SALA DE LECTURĂ

ANUL XXXI
38
(1 375)
Sîmbătă
17 septembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

O tradițională sărbătoare a spiritului tînăr, cu ecouri de durată în inima și conștiința celor ce trec pragul școlii, deschiderea noului an de învățămînt a consacrat și în această toamnă manifestări care pun în evidență însăși calea mereu ascendentă a societății noastre, eforturile și străduințele sale de a construi în om cu luminile largi și bogate ale științei, ale culturii și artei, ale muncii și creației. Componenta de bază a mersului nostru înainte, învățămîntul — cu tot ceea ce semnifică și prin tot ceea ce se întemeiază el azi, dintr-o perspectivă amplă și călăuzitoare care privește însuși progresul și civilizația — beneficiază de o uriașă bază tehnico-materială și umană, de instituții, norme și criterii în centrul cărora ființează cu pregnanță ideea formării pentru muncă și viață a tinerelor generații, creșterea și afirmarea lor în climatul de nobilă slujire a patriei, a poporului, a idealurilor socialismului și comunismului.

Într-un evantai larg de aspecte și sub multiple dimensiuni prin care se ilustrează astăzi școala românească, Tezele prezentate de secretarul general al partidului în vederea apropiatei Plenare a C.C. al P.C.R. au o vie și indiscutabilă răsfrîngere asupra întregii activități din acest atît de important și complex domeniu unde cerințele unei noi calități a demersurilor instructiv-educative sînt prefigurate nu numai de problematica actualei etape ci și de ampla perspectivă care decurge din programele adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. **Numai un om educat și stăpîn pe cele mai înalte cunoștințe din toate domeniile poate înțelege legile obiective, cerințele dezvoltării economico-sociale, poate sesiza la timp schimbările care au loc în societate, poate sesiza ceea ce este vechi și nu mai corespunde noii etape a progresului, poate sesiza noul care se va dezvolta și care reprezintă viitorul** — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea cu privire la perfecționarea activității organizatorice, ideologice și politico-educative, în vederea creșterii rolului conducător al partidului în întreaga viață economico-socială. În lumina unei asemenea aprecieri și pe dimensiunile de spirit cuprinse aici, într-o perspectivă care-și are explicația în însăși realitatea în continuă transformare, își găsește menirea sa de factor propulsator de cultură, de civilizație, și școala românească.

Pretuirea de care se bucură în societatea noastră învățămîntul, știința și cultura, pregătirea și formarea tinerelor generații rămîne ca un fapt de o evidentă semnificație. Prezența secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, la deschiderea noului an de învățămînt ilustrează în mod elocvent aceasta și consacră, de fiecare dată, noi dimensiuni sarcinilor și cerințelor școlii românești.

Cu prilejul vizitei de lucru efectuate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județul Timiș și al deschiderii noului an de învățămînt, în municipiul Timișoara a avut loc o mare adunare populară de la tribuna căreia secretarul general al partidului a rostit o importantă cuvîntare. Amintind că pe lîngă mariile realizări obținute în dezvoltarea generală a țării, în construcția socialistă, dezvoltarea puternică a învățămîntului constituie una dintre cele mai importante înfăptuiri fără de care nu am fi putut să obținem atîtea rezultate în toate domeniile activității economice și sociale, secretarul general al partidului arăta : **Programele de dezvoltare economico-socială, perspectivele dezvoltării patriei noastre pînă în anii 2000 impun, ca o necesitate obiectivă, perfecționarea și ridicarea, la un nivel tot mai înalt, a învățămîntului, a cercetării științifice și activității politico-educative. Este necesar să facem astfel încît fiecare școală, fiecare institut superior să devină un puternic centru, o citadelă a educației și formării tinerei generații, a constructorilor de mîine ai socialismului și comunismului, a acelora care trebuie să asigure ridicarea continuă a patriei noastre pe noi și noi culmi de progres și civilizație, să asigure întotdeauna națiunii noastre, poporului român un loc demn în rîndul națiunilor libere ale lumii !**

Printr-o asemenea vastă și nobilă perspectivă, învățămîntul românesc, legat strîns de prezentul și viitorul construcției socialiste, poartă în sine amprenta civilizației materiale și spirituale, a edificării în mintea și inima tinerelor generații a celor mai înalte trepte de progres. Gîndirea vie, înaintată, viziunea largă, deschisă, spiritul mereu treaz și innoitor intră în focarul de raze al școlii și, prin menirea acestora, se transformă în certitudini, în realitate omniprezentă și edificatoare : **Trăim o epocă de mari transformări revoluționare, de noi și noi descoperiri științifice și tehnice, de lărgire continuă a orizontului cunoașterii umane în toate domeniile de activitate**, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu. **Iată de ce trebuie să spunem cu toată tăria că viitorul poporului nostru — ca de altfel al oricărui popor — va fi determinat în mod hotărîtor de nivelul învățămîntului și al cercetării științifice. Sînt pe lume mari puteri, care dispun de multă forță militară ! Dar cea mai puternică forță este aceea a științei, a culturii, a învățămîntului !**

Luceafărul

Aurul viitorului

Părinți cu copii de mînă au redeschis săptămîna aceasta, cu o emoție specifică — pe care numai cetatea culturală, care e școala, ți-o poate da — porțile ; poate ale aceloraşi şcoli la care şi ei pentru prima dată au avut dreptul de-a se instrui şi învăţa, căci mulţi din această primă categorie s-au născut ori au început să înveţe, după eliberare, într-o patrie liberă, suverană. Cei cu copii mai mari au retrăit emoţiile speciale ale trecerii dintr-o treaptă în alta, ca să nu mai vorbim de bucuria celor ai căror copii, foşti elevi, au reuşit la admiterile în facultăţi.

...Era chiar în anul cincizeci cînd, împreună cu o soră mai mare, am păşit prima oară în curtea şcolii din satul meu natal. Un băiat, cam de vîrsta mea, pe care-l cunoşteam, încărca, dintr-o grămadă aflată în curtea şcolii, cărbuni rotunzi într-un coş de nuiele. Neştiind încă ce înseamnă şcoala, l-am ajutat să umple coşul şi abia apoi am intrat în sala de clasă. Învăţătorul, surprins de apariţia mea neaşteptată şi inedită — căci cursurile începuseră de vreo lună — m-a întrebat cum mă cheamă, cîţi ani aveam şi ce caut la şcoală. I-am răspuns la toate aceste întrebări, cu emoţie, dar corect, întrucît în sat exista obiceiul ca părinţii să îşi trimită copiii mai mici, care nu împliniseră vîrsta şcolară, cu cei care frecventau deja şcoala, mai ales cînd aceştia le erau fraţi, ca să scape de grija lor şi să mai deprindă unele lucruri trebuitoare. Învăţătorul m-a trimis într-o bancă, m-a înmatriculat şi m-a promovat, la sfîrşit de an, împreună cu ceilalţi copii, cu dispensă

Matei Gavril

Continuare în pag. a 7-a

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Poezia anului crucial 1965

Anul 1965, precum se ştie, a intrat în istorie ca început de epocă nouă, epoca Nicolae Ceauşescu, inaugurată solemn şi vizionar de cel de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Ca poet, mi-am îndreptat atenţia, investigînd acest început de epocă, spre POEZIE, să văd în ce măsură se resimţeau evenimentele în universul liricii româneşti din această perioadă. Întîmplarea fericită a făcut să-mi iasă la vedere o antologie lirică tipărită atunci de Editura pentru literatură (al cărui director era generosul poet Ion Bănuţă, vechi comunist cu stagiu din ilegalitate), îngrijitoarea ediţiei fiind clarvăzătoarea editoare Elis Buşneag, sub a cărei egidă au apărut mai toate cărţile bune de poezie din perioada postbelică. De la Tudor Arghezi, Ioan Alexandru şi Alexandru Andriţoiu la Violeta Zamfirescu, A.I. Zăinescu şi Horia Zilieru sînt cuprinşi în această ediţie 151 de poeţi, din toate generaţiile. Antologia apărea cu prilejul Săptămînii poeziei ce se organiza pe atunci. Nu numai pornind de la numărul mare de poeţi, ci şi de la valoarea scrierilor pe care le semnau se poate conchide că deopotrivă democratismul selecţiei făcea casă bună cu varietatea de stiluri şi reprezentativitatea.

Să încercăm să readucem în memorie, fie şi cu titlu de exemplu, cîteva din poeziile din acea antologie a poeţilor în viaţă. Se mai aflau în viaţă, citindu-i în ordine alfabetică : Tudor Arghezi, A. E. Baconsky, Agatha Grigorescu Bacovia, Teodor Balş, Camil Baltazar, Ioana Bantaş, Aurel Baranga, Ion Bănuţă, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Marcel Breslaşu, Eusebiu Camilar, Otilia Cazimir, Al. Căprariu, George Dan, Nicolae Dumbravă, Victor Eftimiu, Horvath Imre, Horvath Istvan, George Lesnea, Franz

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 7-a

NUMELE TĂU, ŢARĂ

Numele tău, ţară de cîntec lumină,
Ţară de glorii, ţară de dor, de iubire,
Numele tău arde în flori de răşină
Faclă nuntită, faclă în curs de nuntire.

Numele tău îl poartă iubita şi sora
Pîinea necoaptă din hohotul grîului crud.
Numele tău e fauna minţii şi flora
Albastrului zbor ce cu ochiu-l aud.

Numele tău, ţărm de seminţe, ne este
Ceas poposit în arbori cu frunţi de baladă
Numele tău, zînă cu ochi de poveste,
Cîntec zidit în miezul de vis colonadă.

Iarba ne ştie, brazii ne simt răsuflarea,
Cerbii din noi poartă pe frunţi nestemate,
Munţii de piatră fac dragoste dură
cu marea,
Numele tău curge prin noi mai departe...

Tudor Matreşu

Festivalul „George Enescu"

Marele Eminescu rămîne — după cum s-a spus — nepereche în poezie ; dar în planul larg al culturii româneşti marea lui pereche, şi una din cele mai întregi revelări ale geniului românesc, este George Enescu. În tot ceea ce ţine de arta sunetelor şi de viaţa muzicală a ţării, Enescu este replica şi omologul deplin al lui Eminescu din literatură.

Există în istoria culturii noastre muzicale un **moment enescian**, care este şi unul crucial, în care datorită eforturilor unui singur om s-a mobilizat o întreagă pătură a intelectualilor creatori, s-a ridicat o armată naţională de artişti (compozitori, interpreţi, dirijori) şi organizatori muzicali, s-au fondat orchestre şi instituţii, festivaluri şi şcoli, turnee şi premii. Cu o continuă şi titanică zbatere (divina „muncă de ocnaş" despre care a vorbit şi Brâncuşi), cu exemplul excelenţei creatoare, Enescu a realizat ridicarea culturii noastre la rang de universalitate. Iată pentru ce în muzică numele lui Enescu a invadat ca un reper maximal şi ideal concepţia asupra artei. Se vorbeşte despre un limbaj, o gîndire sau o viziune enesciană în creaţia compoziţională, în interpretarea sau pedagogia muzicală. În problema finalităţii actului creator, atributul enescian echivalează cu acela de umanist ; în privinţa condiţiei umane a artistului, prototipul şi modelul enescian enumeră ca definitorii consacrarea, smerenia, dragostea, multilateralitatea. Iar cu referire la materialitatea artei, la conţinutul de reprezentat şi la drumul creator, al elaborării cu materialul artistic, din moment ce Enescu a optat pentru actul actualizării originii, al modernizării tradiţiei şi al reelaborării arhetipale, enescianismul înseamnă atunci o prismă de reflectare şi exprimare fidelă a modului specific românesc de a fi în lume. Şi iată de ce tot ceea ce aşezăm, ca echivalent, în dreptul numelui lui Enescu înseamnă o recunoaştere a respectivului fapt ca emblematic şi reprezentativ pentru destinul nostru cultural, pentru performanţele creativităţii şi spiritualităţii noastre.

Cu numai o zi înaintea stingerii sale din viaţă o hotărîre a Consiliului de Miniştri (4 mai 1955) atribuia numele lui George Enescu filarmonicii bucureştene. Nume pe care îl poartă şi Conservatorul cel mai apropiat de originea geografică a artistului, acela din Iaşi. Iar acum, în aceste zile, iată-ne la cea de-a unsprezecea sa ediţie. Să ne oprim deci puţin asupra acestei manifestări, asupra semnificaţiei şi importanţei sale culturale.

Mai întîi de toate, parafrazînd oarecum cuvintele lui Enescu rostindu-se despre „menirea sfîntă a muzicii", vom spune că **menirea acestui festival este aceea de a continua să facă însăşi munca începută de George Enescu.** Şi anume : stimularea sporirii activităţii artistice româneşti, promovarea liberă a valorilor naţionale, susţinerea acestora în competiţia schimburilor interna-

Marin Marian

Continuare în pag. a 5-a

Recurs la adevărul ştiinţific

Între formulările care, traduse ideologic, alcătuiesc tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R., îndemnul la creaţia de „noi opere" atrage mai cu seamă atenţia şi dă ocazie pentru reflecţii demne de tot interesul. Acesta e un deziderat şi desemnează o necesitate : însă rezultă de aici că abia „noutatea" şi „noile opere" ar însemna, aprioric, valoare ? Este cu putinţă a considera că, solicitîndu-se „alte şi alte creaţii", tot ceea ce s-a produs înainte cade sub incidenţa caducităţii şi ar trebui ca atare înlocuit ? Răspunsul e, la drept vorbind, elementar şi nu reiese de nicăieri că a stimula pe scriitorul de azi şi pe cel de mîine însemnează a uita o tradiţie exprimată în major. Ideea de **patrimoniu** rămîne activă şi deopotrivă cu ea funcţiunea de reper a valorilor naţionale, creaţia nouă desemnînd, în fond, o îmbogăţire necesară şi o formulare a propriei personalităţi ca popor prin sporire de valori. Aceste noi creaţii care se vor aşterne de la sine în lumea literaturii româneşti nu pot să însemne decît o completare la un cadru axiologic format şi confirmat, care asigură, pentru un organism cultural, sistema vertebrală. În fond, Blaga era „nou" faţă de Eminescu şi a devenit, mai apoi, tradiţie fiind valoare românească fundamentală, astfel încît este de la sine înţeleasă această înlănţuire organică, desemnînd evoluţia într-un proces cu omogenitate şi desfăşurat fără rupturi.

De altminteri, ceea ce am cîştigat într-un chip evident în acest apropiere un sfert de secol care a trecut din 1965 pînă astăzi e **acest sentiment al „noutăţii" ca fenomen organic** şi încredinţarea că, fiind o cultură capabilă a crea valori şi în trecut, esenţial este a înainta în direcţia noastră fundamentală şi nu împotriva ei. Epoca este alta, clipa istorică reclamă altfel de creaţii, acum mature. Astfel încît, creaţie de „opere noi" subliniază ideea de îmbogăţire şi subînţelege, printr-un întreg context cultural, sentimentul valorilor pre-existente, necesitatea unui cadru armonios, de dialog istoric, unde încap, peste timpuri, toate contribuţiile româneşti de seamă. O literatură care, avînd pe Eminescu, pe Sadoveanu şi G. Călinescu, pe Blaga şi Iorga dar şi pe „marele necunoscut" de mîine a cărui operă va fi, la vremea ei, „nouă" — iată o imagine de o naturaleţe desăvîrşită şi nimic nu ne împiedică a o considera pe deplin recomandabilă.

Însă chestiunea „noutăţii" (indiscutabilă şi, în fond, naturală cînd e vorba de creaţie propriu-zisă) pretinde disociaţii suplimentare în alte domenii ale literaturii, unde nu atît creaţia cît exactitatea şi examenul ştiinţific sînt esenţiale. Acestea sînt critica şi istoria literară, cea de pe urmă în primul rînd. Aici trebuie, mai cu seamă, stăruit. Într-adevăr, spre a putea să fie, în prezent şi în viitor, ea însăşi, o literatură, se cuvine să ştie cît mai bine şi cît mai nuanţat ce a fost. Obligatoriu este, dar, a păstra unei colectivităţi memoria şi a-i scrie istoria ei adevărată. În privinţa aceasta, raportul dintre „vechi" şi „nou" capătă şi alte semnificaţii decît acelea evidenţiate în creaţia propriu-zisă. Există, în fond, de la sine, un „vechi" obiectiv, abandonat de la sine cînd cercetarea evoluează şi se produc argumente indiscutabile în sprijinul unei concluzii. Acestea sînt chestiuni de cronologie şi

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

TINEREŢEA CLASICILOR

Aspiraţia spre armonie

● „Ţiganiada" este o operă deliberat obscură. Din ironie ori înţelepciune, Istoria i-a adîncit acest caracter, ţinînd-o în obscuritate pînă în anul 1925, cînd Gh. Cardaş tipăreşte versiunea definitivă, cea din 1812 [ediţiile anterioare, 1875—1877 şi 1900, n-au valoare : una trece nebăgată în seamă, iar cealaltă e doar o cărţulie de popularizare (!)].

Mulţi au deplîns faptul că o asemenea creaţie n-a fost cunoscută la timpul său : literatura română — ziceau ei — ar fi avut un cu totul alt destin. Chestiunea rămîne, totuşi, îndoielnică. Oricîne priveşte istoria receptării „Ţiganiadei" se înfioară : abia ultimele studii (M. Vaida, Ioana Em. Petrescu, Elvira Sorohan) reuşesc să spargă masca epopeii. Ceea ce, evident, înseamnă că abia acum există un interes cert şi un mod de abordare autentic.

Marele risc al „Ţiganiadei" constă atît în încifrare, cît şi în caracterul sumbru, chiar tragic, al mesajului ei. Pe de altă parte, există şi un merit : este prima realizare cu adevărat literară din limba română. Indiferent de ceea ce vroia să comunice, autorul avea o conştiinţă estetică, se raporta la certe modele literare şi

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 7-a

Romanul ca discurs

Cum formula **poezie de dragoste** pare pleonastică — pentru că toată marea poezie este de dragoste (de patrie, de femeie, de natură, de copil, de limba natală) — la fel întreaga categorie a romanului devine politică pentru că orbitează în jurul omului (zoon politikon) şi lumii reale ca acţiune, idee, lucrare şi condiţionare a fiinţei, într-un context social dat.

Chiar şi absenţa politicităţii este o atitudine politică. Imanenţa conjuncturalismului şi implicarea personajelor în dezbaterea ideii de putere fac din **Craii de Curtea Veche** un foarte distinct roman politic. Începînd cu **Ciocoii vechi şi noi**, toate romanele fundamentale ale literaturii române : **Viaţa la ţară**, **Mara**, **Ion**, **Pădurea spînzuraţilor**, **Răscoala**, **Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război**, **Patul lui Procust**, **Enigma Otiliei**, **Bietul Ioanide**, **Desculţ**, **Moromeţii**, **Groapa**, **Principele**, **Cel mai iubit dintre pămînteni** sînt romane politice, cu valoare de actualitate prin ideile, implicările, pasiunile, atitudinile autorilor şi personajelor. Şi cărţile romancierilor de astăzi de la Ion Lăncrănjan şi Augustin Buzura pînă la Mircea Nedelciu şi Ion Lăcustă penetrează domeniul romanului de acţiuni şi idei, limbaj şi ideologie politică.

Dar cum nici măcar reflectarea luminii nu realizează exact legea recunoscută universal după care **unghiul de incidenţă este egal cu unghiul de reflexie** pentru că particula, intrată în gaura oglinzii sau într-o margine plană, devine opusul ei. **Reflexia lui Andreev** — după numele teoreticianului care a prevestit-o — dovedeşte că unghiul de incidenţă nu este întotdeauna egal cu unghiul de reflexie.

Atunci cum poate fi incidenţa realităţii egală cu reflexie artistică sau, mai exact, cum poate deveni valabilă reciproca atîta vreme cît intervine perspectiva scripturală, atitudinea autorului sau, cu termenul reputat al lui Marin Preda, **tema povestitorului ?**

Însăşi condiţia de existenţă a romanului rămîne de esenţă ideologică cu două zone de semnificare : „kriticon" şi „politikon". Pentru a vorbi de actualitatea politică a romanului românesc de azi, introducem în ecuaţia subiectului cîteva volume apărute la aproximativ zece ani diferenţă : romanul **Ore de dimineaţă** de Platon Pardău şi ciclul **Dragostea şi revoluţia** de Dinu Săraru.

Afirmaţii, judecăţi, comentarii ale personajelor din **Ore de dimineaţă** l-au determinat pe Laurenţiu Ulici să afirme tranşant că **Ore de dimineaţă** este primul roman despre partid. Dar iată citatul integral, chiar cu riscul unor reluări : **„Ore de dimineaţă** este un roman despre Partid, primul, cred, scris nu doar cu tensiunea participantului, a activistului, dar şi — lucru deosebit de important pentru asemănarea responsabilă a realităţii — cu luciditatea dreaptă şi severă specifică sentimentului autentic de partini-

Aureliu Goci

Continuare în pag. a 2-a

CRONICA LITERARĂ

CORNEL NISTORESCU: «Proprietarul de iluzii»

Simplificînd, pe cît posibil, datele problemei, în reportaj (ca și în critica literară de altfel), trebuie să **ai ce** să spui și trebuie **să știi cum** să spui. Altfel formulat, subiectul trebuie să fie interesant (nu neapărat spectaculos) iar autorul cel puțin la fel. În cele trei cărți de reportaje publicate pînă acum (**Întîmplări în liniștea unei fotografii, Paradisul provizoriu** și, recent, **Proprietarul de iluzii**), Cornel Nistorescu face dovada că are și ce și știe și cum să spună. Reportajele lui, apărute în cea mai mare parte întîi în revista „Flacăra", captivează atenția cititorului, au darul de a nu-l lăsa niciodată indiferent, îl implică și-l obligă să aibă puncte de vedere, îl „confiscă" nu numai pe timpul lecturii ci și după, asemeni unui roman bun, ale cărui personaje te urmăresc săptămîni în șir și uneori întreaga viață. În primul rînd, Cornel Nistorescu este un profesionist impecabil, care știe să-și exploateze, cu maximă eficiență, talentul evident, aflat acum, la cea de a treia carte, în plină maturitate. Reportajele au o „tăietură" dramatică, ritm cinematografic și tensiune interioară, rezultate din compoziția cu aparența spontaneității, dar, de fapt, atît de elaborată. Planurile reportajului (era să spun... narațiunii, căci ceea ce rămîne după lectură nu este imboldul de a verifica adevărul, ci sentimentul verosimilității) după reguli dictate de intensitatea fluxului evenimențial, divagațiile (înțelese așa la o primă vedere) se dovedesc a fi probe complementare relevante la dosarele de existență propuse, intervențiile reporterului, atunci cînd nu sînt întrebări care să stimuleze „confesiunea" sau detalii de cadru și atmosferă, subliniază nuanțe psihologice ori sugerează subtil o anume interpretare a faptelor. Dar care sînt faptele în **Proprietarul de iluzii ?** Lupta chirurgilor pentru ca inima obosită a pacientului să continuă să bată, lupta nevăzătorilor pentru a trăi firesc, lupta căutătorilor de aur din Roșia Montană pentru a ajunge la marele filon, lupta ceferiștilor din Gara de Nord pentru a asigura un trafic normal, pe un ger de minus 20 de grade, lupta unui om rămas fără picioare pentru a rămîne om întreg, lupta unui inventator nefericit pentru a i se recunoaște descoperirile... Fapte despre care s-a scris și, probabil, se va mai scrie. Pe Cornel Nistorescu nu-l interesează însă, în exclusivitate, așa cum se întîmplă adesea cînd reporterii dau de un subiect „gras", spectaculosul întîmplărilor (deși nu se poate spune nici că îl ignorează) ci și altceva mult mai profund și mai greu de aflat. Scriind, de pildă, despre operațiile pe cord deschis (**Să bată, să bată, să bată !**) Cornel Nistorescu se emoționează, firesc, în fața complicatelor mașinării care mențin viața în timpul intervenției, dar atenția poartă asupra infinit mai complicatelor mașinării sufletești. Ceea ce surprinde reporterul, transformîndu-și subiecții în personaje, este omenescul aflat în spatele unui gest sau al unei vorbe. Mîna care operează nu are voie să tremure, dar sufletul tremură adesea, ascunzîndu-se sub carcasa unui profesionalism etanș. Acest palpit secret este miza pentru care scrie Cornel Nistorescu. Existența reală, cu acte de stare civilă, a oamenilor din **Proprietarul de iluzii** trece — cum să spun — pe planul al doilea, în prim plan situîndu-se semnificația acestei existențe. Eroii reportajelor lui Cornel Nistorescu pot fi oricînd personaje de roman. Destinul lui Constantin Alda, din reportajul **O viață trăită de două ori**, omul care la 19 ani își pierde ambele picioare iar la 37 de ani conduce mașina, merge pe bicicletă, joacă tenis cu fiul său și are, în Teremia Mare una dintre cele mai frumoase case din Banat, nu mi se pare cu nimic mai puțin convingător decît cel al aviatorului mare mutilat de război, care dansa „gopak" în romanele adolescenței mele. Așa cum doamna Beti, din **Doamna Beti și judecata de apoi** are toate datele caracterologice și toată biografia unui personaj balzacian. Reportajele din **Proprietarul de iluzii** se pot grupa, la nevoie, în două categorii. Unele, cum sînt cele ale căror titluri le-am citat pînă acum și la care se adaugă **Strada Odei, Marca uscată, Vă place Sibelius ?, Proprietarul de iluzii**, sînt reportaje evenimențiale. În sensul că ponderea în materia reportericească o reprezintă, relatate pe viu sau reconstituite, faptele, evenimentele. Altele (**Mahalaua — ultimele fotografii, Întunericul galben, Mică enciclopedie pentru o duminică la Titu**) sînt reportaje de atmosferă. Cel mai reușit dintre acestea din urmă (o compoziție remarcabilă este și **Mică enciclopedie pentru o duminică la Titu**, dar modelul celor **175 de minute la Mizil** al lui Geo Bogza este transparent) mi se pare **Întunericul galben**. Lumea căutătorilor de aur din **Roșia Montană** interbelică este reconstituită în maniera policromiei, cu tonalități calde, întreaga evocare fiind învăluită în aburul melancoliei, care șterge contururile nete și amestecă în pasta trecutului oameni și întîmplări felurite, racordate la motivul „vanitas vanitatum". Cele două categorii de reportaje nu pot fi regăsite în stare pură. Modalitățile interferează, în funcție de situație, de subiect și mai ales datorită faptului că talentul lui Cornel Nistorescu nu poate rămîne mult timp monocord. Din acest unghi de vedere, piesa de rezistență a volumului este reportajul care dă titlul cărții și care, nu întîmplător, o încheie. Nu am să mă apuc acum să-l povestesc, mai întîi pentru că aș răpi cititorului mult din plăcerea lecturii, și apoi pentru că povestea vieții lui Nicolae Văidean este prea bine povestită de Cornel Nistorescu. Voi observa numai că aici, mai mult decît în alte locuri, reporterul probează, deopotrivă, forța de a crea, din cîteva linii și cîteva replici, un personaj memorabil și capacitatea de a sugera o atmosferă terifiantă, pe al cărei fundal se derulează existența tristă a personajului. Acesta frizează genialitatea și nebunia și, de aceea, este un marginalizat, un exclus, o victimă. Remarcabil este modul în care reporterul, pe de o parte, selectează din arhive uitate documente (declarații, memorii etc.) al căror conținut mărturisește despre viața inventatorului și, totodată, reconstituie pregnant atmosfera epocii (ne aflăm în deceniul șase). Pe de altă parte, Cornel Nistorescu face să interfereze cu tema trecutului, tema prezentului (reportajul începe cu demolarea bizarei case a bizarului inventator) armonizînd planurile într-o compoziție contrapunctică, admirabil finalizată.

După cele trei volume publicate, Cornel Nistorescu este, fără îndoială, un reporter de linia întîi, unul dintre cei mai dotați și, în același timp, un prozator care încă se ignoră. Calitățile de prozator sînt evidente în **Proprietarul de iluzii** și ar fi păcat ca autorul să nu încerce să „trădeze" reportajul.

Valentin F. Mihăescu

ATITUDINI

D-ale foiletonisticii (II)

Nu mă mai opresc la alte obiecții vizînd părute exagerări, superlativizarea valorilor de gîndire și de artă eminesciană, de vreme ce n-a fost avută în vedere nici minima distingere dintre ceea ce era **judecată de situare** și **judecată de valoare** în respectivele cazuri (**Situarea** lui Dante ca mai „datat" decît Eminescu, în privința a ceea ce numeam „raționalizarea onticului", nu am făcut-o excluzînd ori minimalizînd **valoarea artistică** : „măreția ansamblului arhitectonic și rezonanța verbului poetic" dantesc, „colosalul sens justițiar al poemului, care „va dăinui mereu" ș.a.m.d.). Să menționez doar elementele cu semnificație de verdict din **concluzia** ce urmează arătatelor **premise** : „M-am întrebat, ca și altădată în fața unor situații similare, la ce slujesc astfel de afirmații nedemonstrabile" ; „Înmulțirea semnelor de necontrolată exaltare, acum, cînd se apropie centenarul Eminescu, nu poate decît să ne îngrijoreze" ; „În plus, extravaganța exprimării pune și mai limpede în lumină extravaganța ideilor [,] atunci cînd pur și simplu nu subminează o demonstrație, altfel, acceptabilă" ; „George Munteanu [...] face eroarea de a crede că Eminescu fiind un creator de geniu, studiile ce-i sînt dedicate trebuie să încerce imposibilul pentru a ieși de sub regimul normalității (identificată, aceasta, abuziv, cu mediocritatea). Raționament fals și, așa cum am văzut și cum ne temem că vom mai vedea, primejdios."

Aflînd că **Eminescu și eminescianismul** „îngrijorează", fiind chiar „primejdios", m-am întrebat și eu cum m-aș putea edifica în privința a ceea ce e de înțeles prin „regimul normalității". Și mi-am dat seama că nu am cum, altminteri, decît încercînd să aprofundez studiile și foiletoanele lui Al. Călinescu despre creatorii de geniu de odinioară, ca și despre cei care nu se știe încă dacă au geniu, — contemporani. Iată ce aflu în studiul **Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii** (Editura Albatros, 1976) : „Allais este înainte de toate cel ce a prefigurat genial tehnicismul lumii moderne, propunînd ihvenții scandaloase" (p. 20) ; apoi : „Surpriza este de a regăsi la Caragiale, în cîteva texte mai puțin cunoscute, astfel de fantezii pseudoștiințifice, delirante. Allais propunea nivelarea colinei Montmartre : Caragiale propune răzuirea... Carpaților" (p. 21) ; iar în altă ordine de idei : „Caragiale, am mai spus-o, a intuit caracterul infinit catalizabil al frazei și, implicit, al textului. Ceea ce a observat el în practica sa literară a devenit o idee prețioasă în lingvistica și teoria literară modernă (Chomsky, Togeby, Barthes, Genette etc.)" — p. 66 ; sau : Caragiale e „primul nostru **poietician**, atît în planul teoriei cît și în acela al producției literare" (p. 59). Recent, exegetul își amintea cu irepresibilă înduioșare de „o afirmație pe care o făcusem cîndva privind o posibilă «înrudire» între Allais și Caragiale." Se declara cam nemulțumit de faptul că „Nicolae Manolescu socotește perfect legitimă apropierea dintre Caragiale și Cehov, adaugă numele lui Poe și îi atribuie un loc oarecum secundar lui Allais", precizînd deferent că „nu voi discuta aici această regrupare" (Cf. **Allais, Caragiale**, în **Convorbiri Literare**, nr. 4, 1988, p. 14). Poate că, totuși, fiind vorba de „genialul" Allais, „regruparea" trebuia discutată.

Cît privește „regimul normalității" în materie de aprecieri estetice, mai rămîne de văzut cum îl înțelege Al. Călinescu și în cazul autorilor contemporani. Citesc, prin urmare, în volumul **Biblioteci deschise** (Editura Cartea Românească, 1986) : cutare „narator" al cutărui prozator „receptează, cu maximă, supraomenească sensibilitate" semne și mesaje ale realității, în vreme ce autorului însuși, — care excelează „prin forța notației și prin excepționala capacitate de vizualizare", — îi reușesc „extraordinare, bunuelene portrete" (p. 135—136) ; un anume poet „are o extraordinară capacitate de a «erotiza» obiectele și lucrurile cele mai anodine" (p. 138) ; altuia, de astă dată un critic, îi sînt la îndemînă „spumoase **mitologii** de factură barthesiană" și „scînteietoare «notații» de o ebluisantă ingeniozitate" (p. 147) : etc., etc. Iar fiindcă în legătură cu „extravaganța exprimării" mi s-a atras în mod special atenția, să încerc a desprinde povețe cît mai ebluisante din aceleași **Biblioteci deschise**. Răsfoiesc la întîmplare și dau de „efasarea referențialului în favoarea poeticității" (p. 131), de „punerile în abisal" care s-ar părea că traduc expresia franțuzească „mises en abyme" (p.134), de „caragialeologia" și „cheile spectacologice" — preluate acestea, ce-i drept, de la Valentin Silvestru (p. 166—167), de înaintarea „tortuoasă" (p. 145), de texte „denișate" (p. 173) ș.a.m.d. Acestora li se adaugă, prin virajul spectaculos spre neaoșisme, referiri la filele „doldora de idei și sugestii" (p. 149), la — metaforă critică — genericul „Autor" al Noii critici „cocoțat" prin arbori sau la copacul „bucșit de fapte trăite" (p.157) ; etc. Nu lipsesc exemplele de vădită mlădiere a topicii : „este însă încă o dovadă" (p. 159) ș.a. E în toate acestea vreo „normalitate" canonică ?

Foiletonul despre **Eminescu și eminescianismul** scris de Al. Dobrescu (**Eminesciana**, în **Convorbiri Literare**, nr. 3, 1988, p. 13) e — după cum se exprima autorul, în **Critică și critici** — „tot ca la comandă". Cu deosebirea că **mesajul** „criticului de la centru", retransmis prin releu de Al. Călinescu, a fost recepționat din imediata apropiere, iar între timp și subtilitățile **codului** fuseseră studiate cu de-amănuntul. În consecință, principalele moduri de „abimare" (sau „punere în abisal" ?) a cărții au fost preluate de la Al. Călinescu și de la predecesorii acestuia : cele cu „conștientizarea" structurilor fundamentale sau cu „necontrolata exaltare", numită — mai lapidar — „idolatrie" și considerată de Al. Dobrescu o „atitudine pe care o bănuiam dispărută din critica [!] ceasului de față." La toate acestea și la ce mi se mai obiectează, în raport cu — zice foiletonistul — „exigențele logicii clasice", nu ar fi de observat decît că **atitudine** „**dispărută**" e puțin spus. O „despărțire" ca a lui Al. Grama (alt „Al." !) de Eminescu, de Maiorescu — și mai rămîne să vedem de cine — așteaptă Al. Dobrescu atunci cînd, printr-o grosieră simplificare a perspectivei din **Eminescu și eminescianismul**, propune o „imagine critică propriu-zisă a poetului". Adică o imagine în care Al. Dobrescu ar cumula — inventînd ceea ce lipsește din schema prestabilită — „abaterile, dezicerile, reacțiile condiționate de împrejurări, distorsiunile, [...] influențele, metamorfozele, întîmplarea, accidentul" și alte asemenea lucruri despre care Eminescu zisese că „mult mai mult îi vor atrage" pe cei din posteritate. Din posteritatea mărginașă, bicisnică, — e de precizat după un secol și mai bine de cercetări eminesciene ; din posteritatea unora ce nici azi nu disting rara consecvență față de sine a celui ce zisese că „fiecare lucru poartă în sine însuși măsura sa" și că numai „omul neinteligent face din sine însuși măsura lucrurilor și mestecă subiectul său în cele ce sunt și se întîmplă" (Ms. 2291, f. 55 v.). Un „furor" de vorbe : „nesocotință", „inconștiență", „neprevedere", „reducționism al viziunii", „săritură peste cal", „enunțuri socante, soresciene" ș.a.m.d.. — iată ce descoperă foiletonistul la „autorul **Vieții lui Mihai Eminescu** (titlu rebotezat — n.n.), sfîșiat de contradicții precum condamnații legați de cozile a două cămile."

★

Din grota fantasmagoriilor sale, Caliban nu face decît să vitupereze — sempitern — pe seama a tot ce-i depășește înțelegerea ; e simulacrul lui de levitație.

★

În partea ultimă a studiului său **Direcția nouă în poezia și proza română**, Maiorescu grava următoarea concluzie cu semnificație de **memento** : „La această chemare [a culturii universale — n.n.] nu te poți împotrivi : a se uni în principiile de cultură este soarta **neapărată** a fiecărui popor european. Întrebarea este numai dacă o poate face ca un soț de asemenea, sau ca un rob supus." Că nu cu atitudinea — și rezultatele — de „rob supus", ci cu acelea ale unui „soț de asemenea" a răspuns poetul nostru național la „chemarea" culturilor europene și a unora transeuropene, — iată la ce am încercat să răspund în **Eminescu și eminescianismul**, din perspectiva contemporană. Și a rezultat că nu subestimîndu-i pe marii creatori din diferite culturi, ci aprofundîndu-i temeinic și emulîndu-i, Eminescu a întrezărit în anumite privințe mai mult decît alții revoluționarea fundamentelor cunoașterii în acest sfîrșit de bimileniu. Dacă argumentele invocate și expresia lor au șocat pe unii, — fie din pricina insuficientei cunoașteri a operei eminesciene, fie din alte motive, — voi reveni asupra lor, le voi întregi și nuanța mai mult.

George Munteanu

Romanul ca discurs

Urmare din pag. 1

tate". (**„Contemporanul"**, 26 ian. 1973). Critica foiletonistică a întîmpinat la apariție romanul cu superlative precum : „solid", autentic", „personal", „ținută deosebită" (Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu etc.)

Problematica volumului, atît de strînsă și clară, pare pulverizată între destule fapte și enunțuri și se constituie ca o morală a fabulei pentru că **Ore de dimineață** este și un roman de caractere. Se știe că un personaj în mișcare creează spațiul, ori aceasta este chiar definiția romanului picaresc. Or, în romanul din 1972 al lui Platon Pardău traiectoriile, diverse și sinuoase, se dizolvă în statica unui spațiu perimetrizat (**sala de așteptare**). Cînd, de fapt, încep audiențele, romanul se încheie : spațiul de așteptare și-a consumat virtualitățile, oamenii pătrund „dincolo", intră în vîrtejul timpului acțiunii. Cine sînt cei care așteaptă să intre în audiență la tovarășul Vîrlan, om viu, autentic, pentru care principiul autorității a devenit un modus vivendi ? Unii, în primul rînd nici nu sînt solicitanți, ci pur și simplu subalterni, adică activiști, alții chiar au funcții de conducere ca Mihalache, președinte al Sfatului orășenesc, determinat să-și scrie demisia nu pentru lipsa apei potabile din oraș, ci pentru că nu știe niște proverbe turcești înregistrate de Cantemir. Autorul prezintă, în sensul tradiției, grupul solicitanților ca pe o unitate de conștiință — totuși cu psihologie diferențiată. Timpul istoric devine sală de așteptare și perioadă de tăcere, în care cel mai nevinovat cuvînt, cel mai imperceptibil gest se interpretează disproporționat, dacă nu ambiguizat, cu metodă deformată. Așa se face că un lucru mic, o eroare admisibilă se repercutează cu amplitudine extraordinară — un sigiliu rupt din greșeală de femeia de serviciu, o vorbă oarecare despre experiența americană în creșterea vacilor, o neînțelegere privind natura juridică a cotelor, un răspuns oscilant la o întrebare de **da** sau **nu** — toate acestea fac obiectul unor delațiuni sau demascări răsunătoare. Perioada de timp respectivă își caută victime și descoperă eroi în același mod : peste noapte, fără premeditare, fără remușcări. Tot secretarul Tudor introduse în lozincă altă punctuație devenind dubitativă, (dinspre Lenin parafrază) : **Cine nu este cu noi, poate să fie împotriva noastră ?** Relativizarea tezei comune indică deja o nouă frază a revoluției.

În total, romanul **Dragostea și revoluția** — și mai accentuat al doilea volum — are structura celulară a unui fagure în care biografii aparent disparate se întrepătrund la distanță și comunică ideatic prin consecințele morale ; în primul volum eroii **fac** revoluția, în al doilea **conștientizează istoria**, continuînd să facă o altă revoluție ; apele se despart, acțiunile se sedimentează, oameni plasmatici capătă o identitate ; trecutul — destul de apropiat, de altfel — se clarifică. **Perioada acțiunii** se urmează firesc de **epoca reflexiei** și așa se și face că acum se discută mai mult despre revoluție, decît se acționează.

Odată declanșată, revoluția creează mecanisme ale puterii și noi funcții axiale unde implică pe acei oameni care își asumă uriașe responsabilități decizionale pentru că ele încarnează principiile politice ale vremii.

Dumitru Dumitru are cea mai obiectivă inteligență socială, găsind dreapta măsură între inovație și conformism, între noutate rutinieră și valorile actualizate ale permanenței. Altfel **Uriașul Mecanism** — kafkian — devine un soi de divinitate paternală, născută din tenebrele subconștientului colectiv, care distribuie licențe de marginalizare, eliminare sau chiar ucidere și acordă absoluție actelor celor mai crude comise în numele său. În fața Marelui Mecanism infailibil toți oamenii devin vulnerabili (și Dumitru Dumitru îi va fi, o vreme, victimă), iar, prin înfrîngeri repetate unii capătă chiar un fel de nevroză a revoluției.

Novatorii continui (Tudor Cernat) ca și conformiștii, executanții convinși cu conștiința subalternă, care au acționat numai după **nomenclator** și după **rigorile statutare** (Mihai Călărașu, Manuil Pălanu) sînt eliminați în a doua **etapă** sau, mai exact, se auto-elimină, pentru că extremele nu constituie esența revoluției ; nici calculul imens, premeditarea sterilizantă dar nici simpla facultate rudimentară a entuziasmului. Cernat, care se încrede orbește în mutațiile calitative ale revoluției, deși căzut, nu are același statut social cu Manuil Pălanu care, **eliberat din funcție**, parcurge o criză a șefismului, are plăcerea masochistă a propriei înjosiri, a răzbunării pe sine, după ce a fost răzbunător cu alții și a agresat o mulțime de **tovarăși mărunți**.

Revoluția, ca procesualitate dialectică, poate să penduleze în ascensiunea ei sintetică prin fiecare dintre extreme și să întîrzie mai mult într-o parte sau alta, dar nu rămîne definitiv în nici una.

În volumul al doilea, **„Cei care plătesc cu viața"**, **revoluția** se află în faza de depășire a simplei **evoluții**, după începuturile ambigui și mistificatoare, ale **luptei** împotriva **lumii vechi** și cînd **lumea nouă** nu definea decît o frumoasă abstracție.

Lumea romanului se apropie de 197... și chiar mai tîrziu, dar cum să existe pericolul de a deveni reportaj în rememorarea relativistă cu volute proustiene, în feed-back-ul biografiilor și în monadele permeabile ale timpurilor narațiunii, în reluarea din unghiuri și perspective diferite a acelorași evenimente, în acordarea a noi valori de semnificație unor, deja cunoscute și judecate, acte ideologice ? În personaje ca Mircea, Adrian Fierbințeanu, Liderul, în tinerii de o nouă radicalitate de la „Grup", susținuți de „bătrînul" acum, Dumitru Dumitru și în conflict cu generația părinților, trebuie aproximat virtualul domeniu al celei din urmă secțiuni a trilogiei. Ca prima generație de luptători și ei au **dorința de a construi**, dar, în plus, și **conștiința de a se construi.**

VIAȚA CĂRȚILOR

POEZIE

INTRARE ÎN ALTĂ VÎRSTĂ POETICĂ

DOMNIȚA PETRI

TRAVERSARE MARCATĂ

Ed. Cartea Românească

Poezia semnată de Domnița Petri *) se naște dintr-o bruscare a realului, obligat să treacă în versuri enunțate eliptic, mai rarefiat ori mai precipitat, în funcție de tensiunea lirică folosită la propulsarea imaginii poetice. Imaginația lectorului este chemată să colaboreze la fixarea poeziei, care se naște din elemente ale realului imediat, implicat ori numai exterior unor experiențe din existență. Poeta este preocupată de text și poezia se naște din aceste experiențe ale construcției textului : „Cîțiva prieteni și buzunarul cu fise / mușcîndu-ți degetele boante să nu îi cauți / sub coloanele romane din piață / moartea poartă cozoroc și sacou cadrilat / îți suflă în ceafă vîntul fierbinte din mațele ei / / hai încă unul și-apoi încă unul / vorbește cu mine de-un leu / drame mărunte și-apoi șase cifre la întîmplare / sîmbătă seara vorbind despre culmea / tocmai pe kafka-l citește / un domn delicat la-ntîmplare / l-ai fi putut întîlni / / vorbește cu mine de-un leu". **(Cariatidă).** Numai că la Domnița Petri sentimentul comunicării este încă viu, poezia trece prin ea experiența vîrstelor, relația cu locuri apropiate, nostalgia drumului ireversibil, cultul părinților ori al locurilor natale, farmecul peisajului montan. Cînd apare, elementul citadin produce o stare de agasare. Și atunci poezia se încarcă de un fior liric, defulînd o vitalitate a sentimentului. „Mama și-a tocit osul frunții așteptîndu-mă / dorul de mine al mamei a înălțat casa pe-o frunză de-arin / cînd mama vorbește în somn se trezesc toate păsările-n pădure / dacă ar ști cum — mama ar fi copilul meu viu / / mama în cer mama-n pămînt mama pe ape / mama trădării și groazei mele de-a fi / mama ultimei respirații din chiotul plimbării mele pe nori / mama tendoanelor mele slăbite de goană în gol / / gîndul ei îmi mistuie ca-ntr-un furnal lenea și frigul / asprimea ei de fecioară mă tîrăște de păr înapoi / risipită în o sută de fețe — fața mea apărută / cu viața mamei numai lacrima ei se mai vede / / dar mama și-a tocit osul frunții așteptîndu-mă". **(O sută de fețe).** Poeziile au o anume prospețime a imaginii, ivită din evitarea rutinei, din combinarea neașteptată a cuvintelor, din prezentarea nudă a traiectului afectiv : „un copil care nu mai pleacă din mine / / e iarnă mă lipesc de vergeaua de-aramă a sobei / hainele mici încă nu-și regăsesc foșnetul / mănușile picură mărgele de-argint în cenușă / / bătrînul mișcă rar sub mormanul de lînă / / păsări mărunte și galbene / cad din crengile negre-n zăpadă / / mîinile mele amorțesc sufletul bunicii / / cîinele-n finul putred îngustîndu-și privirea / vede vulpile roșii în vizuină — orbește în lanț / / măcinați în mojaruri de siliciu / răsuflarea mieilor îi împrăștie peste rîu-nghețat / să ai un frate plecat în cealaltă lume / la capătul satului / / știam de pe-atunci / seara de toamnă cînd **tata** / nu va mai strînge cu noi / merele aspre pe deal". **(respirație liberă).** Se mai poate cita din poeziile **tînără femeie la fereastră, transparență și cordialitate, rochia albă și neagră, o călătorie cu trenul, întuneric din șapte planete, hotărînd să te uite, orație, intrarea, mă gîndesc la tine.**

De cele mai multe ori poeziile din **Traversare marcată** sînt realizate în tușe distonante, chiar opuse, în **alb** și **negru,** accentuînd o culoare sau alta. Este modul predilect și tonalitatea impusă în acest volum. Un mod al atitudinii tranșante, un indiciu al despărțirii, o intrare în altă vîrstă poetică. El reprezintă diferența de la poemele adolescentine din volumul de debut la cele mai dureros-interogative din **Traversare marcată.** Domnița Petri a realizat prin **Traversare marcată** un volum dens și de un incontestabil nivel valoric.

Alexandru Ruja

*) **Domnița Petri : „Traversare marcată", Editura „Cartea Românească", 1988.**

PROZA

VIAȚA ÎN ECHILIBRU

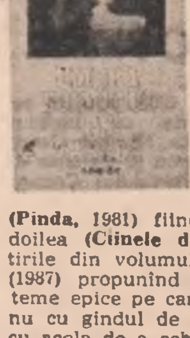

Gabriel Iuga este unul dintre scriitorii care-și „gospodăresc" opera cu grijă și răbdare. A debutat editorial în 1969, după care a publicat două volume de versuri (**Înstrăinări**, 1970 și **Înfășurat în flacără**, 1978), apoi o carte de proză (**Strigătul**, 1978), alt volum de versuri (**Cămașa de trandafiri**, 1979) și al patrulea (**Neoromantica**, 1982). În ultimul timp autorul „alternează" versurile cu proza, primul său roman (**Pînda**, 1981) fiind bine primit, ca și cel de-al doilea (**Cîinele de piatră**, 1984) — iar povestirile din volumul **Ningea pentru unul singur** (1987) propunînd un interesant „rezervor" de teme epice pe care Gabriel Iuga îl anunță, dacă nu cu gîndul de a-l epuiza în viitor, cel puțin cu acela de a echilibra creația de prozator (toți romancierii au — sau ar trebui să aibă — și volume de proză scurtă).

Ultimul său roman, **Umbra șoimului pe zăpadă***), poate fi considerat la fel de bine un roman de dragoste sau unul despre viața satului văzută cu ochiul orășeanului, sau unul despre trecerea din adolescență în maturitate. După ce intră în materia epică pe poarta generoasă a prozei fantastice, Gabriel Iuga începe a deschide atîtea destine umane cîte personaje pune în scenă, încît pe la jumătatea cărții te întrebi dacă va reuși (dacă are intenția) să le ducă la capăt pe toate, și cum. În final autorul se rezumă la două dintre cele cinci-șase fire pe care le urmărește, pierzîndu-le pe celelalte ori lăsîndu-le a se tencui în lumea unui sat de munte către care a deschis o discretă fereastră. Într-o parte a satului se stă la o nuntă, în casa unde o bătrînă matusalemică nu poate să moară : rudele o cred dusă de pe lume, este pusă pe năsălie — dar ea continuă a vorbi în secret cu noul venit în lumea satului, îi povestește întîmplări de început de secol și-l îndeamnă să se însoare cu nepoata ei. Acesta, „intrusul", plecat în concediu, într-un tren de noapte s-a așezat lîngă el o tînără încărcată de bagaje care i-a susurat la ureche o poveste lungă și emoționantă : fata merge la părinți să-și vadă copilul ; cei bătrîni știu că este măritată iar soțul nu are timp să dea pe la ei ; pe scurt, tînărul inginer Pîrvu este rugat să joace, pentru o zi, rolul de soț și tată la nunta surorii acestei tinere îndrăznețe. Jocul este acceptat ; din el va rezulta o iubire adevărată între tînărul inginer și anonima sa parteneră care, printr-un adevărat ritual al tăcerilor și neparticipării, reușește să-l cucerească.

Pentru bărbat este un prilej de a-și recapitula întreaga experiență erotică din adolescența liceană pînă în prezent, scuturîndu-se oarecum de amintiri torturante (în acest sens, romanul este și o carte a ritualurilor căsătoriei). Pentru numerosul neam al fetei, nunta ar fi un prilej de împăcare : disensiuni de tot felul au apărut aici ; bătatul cel mare, medic veterinar, execută o detenție de cîțiva ani iar soția sa divorțează între timp și se recăsătorește cu un profesor din sat, prieten al familiei ; toți trei vor fi de față la nuntă, etc. Încîlcitele fire ale vieții se încîlcesc și mai mult în roman, autorul dorind parcă să ne demonstreze că rezolvare nu poate exista în această lume de destine personale pe care o investighează. O tehnică bine stăpînită a narațiunii face ca realizarea cuplului inițial să apară cu atît mai pregnant în evidență.

Fără a propune o viziune despre lume, fără a fi interesat de zona geografică în care-și plasează satul (pentru a scăpa de complicații peisagistice autorul își plasează acțiunea în iarnă, cînd totul este învăluit în albul nivelator), cu — în schimb — descrieri amănunțite ale unui București de altă dată (cel al adolescenței personajului) — Gabriel Iuga reușește un roman al măsurii aș zice, evenimentele și stările sufletești fiind „dozate" după un principiu al echilibrului și simetriei (bine) studiate, un adevărat exercițiu, ca o repetiție finală pentru acțiuni de anvergură mult mai largă pe care, nu ne îndoim, autorul le are în vedere.

Nicolae Georgescu

*) **Gabriel Iuga : „Umbra șoimului pe zăpadă", Editura „Cartea Românească", 1988**

CRITICA

DINCOLO DE «PRINCIPIILE DE CLASIFICARE»

IOAN HOLBAN

PROFILURI EPICE CONTEMPORANE

Ed. Cartea Românească

Considerînd că în etapa actuală, de tranziție, „elaborarea unor principii de **clasificare** și ierarhizare sigură a valorilor, este încă în curs de cristalizare", Ioan Holban, după o lectură de invidiat sub aspectul său cantitativ, recurge în cartea sa *) tot la principiile contestate adesea de „generație" și „promoție", numai scriitorii așa-zis „tîrgoviștenii" constituindu-se într-o „școală".

Este adevărat că în perioada actuală se asistă la „dispariția școlilor, curentelor, a cenaclurilor și a grupărilor de pe lîngă marile reviste", însă nu se poate vorbi cu certitudine de existența trăsăturilor tranzitorii, ca specifice într-un timp în care, sub regimul capodoperei, în proza românească s-au sedimentat valori artistice sub semnături prestigioase.

Dintr-o altă perspectivă, problema este alta : se știe, spre exemplu, că dimensiunea esențială a unei creații sau a unui creator este individualitatea sa, în timp ce programul estetic al unei reviste, al unei școli instituite de o personalitate literară, implică un efort tacit de subordonare. Existența „școlii de literatură", a studiului esteticii și al teoriei literare a condus însă pe cei mai mulți scriitori la o anumită luciditate în conceperea procesului creator, o abordare teoretică, explicativă sau programatică, a propriilor modalități creatoare. Mai mult sau mai puțin formalizate, mai mult sau mai puțin sistematizate, apar programele individuale care au chiar scopul, uneori mărturisit, de a marca diferențierea, originalitatea.

Ioan Holban arată că „lipsește o structură fermă atît la nivelul întregului, cît și la acela al părților componente, al operei fiecărui scriitor în parte" și-și propune să ofere prozei românești actuale „o istorie a valorilor" prin analiza tradițională a felului în care se realizează procesul transfigurării artistice, al raportului dintre realitate și ficțiune. Cititorul ar fi tentat să creadă că, fiind vorba de o istorie a valorilor, va putea asista la o analiză a operelor după criteriul valorii estetice, însă, încă de la început, autorul nu face diferențierea între teză și esteză : „Măsura valorii romanului este aceea a existenței umane închise între coperțile sale, așa cum omul este adevărata măsură a istoriei".

Analiza efectuată nu este lipsită de un sistem de referință : autorul găsește în cazul fiecărui scriitor **cartea-efigie**, textul reprezentativ, pe care-l supune unei amănunțite exegeze, în scopul desprinderii unor trăsături constante ale creației, în funcție de care abordează toate celelalte opere ale sale și toate fazele ulterioarei evoluții.

Tendința de a pune în corespondență **cartea-efigie** a scriitorului reprezentativ al generației cu cele ale scriitorilor care o compun este discutabilă. Astfel „Viața ca o pradă" care operează, ca modalitate creatoare, o delimitare a zonei ce separă fantasticul de realitate prin postularea inaderenței la ficțiune se consideră că „proiectează semnificațiile sale asupra scrisului întregii literaturi a lui M. Preda și, mai mult încă, asupra scrisului întregii generații din care face parte". Aceste semnificații au probabil altă echivalență decît aceea a corespondențelor mai mult sau mai puțin programatice, din moment ce „cartea efigie a lui E. Barbu rămîne **Princepele**" pentru care „lirismul, dar și apelul la procedeele povestirii fantastice fac parte din recuzita stilistică a autorului". Aceasta în ciuda faptului că I. Holban consideră că ele [illegible] tează prea puțin, deloc chiar, structura propriu-zisă a romanului, construcția și semnificația sa".

Uneori, cartea-efigie, cum s-a văzut, nu este textul narativ în sine, ci un [illegible] memorialistic, critic ; alteori formula narativă face ca metatextul să se contopească în textul narativ care explică nu numai codul cultural convențional al creației („Femeie, iată fiul tău").

Analiza nu scutește această carte de incongruențe de program.

Ștefan Găitănaru

*) **Ioan Holban : „Profiluri epice contemporane", Editura „Cartea Românească", 1987.**

ÎN PREGATIREA PLENAREI C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

Sufletul nepieritor al pămîntului

La intrarea în acest Gibraltar larg dintre munții Retezatului și Sebeșului, alături de șoseaua națională ce însoțește „drumul de fier", se întinde pe firul văii, Baru, o comună de circa 1 668 familii. Din cauza așezării comunei între munți, ca într-o covată, partea de jos a Barului se numește Livadia, de la livezile de meri și pruni care populează, ca niște oaze pirguite, întreaga Țară a Hațegului. Pe Valea Lupului și în Petros, pe hotarul comunei s-au dezgropat vestigii ale comunei primitive și feudalismului. Pe olaturile de la izvoarele Streiului mai dăinuiesc, și azi, ruinele unor numeroase turnuri și întărituri ce sprijineau, în evul mediu, apărarea puternicelor cetăți, care se înălțau, odinioară, la Hunedoara, Deva și Hațeg ca un zid împotriva expansiunii otomane, dar care aveau și rol de vamă și de proteguire a ieșirilor din munți. Primul document scris despre Valea Streiului este un act de danie al voievodului Bar către fiul său Cîmpușel, datînd din anul 1328, despre care N. Iorga scria în **„Cea mai veche ctitorie de nemeși români din Ardeal"**, acum aproape șapte decenii: **„...Într-o mare lumină apare prin fresca din Streiu (Streisingeorgiu) toată această nemeșime românească de cnezi, nici unguriți, nici latinizați, nici trecuți la legea stăpînilor, ci înfățișînd în Ardealul lor ce înfățișau dincoace ai noștri cei vechi"**. Țara Hațegului și în special așezările din jurul Barului și Livadiei au atras, în timp, curiozitatea și interesul istoricilor (**„...întîiul sălaș al neamului nostru dincoace de Carpați**, nota în 1915, Ovid Densusianu **cunoscut încă de la 107, cînd pe aici, trecea vechiul drum de legătură dintre Țara Românească și Transilvania, prin pasul Vîlcan, pînă în Valea Streiului"**.

Baru e o așezare veche. O așezare care a cunoscut, rînd pe rînd, neîntrerupt, secole întregi, sărăcia, umilința; umilința și sărăcia. Baru are un pămînt bogat. Nilul acestui pămînt se cheamă Strei. În lunca fertilă a rîului, vegetația cunoaște o permanență a tumultului. Explozia parcă neverosimilă a bogăției este continuă. Cine vrea să vadă cum se face agricultură la scară industrială, trebuie să meargă neapărat în comuna Baru din Țara Hațegului, preț de o jumătate de ceas de mers cu mașina de la Petroșani. Pămîntul de Strei e pămînt de Strei, bun, roditor, dar s-au mai văzut ogoare năpădite de buruieni și grîu sărac, chiar acolo unde pămîntul e ca untul și ploile vin la timp. La Baru e însă altceva, agricultura, făcută după toate regulile științei și iubită de oameni precum o artă, scoate din pămîntul arabil și din pășuni și din animale tot ce se poate. În mijlocul ogoarelor aproape întomnate, te aștepți să dai peste o adunătură de case bătute de vînturile munților, o aglomerare de acareturi, silozuri, grajduri și tractoare, te aștepți să găsești drumuri desfundate de vehicule și oameni robotind cu noroiul pînă-n genunchi, dar nu e așa. Așezarea seamănă cu un oraș curat. Îmi aduc aminte de Cîmpu Lung: drumuri, alei, pomi fructiferi, trandafiri, havuzuri, trotuare trase la linie, clădiri frumoase. Cînd intri în centrul comunei, intri ca într-o așezare urbana, modernă și impresia că te afli într-o stațiune balneară e aproape deplină. Clădiri tradiționale, blocuri înalte, etajate, simetrii arhitectonice îndrăznețe, o sistematizare perfectă.

Destinul satului românesc s-a numit și se numește în continuare agricultură. Fac această remarcă după două zile petrecute pe cîmpurile îngălbenite de lanurile de grîu și floarea-soarelui, după ceva schimb de vorbe cu Ștefan Bolea, Precup Saucă, Valeriu Sălășan, Ioan Danciu, țărani de frunte în comună, care sînt ceea ce sînt: oameni ai satului cu grija pămîntului, a recoltei, a toamnei care se apropie. „Starea noastră de adîncă preocupare față de ceea ce se întîmplă în comună, spunea Mihai Roșu, «vicele» consiliului popular, dovedește că, practic, nu ne-am rupt de lumea care ne-a format și că, dacă în cele mai multe cazuri ne modernizăm din mers, la originea prefacerilor a stat continua muncă pe ogoare. Comuna noastră cu peste 4 000 de locuitori, și-a schimbat felul de a fi, s-a modernizat, s-a înfrumusețat, dar a rămas statornică în vatra ei. Interesant, sau poate exact în continuarea noțiunilor despre sat, mi se pare faptul că primii pași spre civilizare au fost tocmai cei mai puțin legați de agricultură: construcția a 280 de apartamente și 167 de case tip țărănesc, terminarea unei școli și 16 unități comerciale. Dar nu, nu este nici o glumă: continuăm să livrăm la fondul de stat cantități mari de grîu, porumb, cartofi și legume ce depășesc 5 tone pe cap de locuitor, iar numărul animalelor este de 10 ori mai mare decît în 1965".

Statornică prietenă a oamenilor de peste veacuri, natura, despre care geograful și folcloristul Ion Pop Reteganul, fost învățător în comuna Baru, timp de 2 ani, nota: **„Țara Hațegului se poate numi cu drept cuvînt un Ardeal în miniatură, întrunind în sine tot ce are partea aceasta de țară mai bun și mai frumos"**, cu frumusețile ei silvestre, cu leagănul ogoarelor ei, se înscrie azi sub zodia unui soare uman. Paralelismul natură-viață, propriu-zis această întrepătrundere se întîlnește artistic în folclor, în crestăturile ornamentale de pe bîte, furci și codiriști, în motivele iilor. Se păstrează în ulcioare de lut — Baru fiind cunoscut ca vatră a olăritului încă de pe la 1505, devenit mai tîrziu producător de sobe de teracotă, iar din 1921 de cărămizi refractare — cu desene cu flori și de păsări, cu linii groase pierzîndu-se albastre ca apele sau verzi ca o perspectivă de colină nuanțată. În așezarea unde pînă acum cîțiva ani se păstra obiceiul „Nedeii" străbune, metaforică și stranie, ajunsă pe alocuri cu interpretări noi, după o statornicie de durată imensă, dar cu imagini ingenioase — se realizează atîtea obiective moderne: urbanizarea, vorbind cît mai simplu, înseamnă și aici o mișcare cu dublu sens, recuperarea pămîntului bun pentru agricultură și a redescoperirii satului. De fapt, cele două ipostaze aparțin aceluiași proces istoric, de racordare a lumii rurale la civilizația socialistă, de tip industrial, a secolului XX.

— Intrarea în contemporaneitate a comunei — ne spunea tovarășul Ioan Dragotă, un bărbat încă tînăr, vioi și mereu cu zîmbetul pe buze, încurajator aproape, primarul așezării — a fost anevoioasă, cu toate că pe teritoriul nostru, în anii socialismului ființa întreprinderea „Refractara". Producem anual cărămizi refractare pentru industria siderurgică, care depășește valoric 600 000 milioane de lei, rivalizînd cu multe întreprinderi de profil din țară, dar sîntem, cel puțin în județul nostru și furnizorii la fondul de stat a unor mari cantități de cereale și carne. La modul ideal, ar trebui să existe o concordanță perfectă între azi și mîine. Timpul însă nu ne așteaptă. Situația de la Baru e semnificativă în acest sens; aveam nevoie de pămîntul bun, fertil (defrișările pe care le-am făcut pe circa 80 de hectare arabile și 45 hectare fînețe), nu satisfăcea nevoile populației, mijloacelor de muncă moderne, mecanizate, cu care sîntem dotați. De aceea orice măsuri pe care le-am preconizat din 1980 încoace, chiar dacă vizează un domeniu de strictă specialitate, trebuie racordate la aceste realități noi. În cei 8 ani de cînd am declanșat procesul de modernizare, de urbanizare, de ridicare a standardului economic, totul s-a petrecut în mod rațional și armonios, cu preluarea a tot ce s-a creat mai valoros în anii noștri — în port, obiceiuri, în arhitectură, am redescoperit civilizația satului. Nu era conformă cu realitatea existentă a unui liceu seral, 4 școli generale cu 19 săli de clasă, 3 grădinițe, 2 laboratoare, un atelier școală, unde învață peste 1 100 de copii, 3 cămine culturale, 2 cinematografe cu 250 de locuri, un dispensar cu 3 medici și 7 cadre sanitare medii, poștă cu centrală racordată la circuitul național, să băltim în vechile tipare, fără străzi asfaltate și canalizare, fără construcții noi, utile. Urbanizarea a fost și este, cel puțin la noi, o necesitate. Un act lucid de conștientizare, de adeziune intimă.

Nu din dorința de a forța metafora, nu pentru didacticismul comparației ieri-azi, ci sub dictarea însăși a vieții, a realităților ce ne înconjoară, va trebui să spunem că astăzi, la Baru, sîntem într-una din cele mai bogate și mai frumoase așezări ale Țării Hațegului. O așezare cu case falnice, croite după tiparul tradițional, dar cu adaosuri de uz urban, cu moderne blocuri de locuințe, cu o mare industrie. Barul, la ceasul de față, e, în același timp, bine „școlit", cu oameni harnici care se constituie într-o mare familie de tip urban, în care s-au adus și se aduc particularități, accente turnate de-acum într-o inedită sinteză — tradiția milenară și tehnica cea mai modernă de a construi, frumusețea naturii și binefacerile științei și culturii.

Baru — reliefare pregnantă a tradiției și a realităților contemporane — se deschide astfel, cu întreaga-i priveliște și cu toți oamenii săi, spre orizontul ce, din nou, se leagă cu înălțimile suverane ale istoriei, cu sufletul nepieritor al pămîntului nostru românesc.

Dumitru Dem Ionașcu

Arcade

Din moment ce există „statuia unui rîu", nu ar fi lipsită de sens ideea statuii unui oraș. Iar cînd acest oraș este Slobozia de azi, ea ar putea înfățișa muchii și luciri diamantine. Imagine nici ea inedită, cîtă vreme capitala grîului ialomițean este asemuită frecvent unei nestemate, unei perle, cu precădere. Aceasta poate și pentru că, tivit fiind de o cale ferată și o șosea, orașul se arată privitorului, aflat în spatele ferestrei trenului ori mașinii, din toate unghiurile, rotindu-se, parcă, spre o mai deplină contemplare. Și, totuși, deși de multă vreme izbitor ochiului, ca un alb transatlantic în marea de culori a nesfîrșirii cîmpiei, orașul nu avea încă un semn distinctiv al lui. Pe care, iată, de cîțiva ani îl are: arcadele, marile arcuri de piatră gălbuie cu care te întîmpină porțile orașului, regăsibile pe zidurile unor clădiri astfel personalizate ori la intrări de parcuri și scuaruri. Arcadele Sloboziei, de dată recentă fiind, încununează, într-un fel, o muncă arhitecturală și de construcție de două decenii și ele își au sorgintea tot atît în mit cît și într-o acută realitate. De unde impresia că ele sînt de acolo, că de multă vreme așteptau să fie descoperite, ridicate și puse în valoare. Nu sînt mulți ani de cînd ideea lor apărea la porți, ca o năzuință, într-o zi de celebrare a sevelor primăverii, împletite fiind din ramurile sălciilor ce nu lipseau, cum nici azi nu lipsesc din peisajul Sloboziei. Căci oricît praf și oricîtă uscăciune am păstra în retină, în imaginile de tipul „așa a fost", nu putem uita că așezarea era și pe atunci străbătută de-o Ialomiță (cristalină) și secționată de-o Crivaie, mai puțin aducătoare de nostalgii.

Dar arcadele simbolizează, neîndoios, în intenția celor ce le-au considerat potrivite acolo, culoarea și forma cununii de spice ale aurului tezaurizat în hambare și silozuri, cunoscut orășenilor sub forma marilor „taleri" de pîine. Și încă multe s-ar mai putea spune pe firul unor atari asociații, venind dinspre bucolismul nu demult dispărut al locului, spre a face loc tumultului muncii creatoare de azi, implicit celei spirituale, ce tinde să-și dureze azi, de pildă prin poezie, o nouă cetate la Slobozia. Să ne fie permisă încă una nu doar de sinonimia cuvintelor iscată. Dorind să vadă Arcadia, un scriitor și publicist de azi a rămas stupefiat de ariditatea locului, de dezmințirea categorică pe care tărîmul de basm înțelegea să i-o ofere. Nu cu mult se deosebea sentimentul încercat în urmă cu două decenii, în fața „capitalei" județului Ialomița, cu amendamentul că acolo se prefigura pulsul marilor transformări ce aveau să vină. Revăzînd-o acum, oricine, nu doar cel ce o știe de atunci, încearcă fiorul pe care ți-o dă împlinirea Operei. Slobozia s-a desăvîrșit ca oraș, ca municipiu sub semnul rotundului, solarului, creșterii organice, am zice, lucrului bine făcut. Aici este, spre exemplu, un mare combinat chimic, însă pentru platforma sa, cu mult în afara orașului, s-a mai construit o gară. Aici sînt atîtea apartamente cîte trebuie pentru locuitorii săi, atîtea magazine și școli, cîte a necesitat ritmurile creșterii sale. Cît despre florile și pomii Sloboziei, întrucît în această privință nicicînd nu este de stabilit o limită, se poate spune, odată cu edilii săi, că întregul oraș tinde să devină un parc. Astfel că arcadele încununează într-adevăr o concepție arhitecturală, urbanistică și edilitară fericit transpusă în viață, pe care casele orașului, blocurile sale o susțin pentru prezent și viitorime, întruchipînd totodată în modul cel mai concret cu putință armătura unei idei: aceea a plenitudinii omului, a racordării sale la civilizația acestei cumpeni dintre milenii, a înfloririi personalității lui. Arcadele de la Slobozia și aceasta simbolizează.

Ion Marin

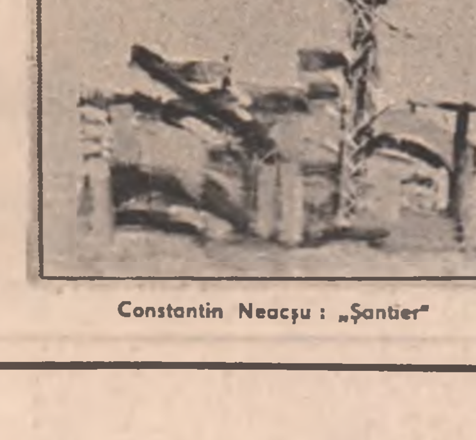

Constantin Neacșu: „Șantier"

Tablou de Elena Greculesi

Monumentele libertății

Nici cuvintele-s din ce în ce mai scumpe și-n locul lor am să așez aripă lîngă aripă pentru a ajunge timpul din urmă. Chiar dacă de la 1848 încoace, apele de la îmbrățișarea celor două Tîrnave se vor mai fi învolburat, chiar dacă în răstimp, din prundul genunic se vor fi zămislit luceferi noi, trebuie să recunoaștem că marșul cel mare al libertății naționale, l-am repetat pe Cîmpia de la Blaj.

Să ne amintim împreună cum sîngele suia, cobora și se-nvîltora într-o singură inimă. În jurul acelor anotimpuri care au fost, ierburile cresc în cununi care iau uneori forma umbletului nostru. Și revenim în sanctuarul de la Blaj. Chemătoare dimineața care se descalță de răcoare sub portalul de marmură albă, alături de cele trei femei ce-n bronzul miinilor poartă spre cosmos jerbele noastre de lauri. Ce altă imagine mai infinită decît efigia întregită a Daco-României? Plămadă rîvnind la trup de om, materia care sub degetele artistului s-a supus focului, daltei; ansamblul monumental „Gloria" este lumea căreia maestrul Ion Vlasiu nu a făcut decît să-i aducă un plus de infinituri.

În matrița de adîncime a inimii batem monezi pentru toți cei peste 40 000 de români care intonează în iureșul devenirii noastre, „Marșul lui Iancu".

Sînt cu o iubire mai înalți toți cei care stau împrejur, în busturi ca pe o prispă de țară: Al. I. Cuza, Vasile Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu, Costache Negri, Timotei Cipariu, Simion Bărnuțiu, George Barițiu, Treboniu Laurian, Andrei Șaguna, Avram Iancu... Peste creștetele lor rodul veacurilor se adună-n halou, iar mai departe putem număra toate „furcile" pe care Împărăția le-a sădit în locul troițelor, la răscrucile drumurilor din Apuseni. O umbră albastră se rostogolește ca o lacrimă de sub pleoapa arsă a Țebei.

S-au umflat pașii moților în jgheaburi spre vîltoare. Din tulnice, mustul doinelor se preface-n suspine... Așa s-a crăpat pămîntul și s-au ales apele în matcă. Dintr-o colină Transilvană strigă Avram Iancu: „...de ne-o frige, de ne-o fierbe, noi tot om mere la Blaj!"

Dorința moților a fost atît de arzătoare încît mamele mai țes din memorie pînza de cînepă pentru cămășile celor peste o sută de țărani care în frunte cu Vasile Bologa, au format prima gardă națională din istoria Revoluției.

O frunte luminată se alege dintre coroane de goruni, e împodobită cu gînduri și face parte din ceremonialul de duminică al sufletului: icoana lui Nicolae Bălcescu. Ce am putea noi, acum, peste vremi, decît să-i propunem un spațiu sub cerul năvălit de lună, un loc în care să-și doarmă în tihnă și acasă, nemuririle!?

Citesc în istorica lumină, dorințele toate cîte au fost trecute în Petiția națională de la 3 mai 1848, aici pe Cîmpia Libertății: Națiunea română pretinde! Națiunea română cere! Națiunea română poftește!, și așa mai departe în toate cele șaisprezece puncte în care Țara nu se mai roagă, ci pretinde ceea ce i se cuvine.

Faguri încărcați de glorie peste care s-a scuturat mirul cîntărilor, au luat forma monumentelor. „Piatra Unirii", a crescut ca un ecou a ceea ce a fost, chiar pe locul tribunei. Pe treptele ei lăsau amprente genunchii românilor și ghirlande de conifere împrăștiau către răsărit și apus polenuri capabile să germineze peste ani.

Blajul este unul dintre orașele noi, dar cu multe străzi vechi care se îmbină perfect în transplantul arhitectonic modern al prezentului. Din Piața 1848, pornind, după numai zece pași, intrăm la numărul care în zidul de cărămidă șlefuită de vreme adăpostește amintirea primului catalog al primei școli românești din Transilvania; aici ființează pe drept și cu folos Muzeul de istorie al orașului.

La numărul 11, ne este la îndemînă să ne amestecăm, printre prietenii și credincioșii lui Timotei Cipariu, pentru ca, dintre tomurile care ating cu umerii cupola universului să ne alegem cu pioșenie o culegere de „Cîntece de război": „Cine tată te-o jeli? / Tunu' cînd o bubui / Cine tată te-o-ngropa? / Brandu' cînd o exploda..."

La numărul 7, în sala vastă a Palatului culturii, ascultăm cu răsuflarea tăiată, corurile reunite ale celor trei provincii române. De aici e timp de un zbor și-o zbatere de geană pînă a bea din roua adunată sub coaja Stejarului lui Iancu și-n frunza cea albastră a Teiului lui Eminescu.

La Blaj, plăci comemorative plachează ca niște sori zidurile vechi ori mai noi ale caselor. Cîte cartiere de locuințe noi (Eroilor, Libertății...) tot atîtea bătălii paralele: cu pușca pe vreme de restriște și cu pana ori plugul sub semne de pace.

Trebuie să vii și să rămîi la Blaj pentru a putea cuprinde rostul întreg al acestei galaxii-verigă între eroii de ieri și de azi.

Melania Cuc

Meditație la Mărășești

Pasul prinde sfială de ciută, glasul se [illegible] fuloare de liniște peste locurile în reculegere.

...Pui încă urechea la pămînt — și asculți ceasmăul [illegible] al istoriei, tropot de cai și [illegible] limpezi, zăngănit de flinte și lanțuri, și tunuri, tablouri în mișcare amestecate cu înjurături surde prin pămîntul pînă la brîu. Mirajul dispare — și printr-o deschizătură de deal se petrec în [illegible] chipuri înfierbîntate de luptă în cămășile albe ale morții, cu arma cumpănită în mînă și strigătul, tacit, între dinți. E o avalanșă ca un blestem al firii, în fața căreia se năruiesc zei și dumnezei și demoni...

Loc scris adînc și cu sînge. Loc în care s-au topit toate Rovinele și Posadele noastre, Podul Înalt, Guruslăul și Călugărenii. Loc în care ființa națională a stat încă o dată, puternic și autoritar: „Pe aici nu se trece". Și, totuși ce-i cu locul acesta — Mărășești? Care-i istoria lui — clipa și destinul? Se pare că domnitorul Vasile Lupu este cel care semnează întîiul act de atestare a locului, la 4 aprilie 1641, printr-un zapis întăritor către Lupașcu Armaș. În fruntea acestui pămînt frămîntat de istorie s-au aflat, printre alții, Miron Costin și Ion Neculce — și poate de la ei, de la cronicari, au învățat oamenii locului înțelepciunea slobozeniei, ori poate altminteri, de la acești oameni să fi deprins cronicarii morala cuvîntului liber. Cert este că mărășeștenilor le-a plăcut mereu mireasma libertății și fapta dreptății. Un singur, emoționant exemplu: aici, ca și în Focșani, au funcționat veritabile centre unioniste. Țăranii de pe aceste locuri l-au trimis în Divanul ad-hoc al Moldovei pe țăranul clăcaș Ion Roată din Cîmpuri. Tot ei l-au ales deputat pe Mihail Kogălniceanu. Însuși Vodă Cuza, în prima călătorie de la Iași la București, la 5 februarie 1859, poposește cinci zile la Mărășești. Să facem un salt peste timp și să ne întrebăm dacă este o întîmplare faptul că prima statuie din România ridicată domnitorului Alexandru Ioan Cuza a fost inaugurată la Mărășești. Iubeau oamenii aceștia dreptatea și neatîrnarea încît nu se putea ca întîiul simbol al jertfei [illegible] patriotism și dreptate națională să nu pornească de aici.

...Pui urechea la pămînt — și auzi glasul devălmășit cu veghea al mamelor și nevestelor acestor [illegible], ieșiți din deprinderile zilnice și pașnice spre a-și apăra glia și visul frumos, ogorul și casa, și ramul, și foșnetul veveriței la nuci, și aerul, și apa străbună și somnul cuminte al copiilor. Steagurile șterg sudoarea frunților, îmbărbătează și croiesc noi pîrtii ale morții printre cei ce călcară cu gînd viclean pragul țării. Cad generalii în rînd cu soldații — și țara-i trup de fier în cumpăna vremii.

Dar să ne amintim. În ajunul ofensivei de la Mărășești, feldmareșalul Mackensen, părăsind Bucureștiul pentru a conduce personal ostilitățile, își lua rămas bun de la cei ce-l conduceau la gară, spunînd: „La revedere, peste două săptămîni la Iași!" Faptele însă n-au fost pe socoteala mareșalului. Se afla la postul său de înaltă răspundere patriotică generalul Eremia Grigorescu. Era acolo locotenent-colonelul Rosetti, care, grav rănit, refuză să fie ridicat, exclamînd: „Ordon regimentului să nu treacă peste corpul meu" — iar regimentul nu s-a retras. La comanda mitralierei unei companii este descoperit, după luptă, în moarte eroică, înconjurat de cadavre inamice, căpitanul Grigore Ignat. Ecaterina Teodoroiu murmura, în acea zi înaltă, ultimele sale cuvinte: „Înainte băieți, nu vă lăsați, sînteți cu mine!" Și se mai afla acolo, pe aceeași baricadă a sfintei datorii, Regimentul 32 Mircea, în cadrul căruia renumitul batalion al „fantomelor albe" lupta băgînd spaima în dușmanii obosiți de amăgiri. Și tot acolo, jertfă la fruntariile patriei, cădea Măriuca Ion Zaharia, o fetiță de 12 ani din Pădureni-Mărășești, care prin ploaia de obuze aducea mîncare servantului unui tun; mîncarea nemaifiind necesară — tunarul murise — Măriuca a rămas la observator transmițînd știri pînă cînd gloanțele i-au frînt glasul tînăr.

Aceștia toți — și alții, mii și mii — i-au întrerupt lui Mackensen împăunatul discurs pregătit pentru Iași. La adresa lor scria Octavian Goga în ziarul „România" din acel an eroic 1917: „Soldatul care s-a bătut la Mărășești a arătat lumii de ce este capabil acest popor de la Dunăre. Legenda superiorității sufletești a culturii de la Berlin s-a evaporat în fața sătenilor de la Tîrgoviște, care au pornit la atac în cămăși, crezînd în jurul lor o atmosferă de vitejie clasică, smulsă parcă din cele mai strălucitoare pagini ale antichității greco-romane". În același ziar, Sadoveanu arăta: „De acest zimbru vechi — stemă a acestui pămînt — își vor aminti cei care vor veni după noi, cînd vor ceti tragicul război al oștenilor noștri".

Eroismului ostașilor români la Mărășești i-au adus elogii nenumărate ziare din diferite țări ale lumii, între care: „Times", „L'Echo de Paris", „Corriere della sera", „Manchester Guardian", „The Telegraph", „Yorkshire Herald", „Le Gaulois" etc. În Franța, în fiecare an, cînd se sărbătorește victoria bătăliei de la Marna se vorbește cu profund respect despre Mărășești.

Nu fac decît să anticipez spiritul de dreptate ce avea să vină, amintind aici, acum, cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostite în anul 1967, cînd s-a aniversat o jumătate de secol de la epopeea Mărășeștilor: „Ne plecăm cu venerație în fața eroilor națiunii, în fața celor care nu și-au precupețit viața pentru a asigura libertatea și progresul poporului român, care au pus, la timpul lor, o piatră la temelia măreţului edificiu pe care îl înălțăm astăzi pe meleagurile României socialiste. Fie ca memoria celor ce au căzut la Mărășești, Mărăști și Oituz, oprind cu pieptul lor armatele imperialismului german, să trăiască veșnic în conștiința poporului, îmbărbătîndu-l întotdeauna în lupta pentru binele și prosperitatea Republicii Socialiste România".

...Pui urechea la pămînt — și asculți plînsul domol, ascuns în basma, al mamelor și nevestelor după bărbații dăruiți în război, și înțelegi că plînsul acesta este o armă mai pedepsitoare decît tăișul baltagului, și fiecare ordin galben al morții e o distincție a eroismului păstrată cu sfințenie în firida gîndului curat, iscînd noi bărbați spre piscul victoriei. O luptă pașnică astăzi, a muncii, o victorie nu mai puțin edificatoare. Orașul numără astăzi peste 13 000 de locuitori, din care peste 6 000 lucrează în industrie, construcții, cooperație. Mai mult de jumătate din oamenii muncii sînt tineri. Întreprinderea „Chimica", Întreprinderea de prefabricate din beton, Fabrica de sticlă, o balastieră de mare capacitate constituie adresele diurne ale cetățenilor orașului. Întreprinderea „Chimica"-Mărășești constituie, prin gama produselor sale, o marcă-unicat în peisajul economiei naționale și punctul în jurul căruia gravitează majoritatea forței de muncă a locului. Aici se obțin zeci și zeci de sortimente, între care, mai valoroase, produse adezive, acizi grași detergenți, gelatină alimentară și farmaceutică. Multe din medicamentele românești au în componența lor asemenea substanțe. Vinul însuși, pentru a scînteia limpede în pahar, este filtrat cu ajutorul unor „elemente" purtînd marca de sudoare și inteligență a acestor oameni.

Extinderea și diversificarea industriei au adus schimbări atît în concepția oamenilor, cît și — vizibile la tot pasul — în peisajul urbanistic. S-au construit pînă acum peste 1 300 de apartamente, hotel, școală, poștă, alte utilități. Urmașii glorioaselor locuri, trăind timpul la puterea emoției, își aduc prin fapte exemplare de muncă prinosul lor de dragoste față de loc, față de țară.

...Cînd părăsesc Mărășeștii s-a lăsat seara. O seară limpede, luminoasă. E pace — și luminișul respiră adînc liniștea răscrucilor goale. Munții și-au pus de o parte cușmele verzi și stau cu fruntea rezemată în nouri, ca niște plăieși în odihnă. Și atunci pui încă o dată urechea la pămînt și înțelegi că, într-adevăr, „Pe aici nu se trece!" Decît cu gînduri curate.

Ion Andreiță

Poeme de NEGOIȚĂ IRIMIE

Lanuri galbene

Sub lanuri galbene strămoșii
Își mai vorbesc, și-aduc aminte
Că au lăsat cam necosite
Tăcerile dintre cuvinte.

Și coasa lunii cînd mai trece
Peste cîmpiile lunare,
Prin somnul lor, adînc tresare
Lumina palidă și rece.

Și coasa lunii-n cer cînd suie,
În somnul lor preasfînt învie
O verde flacără-n cîmpie
Și-n candela dintr-o gutuie.

Iar spre zenit cînd prind să fiarbă
Culorile din ceruri sfinte
La Voroneț urcă din iarbă
O catedrală de cuvinte.

Laudă toamnei

Dinspre pădure un strai de rugină
Ne spune că toamna e pe aproape,
Și vrînd de obsesia iernii să scape
Un greier îngînă o rimă străină.

Cînd vîntul prin hornuri începe să urle
Tu pune-mi cafeaua de dimineață.
Se tînguie orologiul în turle,
Mesteacănul însuși se schimbă la față.

Astfel deodată ziua-mi pare mai roză,
Tu fă-mi cafeaua mai amăruie,
Vezi cum spre ceruri mesteacănul suie
Și chiar poeții o dau mai pe proză.

Pe proza vieții urcînd din unelte
Piedestale și monumente,
Deci laudă toamnei, columnelor svelte,
Ce urcă sub cerul clipei prezente.

Și iar în clepsidre nisipul preschimbă
Secunda de aur în ore preasfinte
Cînd clopotul cîntă-ntr-o singură limbă
Și toamna-nflorește în pomi și-n cuvinte.

La umbra verde

O, de-aș putea, de-aș avea voie
Să-mpărățesc un sfert de cer,
Să dorm pe-o frunză de piper
La umbra verde de aloie.

Atuncea, iarăși, cu toți dinții,
M-aș împlînta într-un gutui,
Și-ar arde dulce, amărui,
Toți arborii din sudul minții.

Oricum, eu știu, voi arde verde
Decolorînd ca o șopîrlă
În toamna ce acum se pierde
În asfințitul dintr-o gîrlă.

Pictură rupestră

Pasărea cerului saltă
Spre raiul clipei dintîi,
Spre marginea lui, cealaltă,
Și-i strigă clipei: rămîi!

Rămîi cum ai fost totdeauna
Cu noi și cu ceilalți,
Mai fă să se legene luna
Prin paltini, prin brazii înalți.

De te oprești, o, clipită,
În apele geamului meu
În el ai să vezi cum se-agită
Pasărea lunii într-un muzeu,

Cum bate din aripi, țîșnind prin ferestre
Și spre înalturi plutește,
Fugind chiar din iadul picturii rupestre
Plutește, firește, dumnezeiește.

Secol douăzeci

Te văd cînd vii,
Te simt cînd treci
Peste-acest secol
Douăzeci.

Văd rîuri lungi
Se fac de gheață
Și stelele
Sub cer îngheață.

Peste-amîndoi
Ninge și plouă,
Noi — arbori doi
Pe lună nouă.

Doi arbori suri
Pe lună plină
La care soarele
Se-nchină,

Rotindu-se
Sub stele reci
Peste-acest secol
Douăzeci.

Pasărea luminii

Fie la noapte, la noapte să vină
Pasărea ceea numită Lumină,

Pasărea ceea de foc, colorată,
Cum nu s-a văzut sub cer niciodată.

Ea bate din aripi și-n suflet pătrunde
Ca sunetul mării vuinde prin unde,

Ca sunetul ploii ce-aleargă piezișe
Cînd stelele cîntă pe acoperișe.

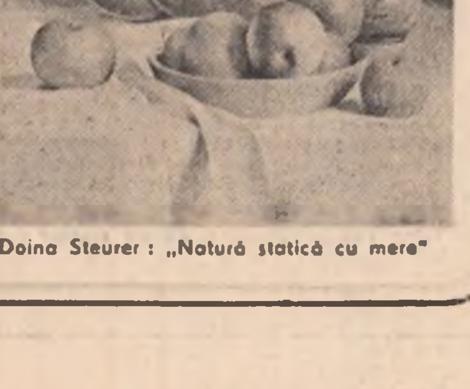

Doina Steurer: „Natură statică cu mere"

ioana dinulescu

Miliarde de celule nervoase

Aş putea spune : exist. Aş putea spune
că sînt,
fiindcă respir.
Fiindcă mă-ntorc seară de seară, spre casă
sub ochii de vasilisc ai nopţii viitoare.
Fiindcă mă-nduioşează destinul
unui pui de vrabie căzut din cuib
şi tremur cînd vînătorul ţinteşte
prin pădurile toamnei.
Fiindcă singerez cînd sosia mea din Atlantida
este aşezată cu spatele la marele zid
chinezesc
al realului.
Aş putea afirma că exist, că sînt,
fiindcă există cîteva miliarde de celule
nervoase
care, sub masca numelui meu,
visează că respiră, că scriu acest poem,
această cronică a copleşirii marelui zid
chinezesc
de lerburi fragile, de ciuperci hrănitoare.

Liliac orb

memoriei lui Dimitrie Stelaru

Stau de vorbă cu zidul proaspăt văruit :
el întreabă şi eu îi răspund
mestecînd zaruri de gheaţă, de cretă,
haşurînd portretul poetului care-a trecut
prin apele veacului,
liliac orb, de fulger legănat.

Stau de vorbă cu pasărea ce-a cuibărit
în neant ;
la stînga, la dreapta, la nord şi la sud,
mari ferestre de gheaţă, de cretă,
se închid, se deschid.

Trece pe lîngă mine

Purtîndu-şi pe braţe aura, craniul înmugurit
trece smulgîndu-şi călciiele
din lutul unui mit,
trece zeul, de propria-i strălucire orbit.

Răsună paşii în dimineaţa picloasă,
pe gură : călusul miresmei de tei,
trece zeul purtînd pe creştet pulberea
diamantină a satului unde am copilărit.

Trece pe lîngă mine, îmi atinge umărul
cu aripa, dar nu mă vede, nu mă întreabă
nimic. Să-mi ceară bilanţul, nici atît !

Noaptea apune zdrenţuită în armura-i de vis,
ziua întinde ramuri de tei înflorit
peste abis.

Întîmplări

După ce mîinile au zămislit din nou,
după ce gura a înscris în palimpsestul
singelul
peceţi de nesters,
cînd se leagănă trupul în hamacul unor mai
îngăduitoare legi,
cînd porii învaţă să respire un aer mai pur,
se apropie tiriş Felina,
se insinuează Felina,
îţi aşează ghearele-i de catifea înzăpezită
pe coapse, pe umeri, pe tîmple,
duioasă îţi murmură în ureche :
„În sfîrşit, eşti a mea, doar a mea !
Înţeleaptă cum eşti, nu te vei răzvrăti,
ştiu, nu te vei răzvrăti !"

Steaua sălbatică veghează cu ochiul ei
transparent.

Subsuoara uliului

Întîmplări ale altora
dîndu-şi brînci, îmbulzindu-se în beciul
memoriei.
Forfoteala lor proiectează imaginea
unui stol de piranha
în jurul tigrului muribund.
Pe cealaltă tipsie a balanţei :
umbra ta în pragul casei străine,
femei tricotînd armura
în care te vei rostogoli de pe cal.
Rătăceşte limba prin tufişuri de rosa canina,
privighetorile îşi depun ouăle
la subsuoara uliului.
Cutremurînd temeliile junglei, ultimul strigăt
al tigrului muribund îţi incendiază timpanul,
dar, inexorabili, îşi continuă lucrarea,
peştii piranha, mărunţii peşti piranha !

marin sorescu

Vărul SHAKESPEARE

PIESĂ ÎN CINCI ACTE

– Fragment –

ACTUL III

TABLOUL IV

Scena 1

Londra. Locuinţa lui Shakespeare.

SORESCU : *(În şoaptă)*
E mînă blestemată-aici. Spionii
Lui sir Cecil tot mişună. Tocmit-au
Fecioare-vrăjitoare : psihologic
Război să-ţi poarte, dînd din cap că nu e
O replică de doftă-n cele drame,
Şi, vînturîndu-şi ţîţe, să aţîţe
Toată puştimea — băşca mardeiaşii,
Care prin crîşme instruiesc prostimea,
Să-ţi huiduie creaţia...
SHAKESPEARE :
Mişeii !
SORESCU :
Cu Francis Bacon ai avut vreo rică ?
SHAKESPEARE :
Îl ştiu de filozof, lîngînd la curte
Tacîmuri de argint, cu cumpătare.
Dar nu l-aş crede-n stare...
SORESCU :
Cunoşti slova-i ?
SHAKESPEARE :
De cînd e cancelar, lipit de garduri
E zapisu-i...
SORESCU : *(Îi întinde un sul de hîrtie)*
Citeşte tare,
Dar nu atît de-acustic, să ne-audă
Urechile din ziduri...
SHAKESPEARE :
Încerca-voi...
(Citind)
„El, mişină de intrigi şi viespar
De crime clocotind, în al lui suflet,
Ce, inocent, le-aşează, hm... coroană
Pe fruntea regilor... Mînjit pe cuget
Cu viaţa multor vieţi nevinovate,
Tineri îndrăgostiţi, sărind în săbii...
Pe-Ofelia, o-neacă... siluită
Laviniei îi taie mîini şi limbă..."
SHAKESPEARE : *(Ridicînd ochii)*
Sînt eu acela ?
SORESCU :
Nu, e tata mare !
Citeşte, mirşăvia-i ce-i în stare !
SHAKESPEARE : *(Citind)*
„Pe-Ofelia o-neacă, fără popă
S-o-ngroape regele Falstaff grăsanul...
E ca o scroafă ce-şi mănîncă purceii"
Deci bate-n graşi — şi-a ţării bunăstare
Dărăpănînd-o... *(Dă să lase hîrtia)*
Nu mai pot !
Mă-nghimpă
Cu mii de ace, glasul amorţindu-mi
Şi amuţindu-mi...
SORESCU :
Zii...
SHAKESPEARE :
Mai pe sărite...
Că din sărite-mi ies din minţi şi-mi sare
Din teacă spada...
(Citind) „Pana-i ? O insultă !
Răzbici pentru puşcoci, cu ură versul,
Făcut să sune blînd urechii noastre,
El l-a-ndesat pe ţevi de tun, năprasnic
Şi verbului pe buze foc el dîndu-i,
Precum la bîlci în gură gaz smîntîţii
Iau şi-i dau foc să-aplaude nerozii..."
(Ridicînd ochii) Sînt eu acesta ?
SORESCU : *(Îi arată un pasaj)*
Te descrie întocmai...
SHAKESPEARE : *(Citind)*
„Un pîrpîriu, nici nu îl bagă-n seamă
În piaţă precupeţii, îşi ascunde
Sub stîngăcia-i, ponoseala hainei,
Ambiţii cum de mult n-avu un rege...
El mişină de intrigi şi viespar
De crime-mpărăteşti..."
(Cu alt ton) Se repetă...
(Citind)
„Împroşcă Roma, pîngări Atena..."
(Sărind)
„Fereastra oarbă-n beznа omenirii..."
(Ridicînd ochii)
Ce vrea cu toate-acestea ?
SORESCU :
Numai capul.
SHAKESPEARE :
Nu-mi place stilul. Pompier e-acesta ?
Pe el ce-l doare, ce-ar vrea el să stingă,
Stingîndu-mă ?
SORESCU :
Să-ţi amuţească pana.
Ca, de pe capitoliu sfînt, o gîscă,
Tăiată şi servită la ospăţu-i...
SHAKESPEARE : *(Citind)*
„Se poartă rău cu solii, bădăran,
În scenă îmbrîncişte regi bicisnici,
Ce vorbe de ocară au pe buze.
Curvăsăraia mişună-n palate.
Incestul, paricidul sînt o floare,
Într-o livadă gingavă de crime..."
SORESCU : *(Imitîndu-l)*
Sînt eu acesta ? Hai întreabă-acuma ?
Cu-aşa raport şi şaptezeci de Shakespeare
Către butuc buluc merg şi adio...
SHAKESPEARE :
Raport ai zis, raport ?
SORESCU :
Doar nu-i tiradă,
S-o spună un actor şi-apoi s-o uite.
Este raportul lui, prin care-ţi cere
Tăierea capului,
SHAKESPEARE :
Cumplite vremuri...
SORESCU :
Şi ai fi azi o bună amintire,
Ba chiar slăvit, cu gura moale,
Şi mai discret... „Grozavul Will", s-ar zice,
„Păcat că s-a virît în treaba aia...
Avea talent... dreptatea însă una-i..."
Şi lucruri de-astea, le cunoşti mai bine.
SHAKESPEARE :
Şi cum scăpai ?
SORESCU :
Să-ţi spună spiriduşul lunii pline
(Intră Ariel, îmbrăcat în fantomă)

Scena 2

ARIEL :
Sînt Ariel...
SHAKESPEARE :
Mai spune inc-odată
Că numele îmi place...
ARIEL :
Ariel.
(Povesteşte într-un suflet)
Văzînd că este lată, o furtună
Am inventat. Spărgîndu-se fereastra,
Hîrtiile de pe birou zburat-au...
Pîn' să-ntocmească altele... minia
S-a domolit... murită doar făptaşii...
Cum bine ştii... Mă duc, căci joc Fantoma
În „Hamlet", c-au murit actori de ciumă.
Şi criză mare e de personal... *(Iese)*

TABLOUL V

Scena 1

Londra. Locuinţa lui Shakespeare.

SORESCU : *(Se plimbă cu mîinile la spate, Shakespeare stă la o măsuţă şi scrie)*
Pe-un caieţel cuvinte ne-nţelese
Cu grijă scoatem. Le deprindem sensul
SHAKESPEARE :
Vocabularul mi-i sărac, ştiu bine !
SORESCU :
Prin antici scormonind, găbjim citate
Cu tîlc adînc — Seneca, ah, Ovidiu,
Fîntîni de-nţelepciune sînt — le punem
Apoi pe toate-n gura unui Hamlet,
A craniului gălbui...
SHAKESPEARE : *(Ridică mirat fruntea)*
Şi el vorbeşte ?
SORESCU :
Mai ales el ! Căci e banal groparii
Să mai pălăvrăgească şi pe scenă,
Cînd ei în cimitire spun destule
Cu miez şi fără miez... Pe cînd un craniu,
Pe scenă doar îşi poate spune păsul...
Şi şocul va fi mare...
SHAKESPEARE :
Brr ! Ideea
Grozavă mi se pare... *(Timid)* Ce să spună ?
SORESCU :
Aşa... despre amor... viaţă... moarte...
SHAKESPEARE :
Nu, despre moarte, nu...
SORESCU :
Aşa-i, tabuul
Acesta grav să-l urmărească veşnic,
E un blestem... Să caşte gura-a spune
Dar să n-apuce... căci secretul morţii
Şi craniile trebuie să-l ţină...
Încolo, să tot turuie, ce-i trece
Prin hircă... Tot în maxime s-o ţină.
Hamlet să-şi ia notiţe, firoscosul.
SHAKESPEARE : *(Rîzînd)*
Pe mîndrul prinţ, să-l văd băgînd la glavă
Ce-i spune-o tertecuţă veche, seacă...
(Îngrijorat) Dar cum vorbeşte ?
SORESCU :
Craniul ?
SHAKESPEARE :
Aparatul fonic ?
SORESCU :
Pe scenă sînt modalităţi multiple...
SHAKESPEARE :
Vocea sufleorului... De nerăbdare
Ard să-i creez un rol şi încă strajnic !
Atîtea profanări de cimitire,
Morminte răscolite, moaşte sfinte,
Furate noaptea şi batjocorite
De cei mişei, să albă-acum o voce,
Printr-un reprezentant al lor să-şi strige
Afară din mormînt blestemul...
SORESCU :
Totuşi
Să nu ne-nflăcărăm... Să se descurce !
Să spună şi-una şi-alta...
SHAKESPEARE :
Gras e rolul...
Dar cine-l joacă ? Ce actor acceptă ?
(Pauză) Să zicem că sînt craniul...
Ia ascultă...
Adică, nu... Mă trece-o năduşeală
Ca gheaţa rece... Joacă-l tu...
SORESCU :
N-am chef acum... Dar stai, vreodată
Ai fost într-un ospiciu ? Cu nebunii
Ai stat de vorbă ?
SHAKESPEARE :
Doar cu cei ce-s slobozi
Amici ne sînt, sau şambelani, sau sfetnici...
Să zicem că-s nebun şi tu eşti doctor...
Şi vii în turn să ne consulţi, căci sîntem
Vreo şapte-acolo-n cămăruţa aia...
Şi-nchidem uşa... şi eşti prins acolo...
Dar scena s-o jucăm... Eu sînt *Nebunii*
(Mai potrivit e rolul decît Craniul).
SORESCU :
Şi eu sînt Doctorul...
SHAKESPEARE :
Chiar aşa...
SORESCU :
Începem...
SHAKESPEARE : *(Începe să ţipe)*
Hei, doctore !... Degrabă vii, căci, iată,
Mi-am pus piciorul după gît şi nu pot
Să-l mai dau jos, mă stringe ca o gheară
De vultur... Au ! Doctore...
SORESCU :
Aici sînt gata, ce e ?
Scoli balamucul în picioare, prună ? !
Nebunii dorm acum la miez de noapte,
Cu minţile sub cap, ca biete perne,
Ce-atît de mult le-au frămîntat în mînă,
Că penele ca plumbu-atîrnă grele...
Şi-abia au aţipit şi tu spargi ziduri
Cu vocea ta, hodorogeşti tăria !
SHAKESPEARE :
Picioru-mi ia de după gît ! Mă stringe
De gît piciorul meu, mai rău ca ştreangul.
SORESCU :
De cîte ori ţi-am spus să nu faci Yoga ?
Poftim ! *(Îi desface piciorul)*
Eşti liber, acum umblă.
SHAKESPEARE : *(Se repede la Sorescu, îl prinde şi-l imobilizează)*
Aha, te-am prins. Deschide, bă, fereastra
(Întrebător)
Îl joc eu şi pe Nebunul al doilea ?
SORESCU :
Desigur ! Şi pe al doilea şi pe ceilalţi.
Ţi-am spus
Că sînt vreo şapte-opt în celulă...
SHAKESPEARE :
Fereastra am deschis-o ! Dar sînt gratii...
Deschid şi gratiile ? Ah, ca ceara,
În mîna noastră zdravănă, să-ndoaie !
Tu ţine bine zgripţorul acela !
„Îl ţin ! Aşa ! Aşa !
Aşa ! Aşa ! Mai na şi-o labă !"
Dă-i ! dă-i ! Căci el
Ne pune lipitori, şi ne ia sînge,
Aripi de lilieci ne dă drept hrană...
Veniţi să-l asvîrlim... Ţineţi-l bine...
SORESCU :
Prieteni, staţi ! Nu vă pripiţi ca proasta
La măritiş. Să m-aruncaţi din turn vreţi ?
SHAKESPEARE :
Întocmai, vraci scîrbavnic !
Şi asta chiar acuma.
SORESCU :
Dar unde vă e mintea, nu pricepeţi ?
Dacă mă asvîrliţi de-aici, de la înălţimea
asta, eu mor.
SHAKESPEARE :
Păi, asta şi vrem. Să crapi, tu şi toţi doctorii
Din lume... Inclusiv doctorul Pitpalac.
SORESCU :
Foarte bine... Dar voi nu ştiţi, că, atunci
cînd moare omul se găteşte ? Pune pe el ce
are mai bun ? Cum să mă aruncaţi aşa cu
hainele astea ? Mă duc să-mi pun ţoalele
de moarte şi vin şi mă omoriţi. Dar, zău, o
să vă căiţi...
Doctor ca mine...
SHAKESPEARE :
N-o să ne cătim ! Du-te de te schimbă,
lasă-ţi hainele astea jegoase şi vino să dăm
cu tine de-aici din turn. Dar repede, un' doi,
pînă nu cresc gratiile la loc... *(Pe alt ton)*
Ce zici ?
SORESCU :
Foarte bine ! La improvizaţie faci progrese
pe zi ce trece.
SHAKESPEARE :
Cred că rolul nebunului doi, ăla care zice
„Dă-i ! dă-i ! Căci el ne pune lipitori şi ne
ia sînge"
putea fi jucat şi mai expresiv... Aici nu prea
am fost în formă...
SORESCU :
Nu-ţi poţi interpreta cu aceeaşi intensitate
pe toţi nebunii... Însă, în general, cum
ziceam... merge...
Facem progrese...
SHAKESPEARE :
După cîte îmi dau seama, cuvintele trebuie
să aibă un anumit tîlc, să fie expresive,
pline de naturaleţe...
SORESCU :
Gata astăzi. Data viitoare va fi şi mai bine.
Compunere pentru acasă :
„Nevestele vesele din Winsdor..."
SHAKESPEARE : *(Speriat)*
Nu, singur nu îndrăznesc...
Schiţez aşa o mică piesă
în cinci acte... Şi-o definitivăm tot împreună.
(Iese)

ACTUL IV

TABLOUL I

Scena 1

Danemarca. Vrăjitoarea şi Camelia, pe cîmp.

GÎLMĂ :
Hei, Vrăjitoareo, cine e copila,
Ce, ca pe-un briu, o tîrîi după tine ?
VRĂJITOAREA :
Priveşte-o bine.
(Rîzînd) Ghici, ciupercă ce e ? !
GÎLMĂ :
Ciupercă, ea ? Zău, c-aş mînca o viaţă
Compot de hribi de-ar fi ca ea —
O bucăţică de-asta — de ciupercă
Prăjită !... Se murează ? c-aş mai ţine-o
În saramură, pentru ceea viaţă.
VRĂJITOAREA :
Tu, Gîlmă, măscărici, îţi vezi de cale !
Copila la măscări nu face faţă.
GÎLMĂ :
Să deie dosul, dacă vrea...
VRĂJITOAREA : *(Scuipă)*
Ptiu, te ucigă,
Fumul pirţuicii... Te aude fata...
(Se apropie Camelia, arătînd o buruiană)
CAMELIA :
De-i Poala Maicii Domnului aceasta,
Cu ea freca-vom stupii, la roire...
VRĂJITOAREA :
Asta-i fetică... Roiniţă-i acolo.
(Arată într-o parte a scenei. Camelia se duce şi culege buruieni)
GÎLMĂ :
De n-aş fi fost la-ngropăciunea bietei
Ofelia, aş zice... că...
VRĂJITOAREA :
Aşa, mai vii de-acasă...
GÎLMĂ :
Sfinte Prepuţe, ce asemănare !...
VRĂJITOAREA :
E sora ei mai mică.
GÎLMĂ :
Ce făptură !
Mersul Ofeliei, la fel mijlocul,
Gropiţele-n obraji...
VRĂJITOAREA :
Mai mult ea rîde
Şi-o fire mai pornită spre lumină
Firea i-a dat... E-un clopoţel...
GÎLMĂ :
Să-mi sune
Şi mie, cînd mă scol...
VRĂJITOAREA :
Ba ţie-n dungă
De ţi-ar suna şi-un clopot, adormită
Îţi va rămîne mintea ! Ptiu, că bleagă-i !
GÎLMĂ :
Venisem să te chem degrab' la Londra
(Tainic) Lui Shakespeare muşchii i-au căzut,
nici pana
Nu poate s-o mai salte... Iar e-n criză,

Nicolae Florea : „Pîinea"

plastică

Bienala de grafică

Sălile Dalles-ului găzduiesc în acest prag de toamnă impresionanta paradă a graficii româneşti contemporane, prilej cu care această rafinată specie a artelor plastice îşi dezvăluie resursele de putere creatoare, ambiţiile stilistice, corifeii, tendinţele de evoluţie artistică, densa spiritualitate, amploarea cuprinderilor geografice. Actualul salon bienal se detaşează prin deosebita lui capacitate de reprezentare cu adevărat naţională. Este, după cîte cunoaştem, pentru prima dată în istoria manifestărilor de acest gen cînd pe simezele Dalles-ului apar reunite, perfect competitive sub aspect tehnic şi estetic, lucrări ale unor graficieni din Tecuci, Buhuşi, Cîmpulung Moldovenesc, Sighetu Marmaţiei, Lugoj, Zalău, Tg. Jiu, Călăraşi, Huşi, Mangalia, Drobeta-Turnu Severin şi din alte locuri unde pînă nu demult asemenea pregnante nuclee artistice erau inexistente sau pluteau într-un sordid anonimat. Fenomenul s-a mai făcut simţit şi în saloanele de pictură-sculptură, anterior şi în trienala artelor decorative (justificat de proliferanţa industriilor beneficiare şi de cerinţele ambientale ale noului habitat românesc) şi se cuvine salutat şi interpretat în termenii cei mai obiectivi. Generoasele sufragii ale Festivalului naţional „Cîntarea României" au impus, iată, această nouă geografie a artelor noastre plastice, ca un corolar născut firesc din matricea celor mai nobile aspiraţii spre frumos nutrite dintotdeauna de oamenii acestor meleaguri. Din acest punct de vedere, **Bienala de grafică '88** trebuie apreciată drept un eveniment cultural de primă mărime în viaţa spirituală a ţării.

Din alt unghi privită această manifestare, se constată şi de această dată un apreciabil număr de absenţe marcante, unele compartimente fiind de-a dreptul văduvite în acest sens. Ilustraţia de carte, de pildă, deşi suprafaţa de expunere rezervată acestui gen este importantă, este reprezentată doar de vreo 4—5 nume, sau grafica publicitară şi afişul, ca să ne referim doar la cele mai slab susţinute prestaţii artistice. Sigur, se cuvin evidenţiate eforturile organizatorilor de a da o imagine cît mai amplă şi mai proaspătă asupra domeniului. Multe, foarte multe nume noi pe simezele Dallesului aduce această bienală şi iată-ne în faţa celui de-al doilea, şi foarte tonic, fenomen ce caracterizează actualitatea noastră artistică. Dar o asemenea energică infuzie de tineret nu scuză cu nimic lipsa de la un astfel de bilanţ artistic a cîtorva dintre autorităţile în materie. Plăcută este, în schimb, reîntîlnirea pe simezele bienalei cu lucrări ale unor pictori şi sculptori — desene, grafică de şevalet, gravuri — foarte serios elaborate, deloc simple exerciţii de atelier, semn că această alma mater a artelor plastice este încă la loc de cinste în exerciţiul zilnic al oricărui artist care îşi respectă uneltele.

Aşadar, prezenţe diverse, o bogată revărsare de orientări stilistice, destule tentative novatoare, nu atît în sens tehnic (deşi genul permite, ca şi instrumentele şi tehnologiile apărute între timp), cît în planul viziunii plastice. Sub raport tematic, sînt precumpănitoare căutările cu trimitere explicită la datele realului, supralicitînd uneori, însă, corect şi onest, orientările tradiţionaliste. Nu lipsesc nici lucrările cu un aport mai consistent al culorii şi al concentraţiei semnificante a semnului grafic, atribute definitorii, cel mai adesea, în ansamblul compoziţiei plastice. Numeroşi sînt şi cei preocupaţi mai statornic şi mai convingător de sugestivitatea ideatică a discursului plastic. Am putea emite părerea, fără a exagera, că asemenea tendinţă domină în actualul salon demersurile ilustrativiste. La urmaurmelor, dintre toate artele vizuale grafica se află cel mai aproape de inefabila sintaxă a ideilor ; gîndul se regăseşte mai lesne în traiectoriile liniei decît în materialitatea atît de evidentă a culorilor ori a formelor spaţializate.

În ansamblu, Bienala de grafică 1988 este o reuşită, cel puţin prin limpezimea scopurilor propuse, larga arie de cuprindere artistică, bogăţia tematică şi stilistică şi, mai presus de toate, prin profesionalismul deosebit demonstrat de marea majoritate a participanţilor la actuala ediţie.

Corneliu Antim

Frumuseţea simplităţii

Expoziţia lui Vasile Parizescu de la Galeriile de artă ale municipiului Bucureşti, care l-a readus în faţa publicului cu o serie de lucrări de-o acurateţe şi de un colorit de-a dreptul impresionante, atestă un pictor format la marea şcoală tradiţională românească. Se înţelege din însemnările autorului din caietul-program că pictura înseamnă pentru acesta o imensă dragoste care-i dă şansa de a crea o lume de culori, de a avea un luminiş propriu, de a fi mereu cu natura — cucerit şi cuceritor. Vasile Parizescu pictează fără să se gîndească la eşec sau la succes. Şi astfel a căpătat drept la libertate de expresie, poate lua în mînă penelul fără teama de ce va spune critica de specialitate. Şi-n definitiv ce poate fi mai minunat pentru un artist decît de a respira cu naturaleţe minunile care încurajează opera de artă să meargă spre lumină la întîlnirea cu viaţa pe cărările simplităţii şi bucuriei. Vasile Parizescu nu vorbeşte despre pictură cu acea pedanterie specifică unora, pentru că — o ştie o lume întreagă — e mai bine să faci o pictură bună, decît să vorbeşti despre ea.

Admirîndu-i expoziţia, mă las în apa liniştită a plăcerii care-mi desfată privirea şi adun, tablou cu tablou, imaginea unui univers sclipind de intensitatea vibraţiei de dinăuntru a artistului. Am zăbovit mult la fiecare cadru, dar în special la pînzele : „Toamna la Brăila", „Flori roşii şi albe în vas albastru", „Misterul apelor — Mogoşoaia", „Iarna în Bucureşti", „Ascunzişuri pe Neajlov", „Lumini şi umbre la Suzana" : există în acestea ceva care impresionează, aş zice, o realitate de necrezut, tocmai fiindcă este prea adevărată. Mi se pare că aici se găseşte punctul de susţinere, individualul creaţiei lui Vasile Parizescu, eul artistic inconfundabil şi inepuizabil. Iar argumentul se bazează pe luciditatea expresiei pictorului nostru, pe claritatea sentimentului evocat prin culoare. Pictura, echilibrată prin clasicitatea construcţiei, solară prin sugestivele combinări la graniţa (ideatică) dintre lumini şi umbre, este în cazul de faţă măsura maturităţii artistice a lui Vasile Parizescu. El smulge naturii mai mereu cîte un secret şi ni-l şopteşte nouă ca pe o nouă experienţă ; e ceva ca-n „O mie şi una de nopţi", atunci cînd îţi închipui că printr-un tablou a epuizat povestea sa prin culoare, apare altul, ca un amănunt (important totuşi) adăugat secretului şi aşa se ajunge la un nou secret şi la un nou tablou. Socotesc forţa aceasta de a arcui ideea de la un tablou la altul (un fel ingenios de a alcătui un tot) ca emanînd din armonia legăturilor omului cu artistul. Pictura lui Vasile Parizescu se citeşte odată cu clipele care foşnesc prin aer, aş zice că privirea este la început o iscoadă, devine apoi complice ca pînă la urmă să se aurească (privirea aurită a vizitatorului ar fi darul de preţ oferit de pictor) în zorii frumuseţii.

Peisajele sînt încărcate de emoţie, naturile statice emană fineţe lirică : echilibrul esenţelor susţine rigoarea evidentă, ca de altminteri şi o linişte generală în prospeţimea virtuală a poeticului.

Artist plastic de certă vocaţie, Vasile Parizescu îşi confirmă talentul (inventivitatea în nuanţarea albastrului e o marcă proprie) ; profesionalismul său e fără dubii. Mi-l închipui la şevalet : reţinut, tenace, gîndind pînă la cea mai mică tuşă culorile : sentiment şi înţelepciune artistică.

Expoziţia de acum arată chipul (harul) artistului la maturitate.

Romeo Cosmovici : „Toamnă"

Pavel Pereş

Frumoasa zice să-l aduci fertura..
(*Privind la cer*) S-apropie furtuna.
Iar pe valuri
Voi dîrdîi-n corabie. Ce-ţi pasă
Tu vii pe sus, pe mătură...
(*Arătînd spre fată*) Ea ştie
Că are doică-o vrăjitoare ?
VRĂJITOAREA :
Bună-s
Cu ea... Cu tine — zgripţuroaică,
Ci cară-te de-aici, cu luntrea-puntea.
Dau lecţii de menaj bietei copile
Şi peste mine ai intrat, la ore,
Şi mi-ai răpit un sfert de ceas.
GILMĂ :
Plec.
VRĂJITOAREA :
Valea !
(*Gilmă iese*)
Ce neciopliţi sînt măscăricii astăzi !

Scena 2

CAMELIA :
(*Apropiindu-se cu un braţ de flori şi buruieni*)
Să-mi spui, pe rînd, cum se numesc acestea...
VRĂJITOAREA :
Frumos buchet ! De-o să găsim într-nsul
Cătuşnică şi limba mielului, înseamnă
Că te măriţi degrabă...
CAMELIA :
Doică, vorbe
De-acestea să n-aud...
VRĂJITOAREA :
Visezi tu unul,
L-o dibui, ea gaica, l-o aduce,
Călare pe-o vergea... (*Ride*) 'n genunchi
Să-ţi ceară mîna... Ia te uită aici.
(*Luînd plantele una cîte una şi aruncîndu-le*)
Acestea-s : zîrnă... spinz... şi otrăţel...
Ghizdei, inuţă... scrob şi paţachină...
Iată şi brînca ursului... oman... pribolnic...
Şi tătăişă... flocoşică-i asta...
Cretuşnică... hm, vindecea (pe tăietură
Dacă o pui se vindecă şi-ţi trece)
Salata malului şi limba vecii... Fato,
Dar multe-ai strîns, aşa, într-o clipită !
CAMELIA :
Cătuşnică găsiţi ?
VRĂJITOAREA :
Vai, nu...
CAMELIA :
Nici limbă... ?
VRĂJITOAREA :
Nici limba mielului... Dar ce-i cu tine ?
Eşti palidă.
CAMELIA :
Nimic... O presimţire,
Ca un vînt rece, m-a izbit în faţă.
Nu cumva geamăn îmi va fi destinul
Cu-al surioarei mele, ce-o tot plîngem ?
VRĂJITOAREA :
Ascultă de-o mătuşă-aici : tot carul
Norocul şi-l va răsturna-n ograda-ţi.
Vei face-o nuntă mare, căci s-arată
Flăcău la aşternut... sorbestrea, iată...
Şi nopticoasa asta... (*Aparte*) Sînt de moarte!
CAMELIA :
Ce bine ! Dar să nu vorbim, menajul
Întîi să-nvăţ a-l face... Spune, doică,
Bărbaţii ce mănîncă ?
VRĂJITOAREA :
Vino-aproape
(*Îi şopteşte ceva la ureche*)
CAMELIA :
Ah, m-am roşit ! Mănîncă şi clătite ?
Cu miere ?
VRĂJITOAREA :
Cu miere, sigur, dar clătite bine ! (*Ride*)
Şi lîna apei, buciumiş... acestea-s (*arată cîteva plante*)
Dau şi paparei gust...
CAMELIA :
Ştii ce... pe Hamlet,
L-am tot văzut cu un străin...
VRĂJITOAREA : (*Gest de lehamite*)
Ci lasă-l...
CAMELIA : (*Învingîndu-şi timiditatea*)
Cine-i străinul ? Mi-a vorbit odată...
Este de neam ?
VRĂJITOAREA :
Posedă... cunoştinţe
'N domenii veste... Nu ştiu de domenii...
Dar nu-i de nasul tău... Lipsesc o oră...
Tu vezi să fii cuminte... Sînt în preajmă.
(*Se iscă un vîrtej, iese*)

Scena 3

CAMELIA :
Apare şi dispare în vîrtejuri...
La vîrsta ei, se ţine-aşa de bine !
Iubitul eu mi-l voi ghici în versuri...
(*Scoate din sîn o carte, se întinde în iarbă şi citeşte*)
Ce singură-s !... Dar versul îmi dă aripi.
Muzica lui de-ar face să răsară
Catuşnică-n această poieniţă
Şi limba mielului...
(*Rizind*) Dar proastă-s, Doamne !

Dimi Botez : „Flori"

Raluca Grigoraş : „Peisaj"

ion pachia tatomirescu

Nu ştiu, mărgărintule...

Nu ştiu, mărgărintule, nu ştiu
cine va tălmăci rănile dureros-de-dulci din noi —
că se naşte atîta spaţiu din spaţiu,
că orologiile ies la semănat secunde
atît pe arăturile de primăvară ale neuronilor
cît şi pe fertilele văi virgine din haos... !
Fără preget, să folosim bisturiul cu laser,
s-o luăm înaintea şi împotriva zeilor din cer de fier,
pe drumul de piatră cu panglică umedă, de inaugurare,
ombilicul stelelor-duble tăindu-l... !

Mărul şi dinţii

Aş muşca din tine, mărule, ca Adam,
dar n-am gîndul de-a te devora,
doar un sărut ţi-aş da
pe-obrazul trandafiriu al sînului
cum norul alburiu, privighetorit în zori... !
Ştiu, alţii te vor mînca, mărule,
mai la vale de clipa asta fulguită
în cearcănul rombicelor cristale...

Mărule, măruţule,
departe-s de mine sunetele, ori colţii
ce ţi-ar anula răsăriturile... !

Cu flăcări de toamnă

La marginea satului meu cu flăcări de toamnă,
este mormîntul Bunicii Floria...
Cea mai vie stea lunecat-a-n genune,
cînd i-au aşternut pat de argilă...
„ — Bunică Floria, ţi-aş ridica un obelisc de granit suedez,
dar n-am atîţia bani... ! Ţi-aş ciopli un soare de marmură
cît cerul, dar n-am atîta piatră, nici daltă... !
Am sculptat o piatră neagră, de rîu, în formă de lebădă,

ţi-am ridicat o mănăstire de cuvinte,
zidindu-mi umbra,
cu turle-nşurubate-n inima Carului Mare... !"
Umbra turnurilor — pe valea cu viorele
şi curcubeu neîntrerupt... !

Îţi mulţumesc pentru albine...

Îţi mulţumesc pentru albine, pentru matca roind
călduros pe şold... !
Îţi mulţumesc pentru cearceaful de zăpadă cu nouă stele,
pentru concertul numărul-doi al ideilor... !
Îţi mulţumesc pentru floarea-soarelui
înrăzărită-ntre coastele mele,
pentru muzica unduirii nufărului de crom... !
Îţi mulţumesc pentru pîine şi sare,
pentru gramatica mărgăritarului... !
Îţi mulţumesc pentru cămaşa înrîurată,
pentru piersicul împurpurat lîngă fata de masă... !
Îţi mulţumesc pentru fiordurile soarelui,
pentru înrourarea bujorilor... !
Îţi mulţumesc pentru albatrosul ce compostează norii
la urcarea mea în liftul furtunii... !

victoria comnea

Mai vorbeşte-mi

Mai vorbeşte-mi
Sau mai bine
Zîmbeşte din tot sufletul
Şi lasă-mă să
Prind-cuprind
Adînca ta făptură în
Lin — de — linişte
Învăluită...

Vis, linişte, zîmbet
Străjer de inimi sîngerînde
Arzînde inimi de pribegi
Fărădeîntoarceri.

Aseară

Aseară mi-ai văzut
profilul meu de întuneric.
Nu-mi cunoşteai decît
profilul de lumină cu care
te jucai aşezîndu-l aproape
sau departe de tine
în balansoar, în flori,
pe-o aripă de pescăruş
sau într-un ochi de apă
copleşit de soare.
Profilul meu de întuneric
te-a speriat. Te privea
adînc, prea adînc şi precis.
Un profil de marmură neagră
şlefuită de vreme
pe care lumina se aduna
într-o aureolă, închipuind doar
celălalt profil...

Aşteptare

Sub un pom împietrit
Prin ceaţa zilei spre mîine
În clarul nectar ţintuit
Aşteaptă cuvîntul.
Aşteaptă, se roagă
În-de-noi,
Ca de ploaie izvorul
Se roagă,
Aşteaptă să-i dăm
Firească
Lină
Curgerea înapoi.

Ascultăm...

Ascultăm liniştea luminii...
Copilul se joacă, aşezînd
frunzele căzute, înapoi
pe ramuri.
Se mişcă,
respiră
ca printr-un perete de lumină.
E un copil de aur,
un copil ireal,
miraj,
sau lin de alin.
Frunzele cad mereu...
Ne îndepărtăm,
devenim copaci
şi el încearcă — tot
mai încearcă — să anine
lumina, înapoi
de inima noastră...

ion butnaru

Unde eşti?

Lupii mei te-adulmecă pe zare,
Vulturii cutreieră vecia ;
Marea se ridică în picioare,
Se întoarce-n rădăcini cîmpia.

Codrii-n vînt, cu păsările-n trunchi,
Fug cu munţii-n spate după tine ;
Cade universul în genunchi
Să te poată căuta mai bine...

Cînd tu eşti pătrundere de soare
Într-un bob de grîu, într-un izvor ;
Vulturii te caută pe zare
Şi tu baţi în aripile lor.

Băteai în pieptul lumii

Ningea sentimental în munţii lunii
Şi noi treceam, frumoşi ca niciodată,
Pe marginea de cîntec a genunii,
Pe sub cupola lumii de zăpadă.

Băteai, aceeaşi inimă, în lucruri
Şi Universu-ţi răspundea, supus,
Şi nu ştiai : să plîngi sau să te bucuri
Că n-avem răsărit şi nici apus.

Băteai în pieptul lumii, neştiută,
Şi lucrurile respirau la fel,
Şi auzeam cum aştrii te salută
Şi îţi se-nchină cosmosul rebel.

În anotimpul meu

Te simt în preajma mea, aeriană,
Ca un văzduh de mai, şi te respir,
Şi sufletu-mi miroase-a sînziană
Şi visurile-a fir de trandafir.

În anotimpul meu e sărbătoare
Sub bolta fără pată, fără vină —
E-atîta soare-n mine, — atîta soare,
Că însumi eu am devenit lumină.

Aud în tine sufletul femeii

Iubito, mi-eşti atîta de aproape,
Ca orologiul de bătaia orii,
Încît aud foşnind printre pleoape,
Pe bolta-ntoarsă a ochilor tăi, norii.

Încît aud zvîcnirea albastră a ideii
Şi zborul de-nceputuri al visului l-aud ;
Aud în tine sufletul femeii
Cum se deschide-ncet pentru sărut...

mihalache tudorică

A gurii nestemată

Prea frumoasă Limbă Română
răcoare de rai răsărită pe văi păzită prin munţi
veşnicie şi zestre
a acestui neam iubitor de ceruri de stele şi ape
fii a mea întru totdeauna bucurie !
Eşti una din sfintele lumii
sporind frumuseţea Luceafărului grai înlăcrimat
inimă bătînd la porţile soarelui preacurată
linişte a mierlei milă a sîngelui
iubire atinsă cu nesomnul pe creştet
tu avere păzită cu lacrimi.
Lujer de verbe lume de gînduri
una eşti cu noi fiind una
ie în care cerul se scaldă
pieriţi în hăuri fără tine-am fi fost.
Asta-i adevărul şi unul
toate naşterile au fost pentru el
plătindu-l cu pruncia vîrstele toate
vieţuirea toată chiar şi cu moartea
ieşire prin timp la malurile humii şi luminii
timp culme înainte de a mişca rodul în sămînţa
nuntit cu suma bucuriilor şi suferinţelor
rămîi în bucuria domnului tău
Eminescu.
El marele
meşter de temelie solul fără de păcat
trimis al poporului său în chivotul Limbii
s-o aducă la lumină prometeic
chemînd-o din doine trezind-o din plîns

Rug purificîndu-se prin suferinţă
cîntec al mamei mele născătoare
nestemată a gurii poporului meu
înfloreşte acum şi pe buzele mele
clipă fără scăpăt şi altoi pe umeri
oglindă a mării după atîtea încercări
de străină pieire !
Iată-mă şi-ţi stau în genunchi
iubire de fiu plecîndu-se în faţa mamei sale
cînd veşnicia-ţi trece să se-adape
din pururea tinerele ape
binecuvîntat fie cearcănul meu
căci sfînt este numele tău
numele tău.

Ca să fie muntele mîndru

Fericiţi că ne proptim de stele
ca să fie muntele mîndru
apelor să nu schimbe cursul.
Seminţele să-i crească şi-n cutele palmei
iar femeia
să-i binecuvînteze bătrîneţea cu prunci.
Să se bucure cu bucurie plină
toate rosturile
lumini răsărind din veşnice lumini
iar ea
rod al binelui şi setea.
ce abia o stîmpără rostirea numelui.

Despre eroism

Îmi vine mereu să-i spun general colonelului (r) Pană Gh. Ion care acum, cînd a împlinit 75 de ani, are un mers grăbit şi o nerăbdare de a împlini ce şi-a pus în gînd asemănătoare vieţii sale de luptător pe frontul antihitlerist.

Cînd l-am cunoscut eu, faptele de arme ale căpitanului Pană Gh. Ion se estompaseră datorită curgerii timpului, dar din unele documente, din amintirile unor subordonaţi de ai săi am putut să-mi dau seama de amploarea şi ştiinţa luptelor pe care le ducea în calitate de comandant de companie în regimentrul 34 din divizia Mărăşeşti — Constanţa.

Trebuie să amintim întîi şi întîi de faima pe care o avea căpitanul Pană Gh. Ion în rîndurile poporului de soldaţi, adică ale celor care îi executau ordinele şi-i purtau numele din gură în gură, pînă au ajuns la convingerea că în comandantul lor nu poate să intre glonţul. Doi dintre veteranii subordonaţi cred cu tărie pînă azi că o forţă ocrotitoare se întrepunea totdeauna în calea oricărui pericol ce l-ar fi putut atinge pe căpitanul lor.

Fiu al unui luptător (plutonierul-major Pană Gh. Gheorghe) căzut eroic în 1917 la Mărăşeşti, căpitanul Pană Gh. Ion ajunge să i se confere cea mai înaltă distincţie a vitejiei din acea perioadă : „Ordinul Mihai Viteazul" cu spade, aşa după cum a notat corespondentul de război pe frontul antihitlerist, Toma Alexandrescu : „După ce i-a prins decoraţia pe piept, ministrul i-a strîns mîna ostăşeşte, adresîndu-i-se : — Te felicit, căpitane Pană, în numele poporului, pentru actele de bravură făptuite în lupte, acte ce te aşează în rîndurile eroilor patriei.

— Vă mulţumesc, domnule ministru, pentru aprecierile dvs. măgulitoare, dar eu nu mă consider erou, ci un simplu luptător, ale cărui eforturi — care acceptă chiar jertfa de sine — sînt puse în slujba dreptăţii româneşti, ca şi a drepturilor tuturor popoarelor lumii la libertate şi pace". Corespondentul de război mai notează : „Cînd, după încheierea festivităţii — acordarea însemnelor eroismului şi înmînarea darurilor aduse din ţară, tuturor celor invitaţi din prima linie — ministrul a vrut să mai stea de vorbă cu căpitanul Ion Gh. Pană, nu l-a mai găsit. Plecase grăbit spre oamenii săi din linia întîi, alături de care avea să pună noi pietre de bază la temelia marii victorii ce se apropia".

Isprăvile de eroism ale căpitanului Pană Gh. Ion au ajuns să străbată de-a lungul fronturilor încît se spunea atunci că „pe toate stîncile din Cehoslovacia scrie Pană". Căpitanul Pană Gh. Ion a participat la 156 atacuri şi asalturi decisive în linia întîi şi la 36 de incursiuni în spatele frontului inamic.

Convingerea mai adîncă a luptătorului Pană Gh. Ion era că adevăratul erou al marii confruntări cu fasciştii şi hitleriştii se identifica întru totul cu sutele de mii de militari români care au luptat pînă la jertfa de sine. Această convingere se găseşte de altfel în toate cărţile scriitorului, memorialistului, şi scenaristului Pană Gh. Ion, domenii în care a desfăşurat de asemenea o activitate prodigioasă şi apreciată.

La cei 75 de ani împliniţi de „Nea Jenică", adică scriitorul nenumăratelor pagini despre marea putere de luptă şi eroismul armatei române, omagiindu-l, îi dorim colonelului (r) Pană Gh. Ion multă sănătate, viaţă lungă, împreună cu urarea ca ochii săi obosiţi de lupte şi de existenţă să vadă tot mai bine.

Gheorghe Pituţ

film

f

«Novăceştii»

Recenta premieră — **Novăceştii** — în regia lui **Constantin Păun** (scenariul : **Mihai Opriş** în colaborare cu regizorul) reprezintă al treilea lung metraj de animaţie care se întîlneşte cu spectatorii săi mari şi mici în acest an. Şi cum cineaştii de la Studioul „Animafilm" ne mai promit un titlu de lung metraj, de această dată din domeniul anticipaţiei ştiinţifice — **Fiul stelelor**, în regia lui **Mircea Toia**, se poate vorbi de un autentic record pentru creatorii din domeniul animaţiei româneşti.

Aparţinînd epocii de mare înflorire a eposului feudal, ciclul plin de insufleţire şi de un larg răsunet tradiţional al vitejiilor neamului novăcesc se află la baza filmului semnat de **Constantin Păun**, care valorifică tensiunea antitezei cu cruzimea şi lăcomia cotropitorilor, spectaculozitatea înfruntărilor, dar şi poezia vieţii paşnice sau farmecul osmozei cu legenda fantastică. Substanţa narativă a filmului se situează simetric între un prolog şi un epilog ce sugerează viaţa paşnică a unui popor viteaz aflat în faţa adversităţilor timpului istoric cu atributele mult cîntate de creatorii anonimi : demnitate, curaj, generozitate. Povestea fraţilor Bujor şi Gruia ocupă un spaţiu privilegiat în economia filmului, ea întretăindu-se simbolic cu reflexe adiacente în zona fantasticului, zonă extrem de bogată în sugestii de profundă respiraţie poetică. Astfel, ideea genezei celebrului paloş al Novăceştilor se leagă firesc şi de semnificaţia invincibilităţii pe pămîntul natal, semnificaţie cu mare forţă etică.

Duşmănia celor doi fraţi despărţiţi de împrejurări vitrege se derulează într-un şir de încercări la care sînt convocate şi forţele supranaturale, cu trimiteri la celebre laitmotive.

Metamorfozele, antropomorfismul, simbolismul culorilor, sugestia participării fantastice aduc cu certitudine o notă de poezie autentică în animaţia inspirată de unul dintre cele mai vechi cicluri ale cîntecului bătrînesc.

Liniile personajelor sînt rareori stilizate, preferinţa creatorilor rămînînd ataşată de figura clasică a eroului (pozitiv sau negativ) conturat cu atributele psihologiei populare. Grafica atent căutată aduce în prim plan figuri de mare frumuseţe plastică (Ileana, copiii, bătrînul Novac, transformat în stejar). Mereu fertil şi solicitat, modelul disneyan nu se face resimţit decît rareori (în cazul vrăjitoarei sau corbilor, sărac finalizaţi, alunecînd spre un umor superficial, gratuit, determinat probabil şi de neinspirata dirijare a vocilor).

Secvenţele confruntărilor Novăceştilor sînt pline de dinamism, montate alert (montajul este semnat de **Ariana Roşca**), cu un deosebit simţ al mobilităţii în cadru, cu angulaţii inedite de mare efect. Totuşi mai puţin fericit rezolvate au rămas scenele încercării lui Bujor, prea vizibil calchiate după diverse modele ale practicării artelor marţiale, tot aşa după cum, repetat fără fantezie, rămîne spaţiul haremului, devenit doar simbolică pată de culoare.

Decorurile care compun cadrul plastic în culori calde, expresive conferind pregnanţă planului secund sînt create de **Dana Dămăceanu** şi **Radu Dămăceanu**. Grafica filmului este semnată de **Iuliu Simpetru, Bob Nicolescu, Livia Martin** şi **Constantin Păun**.

Animaţia, loc al întîlnirilor fertile, al capacităţii infinite de a conferi poezie realităţii şi contur poeziei, rămîne un spaţiu privilegiat pentru toate generaţiile de spectatori. **Novăceştii**, prin sursa de inspiraţie atent prelucrată, prin suflul său poetic dublat de semnele unui mesaj cu mare forţă etică, rămîne o operă de mare forţă expresivă, accesibilă şi eficientă pe plan educativ, valorificînd în bună măsură esenţele mereu vii ale artei noastre populare.

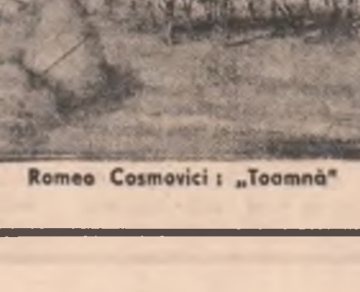

Romeo Cosmovici : „Toamnă"

Călin Stănculescu

muzică

m

Festivalul „George Enescu"

Urmare din pag. I

ţionale, autohtonizarea marilor creaţii, concepţii şi nume de referinţă mondială, statornicirea relaţiilor de colaborare şi solidaritate cu culmile cele mai înalte ale artei universale. Şi acum să începem prin a-i evoca debuturile (debuturi stînd şi ele sub ideea poetizată de Blaga în „orice-nceput se vrea fecund..."), pentru a vedea cum şi în ce măsură prerogativele sale s-au nuanţat, s-au diversificat şi amplificat pe parcurs.

La 4 septembrie 1958, s-a deschis prima ediţie a acestui festival internaţional. George Georgescu dirija prima Simfonie şi prima Rapsodie a lui George Enescu. În zilele următoare, la pupitrul dirijoral al orchestrei simfonice a Filarmonicii bucureştene i-au urmat Constantin Bugeanu, Sir John Barbirolli şi Mircea Basarab. Între solişti a strălucit cel mai celebru din discipolii lui Enescu, Yehudi Menuhin. La ediţia a 2-a, din 1961, acelaşi dirijor englez, împreună cu tandemul pianistului Sviatoslav Richter şi violonistul Leonid Kogan au onorat publicul Ateneului. La ediţiile din 1964 şi 1967 am avut drept oaspeţi pe Artur Rubinstein, Henryc Szeryng, Van Cliburn, Zubin Mehta, Kurt Masur şi John Pritchard. Dar în memoria melomanilor persistă ca un mare eveniment al biografiei personale prezenţa lor în faţa oficierii **Dublului concert** de Bach, cu David Oistrach, Y. Menuhin şi G. Georgescu (1958), sau a „Imperialului" beethovenian cu A. Rubinstein şi Mircea Basarab (1964), a concertelor lui Herbert von Karajan şi Sergiu Celibidache. Pe parcursul ultimelor două decenii însă manifestările integrate în cadrul acestui festival s-au amplificat şi diversificat în mare măsură. Dar paralel cu toate acestea, se cuvine să menţionăm ampla lucrare, susţinută de Editura Muzicală începînd din deceniul şapte, de editare a tuturor pieselor muzicale scrise de Enescu, publicate sau regăsite în manuscris ; şi de asemenea opera, încă nefinalizată, a editării discografice a aceleiaşi integrale. Începînd cu volumul **Oedipul enescian** al lui Octavian Lazăr Cosma (1967) şi pînă la **Capodopere enesciene** al lui Pascal Bentoiu (1966) s-au întreprins fructuoase exegeze pe tema descifrării complexei arte enesciene. Revenind însă la festivalul care ne stă în faţă vom spune că, dincolo de amploarea, aglomerarea de spectacole cu ofertele şi calităţile lor diferite, trebuie să fim conştienţi că el concentrează — calitativ şi cantitativ — întreaga suflare a muzicii culte româneşti şi reprezintă averea muzicală de care ne bucurăm acum. Nu vom înşirui programul acestor manifestări şi nici nu vom spicui pentru că rezultatul s-ar insinua drept recomandare, iar recomandarea ar fi subiectivă şi inutilă. Găsim însă deosebit de important faptul că în program abundă lucrările semnate de Enescu, acele lucrări care vădesc continuul efort de a însemna „o muzică esenţială", „căutare de adevăr", expresie deplină a spiritualităţii noastre.

Manifestările care se desfăşoară în aceste zece zile sub semnul artei enesciene, trebuie să ne convingă de adevărul acesta ; ele sînt prilejul solemn al unei demonstraţii reprezentative pentru nivelul culturii noastre muzicale, pentru progresul spiritual contemporan. Enescu este o emblemă a originalităţii şi universalităţii româneşti, şi, cu cît ne adunăm mai mult mai mulţi şi mai strîns în jurul numelui său, cu atît ne (re)cunoaştem şi ne adîncim în noi înşine şi în lume.

vasile rebreanu

FERICITUL BLESTEM

Mi-am zis că este foarte greu să scrii despre orașul în care trăiești și că, de aceea, nu voi pomeni de clădirile, monumentele, riul și dealurile, bibliotecile și freamătul acestei cetăți, ci pur și simplu, voi vorbi despre grădina mea.

Aici, în grădină, lîngă acești meri, pe această potecă în pantă, mă retrag deseori și caut liniștea, mă caut pe mine și îmi caut riul limpede al sufletului, prietenii statornice. E un fel de mică planetă. O planetă a mea. Fiindcă, orice s-ar spune, fiecare om are, sau ar trebui să aibă o grădină, firește, una reală ori una imaginară – cum, fiecare om, cred eu – și sînt sigur de aceasta – are o planetă a lui. Una atît de imaginară încît ea devine reală. Ei bine, pe această planetă, pe care o numesc grădina mea, mi-am adus niște pași ciudați, pe care deseori îi ascult. Ei sînt însoțiți întotdeauna de un fluier prelung, rătăcind parcă printr-o imensă pădure verde, o pădure a istoriei. Și mi se pare că aud și cărăle urcînd pe un drum lung, șerpuitor, și parcă aud un murmur care zice: Pe Dealul Feleacului, trec cărăle lancului și se lasă apoi liniște și e o liniște atît de mare încît se aude în ea foșnirea paginilor întoarse și, iată, planeta mea, adică, această grădină a mea, se umple de cărți, de fețele tinere care stau aplecate, într-o concentrare cucernică, și se pare că pe planeta mea s-a adăugat un briu de lumină.

Eram odată departe de țară, pe un alt continent și acolo – într-o noapte, vara, cerul părea așa de aproape și atîtea stele erau deasupra mea iar grădina mea rămăsese atît de departe încît am chemat-o, așa cum ai chema o planetă sau chiar un dor.

Ea a venit așa cum vine întotdeauna cu mine oriunde aș fi, aceeași, neschimbată, de parcă n-ar fi făcut un drum atît de lung.

Și în amurgul ciudat al acelui straniu continent, sub merii din grădina mea, s-au adunat ca la o masă a tăcerii bărbați cunoscuți, erau acolo Mihai, cu generalul său Baba Novac, pe care flăcările se înșelaseră doar că l-au ars lîngă un turn de piatră, erau Șincai, lancu, unul cu desaga încărcată de istorie, celălalt cu o spadă preschimbată în fluier. Și mai cîntau gîndurile unui poet tăcut ca o lebădă, și mai lucea aurul fatal al Arhanghelilor.

Și între ei, pe acel continent depărtat, m-am simțit acasă.

Ducem povara grădinilor noastre pretutindeni, ca pe un fericit blestem.

VÎRSTE

Noțiunea de tinerețe, începînd cu anotimpurile și terminînd cu tinerețea riului, a ciocîrliei, copacului, a florii ori a omului, presupune, prin ea însăși, un calificativ al împlinirii, un atribut al voinței de creștere, voință căreia i se alătură, ca firești aripi, visarea, reveria, speranța. Credința încrezătoare că totul e posibil, că ceea ce visăm și sperăm putem cu certitudine împlini.

E vîrsta convingerilor extreme.

E vîrsta fecundă și generoasă a viselor.

Înzestrarea naturală a ființei umane cînd îi înmuguresc și cresc aripi.

Aripi pe care – din acest anotimp nesigur al soarelui – omul trebuie să zboare mai departe, să-și învingă propria-i inerție și, păstrîndu-și aripile, să ajungă pe malul celălalt al țărmului, în anotimpul maturității.

Și abia aici, cucerind noi everesturi, doborînd recordurile înaintașilor, va putea, în această horă implacabilă a vîrstelor și generațiilor, să-și păstreze și mai viguros aripile spiritului său de om și zeu, depășindu-și mereu propria-i condiție. Căci, întreaga istorie a oamenilor, în toate înălțările ei, nu este altceva decît tendința fratelui meu, omul, de a ajunge zeu.

URCAȚI...

Oamenii, acești copaci înzestrați cu sensibilitate și conștiință, au nostalgia marilor înălțimi imaculate.

Urcați dar acest vulcan fixat în statornicie, acest Ararat de pe care apele s-au retras. El e cel mai înalt pisc al unei mări dispărute. De aceea aude și visează marea.

Românii și-au numit unul din munți: Omul. Acolo miroase a soare, a fagure, miroase a sarmizegetuzele dragostei, miroase a stele.

Ziua urcînd muntele, noaptea îl visăm. În vîrful muntelui ne e dor de mare. Despărțindu-mă de tine, iubito, mi-e dor ca de un munte alb, ori ca de o mare. Prin lacrima ta din geană știu că-ți zărești omul drag.

O, fete ale lumii, somnul vostru este populat de mari înălțimi albe. Știu că visați munți și, treaz fiind, aud visele voastre străbătute de vuietul mării.

gabriel chifu

Noapte de vară

Stele de vară foarte mari, dulci și cărnoase
se frecau cu pielea lor luminoasă de
acoperișuri.
Apoi a venit o făptură infinită și transparentă,
și-a lipit inima de peretele camerei mele,
inima ei bătea ca un orologiu prin ere.
Apoi cineva sau ceva s-a lăsat:
era o ceață, era un somn, era o liniște,
un caier de raze sau amintirea altei lumi,
sau o melancolie, un cuvînt, un fum, un duh,
mi-a cuprins casa și m-a luat în nacela sa,
m-a dus
pe o pajiște, lîngă copilărie, sus,
în chiar sufletul meu, aflat acum în văzduh.

Poem la o cabană însingurată în munți

Aici mi-a fost cugetul / izvor limpede de
munte
și, pentru cînt, buzele mele au încetat să
mai fie
ulciorul spart, care nu păstrează apa.

Aproape, în munți, am aflat o poiană
neștiută de nimeni
unde am dat cu ochii de cineva pe care-l
uitasem
și mort îl credeam:
eu însumi, copil. În timpul nopții, liniștea

arhaică, desăvîrșită (o, cum zburau prin
corpul său
fulgerele
aidoma unor versuri printr-o sală de templu)
își întindea pînă peste margini făptura,
pe fereastra deschisă intra, mă cuprindea,
repede dizolvîndu-mă. Aici

puteam zice: m-am retras în mine însumi
și, voind să mă cunosc, am mers pe umbrite
cărări interioare pînă cînd
m-am trezit în cer, pătrunzîndu-i tainele,
făcînd exerciții de lumină.

Imn către doamna N.

Ți-a intrat sub piele cerul, foșnește.
Ți-a intrat în ochi luna, plutește în privirile
tale
ca o corabie de marmură.
Ți-a intrat în inimă vîntul, cîntă nebun.
Ești o toartă, ești toarta unui vas transparent,
răcoros, infinit: liniștea nopții acesteia
(un vas atît de subțire încît
țăndări s-ar face
fie și numai cu geana de l-aș atinge). Ești
toarta Vasului. Versul
invie, se închide în jurul tău, temniță,
apoi se freacă de sine însuși și se aprinde,
arzi odată cu el, te arde ca să rămîi,
să te păstreze pururi așa:
toarta liniștii mari, introducere în
desăvîrșire.

Rîuri și suflete

În riul ce curge năvalnic printre stînci
recunosc sufletele atîtora dintre noi.
O, sufletele silite să stea ațipite ori împietrite
în piept,
întemnițatele,
își află adăpost, refugiu, libertate în apa
cu neîmblînzite, tinere valuri. Nici un zid,
da, nici un zid nu înfrînge dorul de libertate,
nici un zid. Pururi afla-vom
pentru sufletele închise
rîuri, să le fie oglindă.

Îngînînd după cărțile de înțelepciune ale Orientului

Un pumn-două de apă, un ciob de vînt,
din ele ești făcut și din puțin pămînt
și, îngropate-n adînc, din firimituri de scîntei.
Ah, omule, frate, ți-ai uitat datina de temei:
de-a fi punte, mijlocitor, dialog între pămînt
și cer.
Redobîndește-ți pierduta menire, întrarea-n
mister
și făptura ta nu va mai fi o casă plînsă și
părăsită,
nu te va mai lumina soarele mort cu lumina
lui urgisită.
Liniștea, bucuria ce te-or cuprinde să le
povestesc
cuvinte pe măsură nu am, îmi scapă, nu le
găsesc.

victor beda

Confesiune

A fost întotdeauna un om sănătos, robust. Slujba grea, stresantă în cel mai înalt grad, l-a încercat mereu, zi de zi, în cele mai diferite feluri. A rezistat, și încă cu brio. Telefoane în plină noapte și de regulă anunțînd vești nu prea plăcute, avarii ce necesitau intervenții imediate, oameni ce aveau urgente nevoie de ajutor. După nopți albe, omul se odihnea maximum o oră, două, și atunci iepurește. Urmau apoi iarăși zile de muncă încordată cu zeci de probleme ce se cereau rezolvate nu a doua zi, nici măcar în următoarele ore, ci în cîteva minute, dacă nu chiar atunci în clipa aceea. Cam în același ritm, cu rare excepții de acalmie, cînd telefoanele nu sunau de sute de ori pe zi, ci doar de zeci de ori, inginerul muncea din '48 de la naționalizare. Se obișnuise, cum spunea el, „ca măgarul cu samarul". Momentele lui de supărare, de furie, destul de dese în ultimii ani cînd nervii începuseră să-i cedeze, alternau cu optimismul robust, cu exuberanța. Clipele de bună dispoziție, cînd cu colecția-i de bancuri nesecată, ce le potrivea cu meșteșug tuturor împrejurărilor, amuza colegii și colaboratorii, erau urmate de tunete și fulgere care izbucneau de neprezut, pe un cer absolut senin. Mincinuna, lenea, demagogia erau inamicii săi declarați. Cu anii, cei ce se făceau că muncesc, palavragiii, se retrăseseră strategic spre mediile unde nu-i deranja nimeni. „Să plecăm din timp, cu nebunul ăsta nu-i de șagă. Ne zboară de aci de nu ne vedem. Odată ce a pus ochii pe unul care nu se adaptează, nu poate, mai bine zis, să se adapteze ritmului său de muncă, nu se lasă pînă nu-l termină". Era bineînțeles un fel eufemistic de a arunca praf în ochii celor ce știau prea bine cum stau lucrurile, dar nu voiau să-i contrazică pe circotașii ce se repliau spre ape mai liniștite. „Dacă tot pleacă are vreun rost să-l contrazic?" își zicea omul ce-l asculta cu pacență pe „persecutat". Veni și ziua retragerii inginerului din activitate. Unora le părea sincer rău după cel alături de care munciseră atîția ani, alții dădeau din umeri indiferenți. „Fiecare lucru în viață are un început și un sfîrșit. La toți ne vine rîndul să plecăm. Întîi din muncă, apoi mai departe, acolo unde nu se cunoaște ce-i ala supărare, nevoi, dar nici bucurie și veselie. De liniște absolută avem parte în final și nu e rău parcă după atîta zbucium". „Ia mai terminați cu filozofia asta morbidă de ciocli. A ieșit omul la pensie și ați început cu aluzii la faimoasa -lady- cu fața descărnată, ce strînge iarba după ce a cosit-o" îl luă la rost pe „filozof" un mucalit. Unii, puțini la număr, ce-i drept, se bucurau. „N-are cine să ne mai piseze la cap, să ne reamintească de restanțe, să ne respingă lucrările, să ne pună să le refacem de zeci de ori. „Da, dar nu uitați că așa ați învățat meserie, obișnuiți-vă să fiți pretențioși față de voi înșivă. Eu, care am început la fel ca voi, străduindu-mă în van să-mi „economisesc" fortele, să-l „înșel" pe patron, am trecut prin toate purgatoriile. Nu pot decît să-i mulțumesc, fie-i partat cu mine ca un adevărat părinte cu intenția declarată de altfel de a mă transforma într-un veritabil specialist. Nu s-a ferit ca alții să ne destăinuie „secretele" profesiei, chichitele, mărunțișurile, luate în derîdere de unii, dar vai, cît de importante în viața de toate zilele. Cei care n-au ținut pasul cu echipa lui, căci inginerul a știut să-și formeze de-a lungul anilor o autentică echipă, s-au pierdut pe drum, au ajuns undeva la periferia profesiei. Culmea, omul nici acolo nu i-a uitat. I-a ajutat și unii au ajuns din nou în întreprinderea lui, călîți de viață, prețuindu-i abia mai tîrziu probitatea profesională și mai cu seamă omenia. Deunăzi, preț de o zi întreagă, mi-a povestit despre momentele retragerii din activitate și apoi despre boala lui. Ce subiect, ce scenariu ar mai ieși. L-am ascultat fascinat. „Mă sculam noaptea și-mi notam adesea cîte ceva de făcut pentru a doua zi. Mă trezeam uneori pe la două, trei, pentru a așterne pe hîrtie cîte un proiect de ameliorare a vreunei tehnologii, ori de ridicare a randamentului vreunei instalații. Apoi, a doua zi, o luăm de la capăt, muncind ca o veritabilă mașină, din zori și pînă seara tîrziu. Cînd ajungeam acasă, continuam să caut prin cărți, reviste, soluții, rezolvări, pentru alte și alte probleme. Cînd pe stradă înceta aproape orice mișcare, treceam la beletristică. Ziua încheiată fără o oră de lectură o socoteam searbădă, moartă. Cam de două, trei ori pe săptămînă, îndeosebi sîmbătă seara și duminica, dedicam scrisului trei, patru ceasuri. Publicasem cîteva cărți cu contribuții originale în meseria mea. Aveam la activ și două volume de povestiri. Întîmplări de pe meleagurile unde crescusem, despre mahalaua cu noroaie pînă la genunchi, cu case mizere, lampă cu gaz și cișmea la cîteva sute de metri de casă, de unde cărăm apă cu gălețile, despre destinul unor colegi, prieteni, profesori. Editorii le apreciaseră pentru franchețea lor, pentru stilul lor simplu, nepretențios, frumusețea caracterului oamenilor evocați și, mai ales, pentru lipsa floricelelor și a prețiozităților ca un scop în sine. În prima dimineață cînd n-a mai trebuit să merg la uzină, m-am pomenit parcă în altă lume. Cum, se poate trăi fără telefoane, fără lucrări care trebuie să fie gata „ieri", fără nevoi, fără planuri peste planuri făcute pentru a fi îndosariate, departe de clocotul, freamătul muncii, totuși atît de tonifiant? Ocupații aveam berechet. În primul rînd o bibliotecă de cîteva mii de volume, cu atîtea cărți de valoare pe care nu le citisem. Parcurgeam uneori, seara, titlurile lucrărilor frumos rînduite în rafturi și nostalgic mă întrebam: Le voi putea oare citi vreodată? Iată că venise vremea lor, și mie încă nu-mi venea a crede că am această șansă. Apoi telefoanele. Nu mai zbîrniiau tot timpul. Rareori mă căuta cîte un prieten sau cunoscut. Discutam bineînțeles zilnic cu cei doi fii însurați. Se înțeleseseră să organizeze tot felul de excursii, participări la mici petreceri, pentru a-mi ușura aclimatizarea cu noua mea viață. Eram invitat cu regularitate la cenaclul din orășelul nostru, citeam mult, scriam și mai mult. Caligrafia mea ascuțită, neînțeligibilă, nervoasă, devenea treptat calmă, literele erau din ce în ce mai rotunde, frazele mai lizibile. Mă frămînta ceva: de ce nu mă caută foștii colegi, colaboratori? Bineînțeles, nu-i bine să dai un om uitării de îndată ce a ieșit la pensie. Le găseam însă de îndată scuze. Parcă eu, prins în vîltoarea muncii de zi cu zi, mult îi mai căutam pe cei ce plecaseră înaintea mea? Ce-i drept, nu-mi aminteam de vreun caz în care vreunul dintre ei, chit că erau și inși ce nu mă prea înghițeau, să nu fi primit ajutorul atunci cînd mi-l ceruseră. Îmi făceam reproșuri că nu-i căutasem, mai ales atunci cînd sunîndu-mă ori vizitîndu-mă, îmi aminteam de ei. Atunci de ce să pretind eu unor oameni super-ocupați să mă întrebe de sănătate? Nu-i nedrept? Au fost totuși oameni de o mare noblețe sufletească care, total dezinteresați, mi-au telefonat cu o regularitate de metronom. Îmi făcea reală plăcere ori de cîte ori îi auzeam, deși în activitate opiniile noastre fuseseră deseori diferite și nu rareori ne luaserăm chiar la hartă. N-am fost niciodată adeptul ca toată ziua, bună ziua, cu noul statut ce-l aveam, să mă duc pe capul oamenilor. Rareori, cînd îi vizitam, lăsau totul la o parte și discutau amabil, prietenos cu mine. Simțeam însă clocotul problemelor ce-și cereau rezolvarea, oameni care se perindau în birou cu urgențe, telefoanele ce zbîrniiau încontinuu. Ce vrei, viața nu se poate opri în loc, chiar cînd omul în vizită a fost o dată șeful unității respective. Făceam deci tot posibilul să scurtez durata lor. Treptat, intram în atmosfera de concediu perpetuu, activ, însă cu preocupări de mult visate, cu deziderate ce se cereau împlinite. M-am dedicat scrisului. Materialele publicate însemnau pentru mine momente de sărbătoare, de satisfacții sufletești și de mare încurajare morală. Cînd eram în plin efort de creație, cînd îmi selecționam însemnările de-o viață, frămîntîndu-mă să găsesc forma cea mai potrivită pentru a le așterne pe hîrtie, a venit boala. M-a atacat pe la spate, fără avertisment, fără dureri. Era urmarea uzurii unui organism biciuit în fel și chip de neglijentul său proprietar. Tensiune arterială oscilantă tratată cu indiferență, medicamente importante pentru prevenirea unui accident cerebral neprescrise tot din vina mea, a celui interesat, altele luate doar cînd îmi aminteam de ele, o dată la cîteva zile, dramatizarea unor fleacuri, mărunțișuri, pentru care mă transformam într-un ghem de nervi și apoi constatam totala netemeinicie a stărilor ce mi le provocam singur. În ciuda sfaturilor unor prieteni apropiați care mă îndemnau mereu la calm. „Numără pînă la zece înainte de a ajunge să nu mai știi ce vorbești. Asemenea «crize» nu-ți vor aduce nimic bun". Și ele n-au întîrziat să contribuie la instalarea parezei. Ca un aparat scos din priză, ce se oprește, probabil și creierul meu a suferit un fel de scurt circuit. Într-o dimineață am simțit că n-am suficientă putere în brațul stîng. Spre prînz am scăpat din mînă o sticlă, apoi un pahar. A doua zi dimineață pierdusem aproape complet controlul degetelor. Medicul, întîlnit întîmplător, mi-a spus, și era firesc să-mi dea un asemenea răspuns la întrebarea mea, că pot fi multiple cauze. Întrau în calcul afecțiuni reumatice, putea fi și ceva în legătură cu coloana vertebrală. Mi-a înșirat o serie de termeni de neînțeles pentru mine, profanul. Abia nu prieten neurolog, chemat acasă, punîndu-mă să fac un fel de gimnastică a ochilor, privirea la stînga, la dreapta, în sus, în jos, degetul arătător în direcția nasului și alte teste simple, curioase, chiar ușor comice, de care luasem cunoștință pentru prima oară, a diagnosticat imediat începutul de hemiplegie. Venisem de la o petrecere. Un fost coleg își serbase ziua de naștere. Prietenii mă lăudaseră pentru tonusul sănătos, optimist. Închinasem, cum e și firesc, în cinstea sărbătoritului, mai mult ca altădată. Nu mă putea solicita nimeni

Romeo Cosmovici: „Liliac"

peste noapte. Acum nu mai eram necesar nimănui, mă gîndeam cu amărăciune. De! Asta fusese specificul muncii. Eu îmi alesesem doar profesia. Am dat telefon medicului într-o doară. El știa la perfecție simptomele și cît e de perfidă boala. M-a dus la spital imediat cu mașina lui, după testele de care am vorbit. Eram perfect lucid. I-am povestit pe drum, cum, în dimineața aceea, la ieșirea din parcaj, fiind la volan, era cît p-aci să intru într-un zid. De ce? Pentru că mîna stîngă refuza pur și simplu s-o ajute pe cea dreaptă. Cînd am ajuns la clădirea cu multe etaje de la periferia orașului, nici nu visam că îmi voi petrece acolo aproape două luni. Eram convins că e o chestie de cîteva zile. Nu fusesem bolnăvicios. O operație de amigdalită, în tinerețe, cam la doi ani cîte o pietricică la rinichi de mărimea unui bob de piper, ce apărea și dispărea meteoric după ce mă făcea să string din dinți, știut fiind că durerile provocate de litiază renală sînt la fel de intense ca cele de naștere, și cam atît. De vreo cinci ani mă ocoliseră chiar și banalele viroze. În mașină făceam schimb de glume cu doctorul. Eram vesel, optimist, ca urmare, mai ales, a stării euforice în care mă aflam. Semnele parezei ce începuseră să se instaleze erau însă clare. Tensiunea mare. Douăzeci și unu cu unsprezece jumătate. N-am închis un ochi toată noaptea. Cele două pastile de Diazepam nu-și făcuseră nici un efect. A doua zi dimineața, mîna mă asculta și mai puțin. Alarmați, cîțiva foști colegi au venit la spital. M-au găsit „normal". „Alarmă falsă" zise unul dintre ei. „Arătați mai bine ca noi". Boala însă mă cuprindea lent, perfid, în ghiarele ei, pe măsură ce se scurgeau orele. În drum spre laborator, am refuzat să fiu ținut de braț. Mergeam încă bine. Consideram umilitor să fiu ajutat. La înapoierea spre rezerva unde mi se fixase „domiciliul" am simțit însă că nu mai am putere în piciorul stîng și dacă nu mă susținea cineva făceam cunoștință cu pardoseala de mozaic a culoarului. Încet, încet apăru și o ușoară pareză a obrazului stîng. Trebuia să fac eforturi pentru a vorbi, a mă face înțeles. Dacă hemiplegia ar fi fost pe dreapta puteam rămîne fără grai, ca mulți alții. Și nici bilețele n-aș fi putut să scriu pentru a comunica cu medicii, cu vizitatorii, mîna dreaptă fiindu-mi inertă. Mă „felicitam" în gînd pentru „norocul" ce-l avusesem totuși. Preț de cîteva zile am mers în regres. Deveneam din ce în ce mai neputincios. Dimpotrivă, medicii nu numeau faza în care mă aflam regres, ci progres. În sensul că boala avansa spre punctul culminant. Duceau lupta pentru a preveni un nou atac cerebral, a opri evoluția maladiei. Injecții zi și noapte. Am aflat atunci că înțepăturile în stratul de grăsime al abdomenului nu dor. Știam că pacienții de durată ai spitalelor „cunosc" cea mai multă medicină. Eu eram un profan, fără „experiența" zăcutului. Cînd te cuprinde sentimentul neputinței e ceva teribil. Mai ales cînd ai fost un om activ, energic, învățat să-ți utilizezi orice minut cu folos, urînd lenevia, inactivitatea. Ca să mănînc trebuia să mă susțină cineva de la spate, deoarece deveniseră amorfi și mușchii spinării. N-aveam de fapt nici un fel de poftă de mîncare. Eram aidoma unei sălbăticiuni care în captivitate nu se atinge de mîncare. O încercare groaznică pentru moralul meu a fost cînd am constatat că jumătatea din dreapta a corpului ce „funcționa" nu e deloc suficientă pentru a sta în picioare. Am aflat asta într-o noapte cînd am pornit-o de unul singur spre toaletă. M-am pomenit la pămînt. Mișcările de protecție a capului exersate la căderile cu motocicleta și cu skiurile s-au conservat în mine după atîția și atîția ani. Mi-am ferit deci extremitatea superioară a corpului de contactul cu metalul nichelat al unor instrumente medicale printre care mă prăbușisem. M-am ales doar cu niște vînătăi. O perioadă a trebuit să fiu însoțit. Eram un infirm în sensul cel mai adevărat al cuvîntului. Un infirm ferm hotărît însă să redevină om normal. Am început foarte curînd recuperarea. Succesul ei, mi s-a spus, depinde de voința bolnavului. Ea trebuia făcută gradat, fără să ajungi la oboseală. Medicii îmi măsurau tensiunea cu rigurozitate. La cea mai mică tendință de creștere, era contracarată imediat. De aici putea apare pericolul unui nou accident. Aș fi vrut să-mi mișc membrele ce se încăpățînau să revină la normal, zi și noapte. Într-o zi cînd tensiunea o luase razna, medicul a indicat profesorului de recuperare să întrerupă exercițiile. Așteptam ca acestea să se transforme într-un miracol. Îmi venea în minte formula magică „Ia-ți patul tău și umblă". În discuțiile mele cu medicii, cu asistentele, revenea ca un leitmotiv întrebarea „Cînd voi putea merge?". Răspunsuri evazive, încurajatoare. Unul dintre ele a fost însă realist, crud. „Recuperarea completă e lungă, poate depăși un an. Trebuie să aveți răbdare și o voință de fier." Și eu care așteptam minunea de la o zi la alta! Am început, ținîndu-mă de gîtul profesorului, să „merg". Un fel de șchiopătat grotesc ce provoca priviri ce exprimau sentimente extrem de complexe, de la milă, compasiune, pînă la cea mai pură curiozitate. Vizitele prietenilor, cunoștințelor, aveau un rol tonifiant. Discutam cu ei ore întregi pe cele mai diverse teme. Cînd rămîneam singur cu boala mea, cu sentimentul teribil de neputință, al omului ce simte că a devenit inutil, era groaznic. Mă cuprindea revolta împotriva slăbiciunii mele. „Nu se poate să mă las învins, trebuie să lupt, să mă fac bine. În procesul de durată al vindecării mele care s-a întins peste un an, faptul că făcusem sport, că înotasem, schiasem, alergasem, a avut un rol hotărîtor. O constituție firavă, slabă, neobișnuită cu efortul, la care se adaugă lipsa de voință, de perseverență, cu alte cuvinte o stare psihică necorespunzătoare, sînt o pradă facilă pentru această maladie care vine, cum se zice, cu viteza avionului și pleacă nu în ritmul mersului pe jos, ci al melcului. „Fii atent, îmi spunea cineva, să nu te aștepți la o vindecare cu valoare mai mare de o zecime de milimetru pe zi". M-am convins că omul, extrem de realist, nu exagera deloc. Comentarii, zvonuri, circulau pe seama mea. „E un om terminat, zilele îi sînt numărate", „Un cadavru viu, asta a ajuns, nu mai poate mișca nici mîinile, nici picioarele, nu vorbește, nu mănîncă". „Cum e posibil, doar îi apar fel de fel de materiale în presa de specialitate?" (am scris tot timpul la spital și după aceea, cu excepția primelor trei săptămîni). „Aș, i le scriu negrii, ca și înainte. În viața lui n-a scris personal un singur rînd". Altul, mai în cunoștință de cauză, era preocupat de o singură problemă: „Ai fost la el, da?". „Am fost", răspunse amicul. Știu că a început să se miște. Capul îi merge?, asta-i cel mai important. Dacă gîndește, tipul e în stare să ia creionul în dinți, și așa să scrie". Alții, puțini ce-i drept, veneau doar să constate dacă mai am sau nu vreo șansă. Îi ghiceam după cum se uitau la mine. Spitalul, boala, m-au ajutat să privesc lumea altfel. Suferința te face mai înțelept. M-am convins o dată în plus că bunătatea, la fel ca și răutatea oamenilor, este fără margini. La fel cum totală era indiferența altora. Altfel gîndești noaptea la spital, pradă insomniei, gîndurilor negre, și altfel cînd te plimbi în pas sportiv pe stradă, chiar dacă mintea ți-e bîntuită de tot felul de gînduri legate de ce e mai important în viață, munca. Lucruri cărora înainte le dădeai importanță, și nu mică, obiecte de îmbrăcăminte, aparatură tehnică, în general bunuri materiale, acum nu mai au nici un preț pentru tine. La bursa valorilor cea enorm cotată devine, cum e și firesc, sănătatea. În fața ei pălește totul, și cît ai da s-o recapeți. Ea, cenușăreasa, de care îți aminteai doar rareori cînd începea să scîrțîie ușor, a trecut acum pe primul plan».

Inginerul continuă surîzînd cu amărăciune: «Scrisul mi-a adus, pe lîngă mari satisfacții, și multe neplăceri. Cînd se făcea cîte o analiză și venea vorba despre mine, cîte unul, care în viața lui nu scrisese nimic, ce nu era în stare fără ajutorul „negrilor" să compună nici documentele oficiale indispensabile muncii, sublinia caustic: „Asta-i deșteptul ăla ce scrie tot felul de lucruri arhicunoscute, uneori chiar aberații tehnice. În loc să facă teoria chibritului, mai bine și-ar vedea de producție. Mai nou a început să mîzgălească un soi de proză. Să-i lase pe scriitori, dom'le, să scrie, că d-aia is scriitori". „Da, remarcă însă cineva ce se străduia să fie obiectiv, dar cele două cărți ale lui de povestiri s-au bucurat de o bună primire din partea criticii literare. La urma urmei istoria literaturii cunoaște destui medici scriitori și nu numai doctori ci oameni de toate profesiile, aviatori, artiști, preoți, de ce n-ar putea scrie și un inginer?". Privit cu dispreț de cel cu remarcile răutăcioase, omul e pus la punct. „Las' că știm noi cum funcționează critica literară. Dacă o ungi să nu scîrțîie devine o autentică simfonie". Pe apărătorul inginerului îl revoltă cinismul. „Ce vreți să spuneți? Colegul nostru era un om total necunoscut în cercurile literare. Și la urma urmei, cei ce au scris despre dînsul nu i-au adus numai elogii. S-au oprit și nu doar de complezență și asupra minusurilor celor două volume de povestiri. Trebuie să recunoaștem că sînt destule istorisiri ce emoționează în cărțile lui despre oamenii noștri de aici și viața lor deloc ușoară. Pe cît de coleric și nestăpînit e inginerul nostru în unele situații, pe atît de fin observator al vieții se dovedește în scris. Să ne bucure că oameni ai tehnicii, colegii noștri, își găsesc timp să scrie. Și nu rău. Spiritele se aprindeau cu adevărat dacă nu intervenea directorul centralei rizînd împăciuitor. „Transformarăm ședința în cenaclu. Hai să trecem la oile noastre. Vreau doar să subliniez că omul a trecut aci prin furcile caudine, e în primul rînd un inginer extrem de capabil, cu multă imaginație. Și în plus un veritabil sufletist." Să revin însă la boala mea. După exact două luni de la apariția trombozei, căci așa au calificat neurologii maladia, externat de doar două săptămîni, am constatat că mîna stîngă, deși o simțeam de trei ori mai grea ca înainte, mă ascultă binișor. Cu excepția unor operațiuni de finețe, încheiatul șireturilor, al nasturilor, operațiunilor grosiere, le executa destul de conștincios. Într-o dimineață am încercat să reiau exercițiile cu greutățile ce le făceam odinioară în fiecare zi. Noroc că am fost atent, altfel bucata de metal din stînga îmi cădea peste laba piciorului, zdrobindu-mi degetele. Capacitatea bietei mîini bolnave de a ține greutăți îmi slăbise de cel puțin trei ori. Eram însă în progres. Reușisem performanța de a sta în picioare în fața oglinzii pentru a mă rade, chit că la începutul reluării acestei operațiuni bunul infirmier mă ajuta susținîndu-mă de mijloc să nu mă prăbușesc aidoma unor popice. Într-o duminică mohorîtă de primăvară timpurie, însoțit de un prieten, șofer profesionist, mi-am propus o încercare temerară, condusul mașinii. N-am avut emoții. După ce conduci treizeci și cinci de ani peste un milion de kilometri, e greu să uiți cum se pilotează o mașină în ciuda unei boli atît de groaznice. Eram curios cum mă vor asculta membrele mele invalide. Am ales drept poligon de încercări un segment de autostradă, drum pentru șoferii leneși, comozi. Menținеam binișor direcția deși mîna stîngă, ce se rezema de volan, avea tendința să devieze pe nesimțite mașina către scuarul central. Atenția, mai ales cea distributivă, nu se alterase. Supravegheam zona din față „măturînd" cu privirea șoseaua, controlam prin oglinzile retrovizoare ce se întîmplă în spate, semnalizam corect, mă asiguram. Eram stăpînit de același calm ca pe vremuri. Reduceam viteza din timp în caz de pericol, frînam prudent, depășeam fără probleme, ce mai, parcă eram în vremurile mele bune. Era totuși un ce. Slaba forță de apăsare a piciorului stîng. Au trecut luni de zile pînă am reușit să folosesc cu ușurință ambreajul. Desele schimbări dintr-o treaptă de viteză în alta, impuse de condițiile aglomerației urbane pretind un picior zdravăn, pe care încă nu-l aveam. Mi-am confecționat un „ambreaj" dintr-un arc vechi de canapea pe care îl apăsam fără milă de mii de ori pe zi. Ridicatul pe vîrful picioarelor, genoflexiunile, mersul pe bicicletă așezis medicală (cu care am „parcurs" cîteva bune mii de km), urcatul și coborîtul scărilor (blocul unde locuiesc are zece etaje) au devenit ocupații zilnice. Îmi confecționasem cîteva trepte de lemn pe care mă cățăram în sunetul unor melodii pentru sportivi. Gimnastica, înotul și masajul le făceam zilnic, la o casă de sănătate. Prezența mea permanentă la acea instituție devenise suspectă șefului de unitate și de aceea mi-au recomandat într-o zi să mai întrerup tratamentul: „o să ajungeți la extenuare și nu-i bine". Am continuat însă să mă „extenuez". Pe șef îl deranja însă altceva. Și anume ochii ce vedeau bișnițarii, schimbul de valută, holurile și coridoarele transformate în talcioc unde se comercializau începînd de la gumă de mestecat, bikini, sutiene, blugi, adidași și alte mărgele, coliere, cercei moderni, cît roata carului și ochelari de soare care dau femeilor o înfățișare de vulpițe, ba chiar de lincși».

Confesiunile inginerului se apropiau de sfîrșit. «Au trecut toate ca un vis urît, ca un coșmar", conchide el. Omul, atît de slab, e, paradoxal, necrezut de tare în fața vieții, a vicisitudinilor ei. Cîteva cuvinte despre alcool. Mă beam înainte cîte un păhărel. Era ca un fel de antidot, ce-l puțin așa îl consideram eu, al stresului. Mă făcea să mai uit de necazuri. Mi-a spus că acum e contraindicat. Fără [illegible] m-am dezobișnuit să beau indiferent de [illegible]. Tot învățul are și dezvăț. Înțelegerea [illegible]. Zilele trecute am făcut o vizită [illegible]. Mi-a arătat un om ce zăcea în pat. Fără [illegible] somorît. I se citea în ochi [illegible] deți? mă întrebă omul cu halat alb. A [illegible] cidentul la două zile după [illegible]. A [illegible] timp, dv. sînteți un om [illegible] și-a pierdut încrederea în [illegible] gresat deloc. E în aceeași stare, nu [illegible] inertă, la fel ca la început. Voința de a [illegible] boala, și mai ales [illegible] tă, dîrzenia, perseverența [illegible] gigantică a omului de a [illegible] cele mai terifiante [illegible] armele ce-l [illegible] monstreze, în cele mai grele [illegible] tr-adevăr e acea [illegible] numește OM".

POEŢI ŞI CENACLURI

gavril ciuban

Ereditate

Intru in pădure
intru moştenirea frunzelor
şi zborul trece prin păsări cu spaimă

Mă rog de ploaie, de iarbă
să nu curgă
Şi ca o boală
noaptea se trage înapoia stelelor

La citeva anotimpuri de mine
tata imi imprumută chipul
şi nu se mai vede
Pentru tăcere
plopii foşnetu-mi dăruie
şi nu-i mai aud

Privelişti

Poezie, ia este dor singurătăţilor mele
de tine
şi-i cuprinsă de insomnii lebăda mea

aidoma unui crivăţ cu priviri de copil orfan

Doar maci ilizibili de mai cutează
a-mi scrie
cu invineţite fîntîni

temătoare de umezi drumeţi
săpători şi lemnari la-nceputuri

O, ce mătăsoase priveliştî
la răsăritul acestor imagini...

Lacrima

De incă-şi mai tremură
stelele neaua
şi iarna nu e

măcar din tranşeea
săpată de păsări privîţi
zarea acestui cuvînt

mai desculţ ca argintul
pe miriştea obrazului de ţăran
călătorit

soldat voluntar al stărilor metaforice

ileana gafton

Ploaie colorată

Apropierea mută
răstoarnă genele ce bat
lumina
făcînd să cadă
fluturii (rînd pe rînd)
alcătuind această ploaie
colorată.

Plouă cînd
sufletul devine
un fluture cu aripi infinite.

Dimensiune

Pe lîngă plopi
asfaltul miroase a iarbă.
Sîntem o generaţie de culori
Lacrimile alcătuiesc

plînsul meduzelor
aruncate pe-o plajă
oarecare.

Oraşul a plecat
la plimbare.
Pe o alee
oamenii caută
refugiul soarelui.

Navigatorii

Se-ntorc corăbiile
în iarba albastră.
Navigatorii s-au apucat
de coasă.
Iarba e tocmai bună acum
după ploaie...

Şi nu ştiu unde va mai fi
Un ţărm atît de nesperat.

Aspiraţia spre armonie

Urmare din pag. 1

— prin alegerea epopeii — îşi proclama intenţia indiscutabilă de a face literatură.

Majoritatea judecăţilor asupra „Ţiganiadei" sînt (chiar dacă nemărturisit) influenţate de strania şi ambigua figură a lui Ion Budai-Deleanu. Acesta a fost, intr-adevăr, o personalitate barocă. Magistrat conspirator, spirit voltairian care alerga după titlul de nobil, om deosebit de cult, deşi student ratat, el poseda o iregularitate structurală, manifestă şi în ezitările asupra semnăturii : cînd Budeanu, cînd Budescu.

Aşadar, poate nu e intîmplător că tocmai atare personalitate s-a încumetat să rezolve, la sfîrşitul sec. al XVIII-lea, problema începerii unei literaturi. Căci, în mod verificat, o literatură respectabilă porneşte printr-o epopee. Opera elaborată acum trebuia să fie deopotrivă tînără, prin raportare la cultura română, şi foarte bătrînă, datorită integrării într-o tradiţie universală.

Ceea ce duce la apariţia unei acute dileme : atitudinea justă faţă de eroic. Într-adevăr : situarea la originea unei literaturi necesită un autentic epos (eroic), pe cînd sec. al XVIII-lea impusese travestiul şi parodia. Prin Scarron, Blumauer şi Marivaux, publicul a rîs copios de Homer şi Vergiliu.

Totuşi, se pare că tocmai această dificultate l-a atras în mod special pe Budai-Deleanu. Ea îi permitea să rezolve şi maniera de încifrare a mesajului său. A afirmat-o cu toată claritatea, atît în „Prolog" şi în „Epistolie închinătoare", cît şi pe parcursul comentariilor din subsol. Ba, chiar, a adăugat : „Cel înţălept va inţălege !".

Ei bine, să înţelegem, mai ales că nici nu e greu. Citite împreună, „Prologul" şi „Epistolia închinătoare" proclamă deja : „prin ţigani să inţăleg ş-alţii", iar acei alţii sînt tocmai românii contemporani autorului. Este secretul cel mai puţin păstrat din epopee. Pînă la cîntul al IX-lea e dezvăluit încă de cîteva ori, iar în cîntul al IX-lea e deliberat dat în vileag. Căci în rai Parpangel vede viitorul neamului său şi toţi comentatorii au remarcat că e vorba despre viitorul Moldovei, Munteniei şi Transilvaniei. Iată de ce Budai-Deleanu se disculpa cu atîta grijă faţă de Petru Maior : „multe am scris acolo ce poate că la mulţi nu le va plăcea, însă toate adevărate", baricadîndu-se cu obstinaţie în spatele unicei justificări posibile : „eu iubesc adevărul".

„Ţiganiada" porneşte dintr-o atracţie estetică bivalentă şi contrară. Autorul ei admiră cu egală sinceritate pe Homer, Vergiliu şi Ariosto, care credeau în eroic, pe sfîşiatul Tasso, revendicat de manierişti, precum şi pe Tassoni, Voltaire şi Casti, parodiatori ai epopeii. Bivalenţa aceasta aparţine structurii de adîncime, ea face parte din crezul originar al scriitorului, afirmat în „Prolog". Căci Ion Budai-Deleanu se revendică de la antichitate şi de la clasicism, dar realizează cu premeditare o „jucăreauă". Faptul că se plînge de insuficienţa talentului, de insuficienţa limbii şi se declară un simplu dascăl pentru poeţii viitori nu ne induce în eroare : e vorba despre strategia des folosită a incepătorului de drum. Aşadar, avem dinainte un spirit estetic dublu, deopotrivă clasic şi baroc, tipic pentru sec. XVIII (vezi, printre alţii, R. Asunto). De latura barocă ţine utilizarea limbajului secret, a anagramei, a convenţiei manuscrisului găsit, precum şi extraordinara dramatizare a Sinelui din comentariile de la subsol. De latura clasică ţine în primul rînd formaţia intelectuală : identificarea poeziei cu oratoria (Tesauro şi Gracian s-ar fi răsucit în mormînt !), cultul adevărului, cultul modelelor, încrederea în eroic. Latura barocă integrează „Ţiganiada" în istoria sec. al XVIII-lea ; cea clasică, în schimb, îi permite să aspire la titlul de epopee naţională.

Ca mod de realizare, „Ţiganiada" conţine trei mari planuri : eroicul pur — reprezentat prin Vlad-vodă şi oştenii săi ; travestiul şi parodia — ai căror principali actanţi sînt ţiganii ; o foarte marcată voce auctorială — care apare făţiş la începutul unor cînturi şi disimulat (sub diverse măşti) în celebrele comentarii de la subsol.

Tensiunea epică e doar un pretext, adecvare la convenţia generală a epopeii. De fapt, aici există o tensiune mai gravă, între două condiţii umane : cea ideal-eroică (voievodul eliberator) şi cea real-decăzută (masca ţiganilor). Cu alte cuvinte, apare aceeaşi opoziţie între trecutul glorios şi prezentul nedemn. Acum, însă, trecutul face o încercare disperată de a trezi prezentul la realitate. Îi oferă toate condiţiile, îi dă o pildă vie, îl ironizează : degeaba. Decăderea fusese ireversibilă. Întreaga „Ţiganiadă" nu e decît povestea neputinţei „murgilor gloate" de a urma exemplaritatea faptelor lui Vlad. Iar subsolul atrage vehement atenţia că lectura trebuie să se facă la timpul prezent.

Practic, planul cel mai original este tocmai acesta, al travestiului şi parodiei. El încifrează istoria unui eşec. Alegerea ţiganilor ca mască nu e întîmplătoare : ei sînt de la bun început marcaţi de culoarea satanică, simbolizează deci umanitatea cea mai vulnerabilă la rău. Adică, în mentalitatea lui Budai-Deleanu, la dezordine, vorbărie, lăcomie şi invidie, categorii ale egoismului animalic şi anarhic. Dizarmonia în care se zbat aceşti ridicoli anti-eroi devine stare existenţială : ea îi va condamna la haos, răpindu-le orice putinţă de îndreptare (amintim că Budai avea oroarea oricărui raţionalist faţă de haos).

Romeo Cosmovici : „In Munţii Măcinului"

Şi, totuşi, tocmai din această tragică şi implacabilă condamnare se va naşte momentul estetic suprem al „Ţiganiadei". Apariţia labirintului.

Labirintul este o structură tipică a artificialului, care re-face realitatea, dînd drept de cetate iluziei şi subminînd ordinea prin exacerbarea ei (pierderea în labirint, multiplicitatea coridoarelor). El apare, invariabil, pentru a stăvili demonicul (Minotaurul) sau a convieţui cu el şi are, pe deasupra, un pronunţat rol iniţiatic (ieşirea din labirint echivalează cu o depăşire a condiţiei anterioare). Ca realizare estetică, se asociază frecvent cu maladiva ambiguitate între aparenţă şi esenţă, deci cu comicul grotesc (violentă subliniere a diferenţei dintre ce este şi ce pare) şi cu toate modalităţile de inducere în eroare.

Ion Budai-Deleanu a preluat labirintul de la Tasso, odată cu imaginea pădurii vrăjite. L-a ridicat apoi la rang de închisoare a umanităţii decăzute care, neajungînd la Inimoasa (nume transparent !), nu poate ieşi din el.

Principalul efect al labirintului în „Ţiganiada" este comicul grotesc şi incapacitatea personajelor de a identifica adevărul. Ţiganii se înşeală totdeauna : la început iau pe munteni drept turci, apoi pe turci drept munteni, apoi o turmă de mistreţi drept vrăjimaşi, o cireadă de boi drept turci, apoi cred că ei au cucerit tabăra turcească, etc. Dar nu se înşeală numai ei : toţi ceilalţi iau iluzia drept realitate (călugării, turcii), exceptînd actanţii planului eroic pur (Vlad e momit de Catavolin, însă îi dejoacă rapid intenţiile). Se ridică un enorm eşafodaj al grotescului şi al mistificării. Omul labirintic cade dintr-o eroare în alta, pînă într-atît încît nu îi mai pasă de realitate şi, precum ţiganii, hotărăşte să închidă ochii, ca să nu mai vadă împotriva cui îl aruncă soarta.

Momentul tipic al labirintului îl reprezintă cîntul al VIII-lea. Toate clişeele standard se string aici pentru a-i releifa prezenţa. Avem noaptea (generatoare de confuzie şi propice manifestărilor demonice), pădurea (labirintul natural), mînăstirea (labirintul de piatră). Urmează o frenezie dionisiacă a grotescului şi a mistificării, însoţită de binecunoscuta nebunie : strigăte, bătăi, mutilări, goană sălbatică, teroare, libido. Şi cu toate astea, peisajul rămîne eminamente comic, ca şi comentariile din subsol.

Desigur, se pot spune multe pe această temă ; ea poate fi urmărită minuţios. De pildă, un alt aspect al labirintului în „Ţiganiada" îl reprezintă mania oratorică a personajelor. Apoi, chiar dramatizarea Sinelui din subsol. Iar cîntecele lui Parpangel, care au entuziasmat atîţia critici, justifică mai degrabă analiza lui Hocke asupra triadei arhetipale Dedal-Ariadna-Dionis. Cu alte cuvinte, pot fi citite şi ca o tipică manifestare lirică a omului labirintic (chiar modelele lor sînt voit contrastante : unul vine din Lucreţiu şi Vergiliu, celălalt dintr-un cîntec studenţesc).

Să notăm, totuşi, că Ion Budai-Deleanu absorbise din plin filosofia iluminismului. Actul său creator tinde, aşadar, către raţiune, armonie şi moralizare. Preferinţa i se îndreaptă, evident, înspre planul superior al eroicului pur. El construieşte labirintul disociindu-se profund de acesta : şi se disociază prin rîs. Rîsul auctorial în „Ţiganiada" are o vădită componentă distructivă (expresie a moralizării). Dar poetului nu i se pare de ajuns. Pînă la urmă va lepăda masca şi va declanşa hecatomba umanităţii decăzute, condamnînd-o, pentru moment, la uitare şi moarte.

Îl va aduce, în schimb, pe Romândor, deoarece nici un patos moralizator nu supravieţuieşte fără speranţă.

Iată de ce, în esenţă, „Ţiganiada" nu poate fi (numai) o operă barocă. Tehnicile şi structurile baroce au aici un vizibil caracter negativ. Sînt folosite pentru a ucide. În schimb, prin toţi porii, epopeea aspiră către armonie, către eroic şi către toate marile valori etice ale omenirii. Adică : spre idealul renascentist.

CONFABULE

* * *

Dornici să ne privim umbra pe cer
ne lăsăm capetele mult pe spate
sus, acolo, norii
închipuie delfinii
o corabie veche şi albă abia pluteşte
pe pînza desenată
un soare auriu şi strălucitor
îşi trimite razele
în mare
vîslele se văd ridicînd şi coborînd
lumina pe pămînt
dar unde sunt vîslaşii
se aude numai
cum aleargă un fluture de la floare la
floare

Iulian Neacşu

Aurul viitorului

Urmare din pag. 1

de vîrstă. Împreună cu cel cu care încărcasem cărbunii în coş — eu îi confundasem, sînt sigur acum, cu cartofii — am fost primii plecaţi la învăţătură din sat. Colegul meu a ajuns inginer agronom.

Este o amintire nepieritoare, pe care am şi evocat-o într-o carte, dar ea rămîne, totuşi, un simplu şi singur exemplu de emoţie dată de orice început.

...Acum, am doi copii. Alexandru este în clasa a opta, iar Maria-Irina va fi, la anul, în clasa întîi. Mă consider un fericit părinte, care nu a trecut nici prin emoţiile treptei a doua şi nici prin cele ale începutului unui ciclu şcolar. Dar voi fi, cred, cu-atît mai fericit cînd băiatul şi fetiţa vor trăi, concomitent, aceste majore evenimente din viaţa lor şi implicit a mea. Căci începutul unui an şcolar, şi mai ales al unui nou ciclu, lasă, incontestabil, înscrise în memorie evenimente care se sapă drept cele mai frumoase amintiri de pe răbojul vieţii şi-al destinului fiecăruia dintre noi.

Şi nu o dată m-am gîndit că, poate, dacă patria noastră n-ar fi avut destinul unei patrii socialiste, nici eu şi nici colegul meu din clasa întîi elementară, ca şi atîţia alţii, care au urmat după noi, n-am fi avut destinul pe care îl avem. Căci patria noastră socialistă, partidul nostru comunist român ne-au creat cele mai luminoase condiţii pentru o dezvoltare plenară.

Programul de construire a unei societăţi socialiste multilateral dezvoltate şi a unei patrii puternice, omogene, în care toate localităţile să aibă un statut egal, preconizat de politica înţeleaptă a genialului nostru conducător, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu — inspiratorii întregului nostru sistem actual de învăţămînt — în cadrul căruia cunoştinţele teoretice se îmbină perfect, mulîndu-se etanş pe necesităţile practice ale dezvoltării socialiste specifice pentru ţara noastră — acest program dă posibilităţi nelimitate atingerii aspiraţiilor umane ale fiecăruia dintre noi, încă de la cei dintîi paşi pe drumul educării.

Este ceea ce am simţit din nou în acest început de toamnă, acum cînd clopoţeii tuturor şcolilor din România au dat semnalul numărării bobocilor de aur, ce traversează, atît la propriu, cît şi la figurat, o epocă de aur, inaugurată şi în curs de desăvîrşire, pe care o numim cu toţii Epoca Ceauşescu — o epocă de pace şi de construcţie. Este aurul alb al oraşelor reziidite din temelie şi modernizate, peste care se scutură aurul galben al frunzelor intrate în toamnă — prefigurare a noii primăveri, viitoare, cu noua sa recoltă vegetală, dar şi spirituală. Este aurul viitorului nostru, al copiilor noştri — viitorii făuritori ai destinelor patriei viitoare.

CUMPĂNA

Un fir de iarbă

În plopii acela ce se leagănă
straniu în lumea fără vînt
durerea-n care parte-atîrnă ?
Numai acolo se vorbeşte despre mine
unde scutură liniştea apelor
greierii nebuni din adînc
cînd plopii fantome se leagănă
pe ţărmurile Mării Ameţite.
Acolo-mi stau părinţii îmbrăţişaţi şi dorm
cînd bate apa carnea lor
şi face valuri trupul tulburat.
Pe drumul lor eu merg dormind
şi-n rană palidă îmi pare
somnul acela cunoscut.
Şi cresc cocoaşe la răscruci,
doar veşnicia sare din cocoaşă în cocoaşă
iar eu, c-un fir de iarbă la ureche, o
ascult.

George Alboiu

Poezia anului crucial 1965

Urmare din pag. 1

Liebhard, Ion Lotreanu, Adrian Maniu, Tudor Măinescu, Marcel Mihalaş, George Demetru Pan, Letiţia Papu, Miron Radu Paraschivescu, Florin Mihai Petrescu, Al. Philippide, Nichita Stănescu, Szemler Ferenc, Nicolae Tăutu, G. Talaz, Virgil Teodorescu, Cicerone Teodorescu, Dragoş Vrînceanu. Dacă am transcris la rînd toate aceste nume care nu mai sînt decît în istoria literaturii, e pentru că am vrut să subliniez cu ce forţe lirice de prestigiu s-a început marea cotitură în viaţa social-politică a ţării. Deşi într-un asemenea bilanţ nominal e număr şi putere, ca să-l parafrazăm pe marele poet naţional, mai important mi se pare universul noii lirici româneşti, varietatea de stiluri şi expresii poetice.

Astfel, Tudor Arghezi vine cu o „Mulţămită" : „Mi-a ieşit în drum cu bine / Fata doniţelor pline, / Aducînd de la izvor / Apă vie tuturor / De la seceră şi coasă / Fata ochiului frumoasă, / Zveltă, naltă şi uşoară / Cu glezna de căprioară".

Ioan Alexandru publică şi el unul din poemele antologice de început „Pretutindeni, exişti tu, pămîntule, / ars de roţi, frămîntat de lumini, / supt de oceane / dar eu te ştiu dintr-un anume loc şi timp anume" (sublinierea noastră).

Al. Andriţoiu încheie astfel un scurt poem intitulat „Timp" : „Oriunde ochiul liniştit mi-l plimb / şi văd mişcare, cîntec şi creaţii, / se face totul timp, noian de timp, / e-un timp bogat, imens vibrînd în spaţii. / Poet, tovarăş, om şi visător / şi rîvnitor prin timp al înălţimei, / eu sîngele mi-l dărui tuturor, / transfuzie prin staţiile rimei".

O presimţire neagră adie prin versurile lui A. E. Baconsky : „Casa va fi demult oarbă, / şi greieri umblînd prin memoria mea îşi vor cînta solitudinea / şi voi descîntînd drumul nostru / ca pe-un şarpe bătrîn care-aşteaptă amurgul / ca să poată muri liniştit".

Aceeaşi presimţire se îngeamănă cu a lui Baconsky într-un „Cîntec" de Ioana Bantaş : „Purtaţi-mi chipul pe sub pămînt / ca o flacără albă călăuzind / minereurile spre ziuă".

Marcel Breslaşu, ca de obicei şugubăţ, împacă lucrurile printr-un „Scherzando" : „Toată frunza bunei toamne / colo către Dîrste / e ca părul unei doamne / între două vîrste / / Ştiu demult ce-o să se-ntîmple / pînă sus pe creştet / arămiul de pe tîmple / o să urce veşted / / Dar la ceasul cînd sînt toate / poleite-n aur / poate să viseze (poate ?...) că-s cununi de laur".

Otilia Cazimir, într-un fel de credo poetic, ne asigură : „Nu vreau să uit, nu vreau să uit nimic din tot ce-a fost... / Ori frunză moartă, ori fărîmă de vreo stea, / Ce-o fi să fiu să-mi spun în veci povestea mea. / S-o spun aşa doar pentru mine, fără rost..."

George Dan în poemul „Timona şi lira" conchide : „Partidu-acum Partidul îndemn mi-a dat şi-avînt / să-mi schimb timona-n liră, / din corzi de bronz vibrînd, / să-mi nalţ pe umăr lira şi să-mi înalţ în vers, / mîndria de om liber, stăpîn pe univers".

Sentimentul care domină poezia citată a lui George Dan domină în fapt întreaga antologie, fiind un argument liric convingător pentru avîntul ce-i insufleţea pe poeţi.

Grigore Hagiu, marele şi mult regretatul poet, ne lăsa o mărturie chiar asupra acelui anotimp cînd apărea antologia **Poezie, 1965** : „Vor coborî şi frunzele-n pămînt / bătaia crengii goale pe argilă / îşi vor lăsa tiparul tremurat / destul pentru-nţelegerea întregii toamne. / Cu sufletul din vara ce-a trecut (sublinierea noastră) mult timp pe frunte stăruindu-mi / se va păstra şi mirosul de grîu / plutind în juru-ncinselor silozuri / / Şi soarele în bolta-i descrescîndă / mă va-mpuşca în piept din ce în ce mai palid / de nevăzut cînd inima mi-o va găsi-nsfîrşit". Mirabila sămînţă blagiană rodea aşadar în noua noastră poezie chiar dacă cel ce o cultivase asfinţise încă din 1961.

Cultul pentru poezia universală era deopotrivă prezent în poezia lui Ion Horea ca şi în cea a marelui romantic Al. Philippide. Să-l cităm mai întîi pe Ion Horea cu excelenta incantaţie : „Cît aş fi vrut" : „Marea spre tine veni / şi nu eram Annabel Lee / Să-ţi spun că noiembrie trece / şi nu peste mult va pieri, / să-ţi spun cît se poate în ceaţa / ce cade pe noi într-o zi, / să-ţi spun cît se poate iubi, / Şi nu erai Annabel Lee !".

Al. Philippide, pornind de la un motto din Eneida, îşi începe „Poarta de corn" cu dramatica întrebare : „Cînd tot mai tare se scurtează drumul / Nu-i bine oare să ridic un tumul / Întemeindu-l trainic să nu-l sape şi să nu-l mistuie duşmane ape ?" Întrebare la care răspunde singur în final : „Pe coarde vechi un cîntec nou să-ncerc / S-ajung la zona timpului în cerc / Să intru iarăşi în eternitate / Pe poarta viselor adevărate".

Poezia emblematică pentru antologia comentată de noi o semnează Constanţa Buzea, o poezie deschisă printr-un autentic vizionarism : „Pămîntul ţării mele, pămînt cu visători / Marea le duce vapoare / Pe orizontul născător de soare / Se mişcă din catargurile lor / Pămîntul ţării mele-i al aerului pur / Lăsat de munţi, suflet curat, / De jos în sus, din grîu în grîu, din brad în brad, / Trec tinerii spre un destin matur". Constanţa Buzea vorbea în numele tinerilor din generaţia sa şi a lui Labiş, dar în egală măsură în numele celor pe care-i publică şi îi încurajează acum în paginile revistelor studenţeşti centrale.

M-am simţit dator să marchez această etapă din istoria poeziei noastre dintr-un îndemn de conştiinţă şi de suflet curat : astfel debuta poezia românească în anul crucial al celui de al IX-lea Congres al Partidului Comunist Român.

Mai ales acum, în preajma Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român, ale cărei teze deschizătoare de noi orizonturi au fost formulate încă din aprilie de secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Recurs la adevărul ştiinţific

Urmare din pag. 1

de atribuire, ştiri biografice privind un scriitor şi altul, opere felurite, circulaţie de texte şi de idei, răspîndirea unor curente literare, iradiaţia unor „şcoli" etc. Chestiunile acestea nu-s simple defel şi este evident că pretind studii amănunţite care se însoţesc cîteodată de înfruntări homerice. Însă de aci rezultă (ori trebuie să rezulte) încheieri sigure, unde se constituie descrierea propriu-zisă a unui fenomen înţeles ca întreg. Din acest punct de vedere, „noul" creşte pe concluziile anterioare şi continuă dezvoltînd, dacă e încă posibil, ceea ce este certitudine.

Însă „nouă" trebuie să fie acum mai cu seamă viziunea, comunicînd ea însăşi o altă perspectivă istoriografică decît aceea din alte epoci cînd istoria românilor s-a scris cu inexactităţi, unele nu atît de inocente. Adesea, cînd se invocă „noutatea", sînt unii care înţeleg prin aceasta împrumuturi metodologice pure şi simple şi socotesc că e cu adevărat „nouă" o examinare făcută prin imitaţia unor cercetări străine, cu precădere occidentale. De bună seamă, documentaţia e necesară, ca şi dialogul, căci în materie de cultură izolaţionismul nu e pozitiv. Însă una este instrucţia (moment necesar) şi alta — aplicaţia mecanică de procedee, însoţită, de bună seamă, de concluzii apriorice. La drept vorbind, nici nu este posibilă azi o întrebuinţare insistentă a unei unice metode şi sînt tot mai multe voci care invocă, pe drept cuvînt, multidisciplinaritatea. „Noua istoriografie" de la „Annalles", azi „en vogue", confirmă acest deziderat şi se subînţelege că o istorie scrisă în termen multidisciplinar se poate însoţi cu o istorie literară gîndită cu aceleaşi principii. Chiar dacă aceasta de pe urmă este, întîi de toate, istorie de valori, structura organizatorică trebuie să rezulte din examinări de istorie a culturii unui popor şi de istorie generală. Această perspectivă stinge orice alte încheieri minimalizatoare şi afirmă valoarea fenomenelor naţionale prin ele însele. Astfel încît, „vechi" se dovedesc a fi opiniile celor care socoteau literatura română o provincie culturală a Franţei (B. Fundoianu), o expresie, pentru epoci de început, „a slavonismului cultural" (Ilie Bărbulescu) şi, în general, incapabilă de creaţie proprie decît în vremuri recente, cînd românii ar fi descoperit Occidentul.

În fond, argumente pentru o istoriografie literară „nouă" există şi acestea trebuie urmate de aici înainte în creaţie de „noi opere". Ele se evidenţiază cu deosebire în cuprinsul examinării de epoci iniţiale, în ceea ce se cheamă, cu un termen el însuşi nepotrivit, „literatură română veche". Faţă de concluziile parţiale înfruntate prin studiile lui Demostene Russo, istoriografia nouă vine, prin Dan Zamfirescu (care soluţionează, printr-o excepţională cercetare, chestiunea paternităţii şi a izvoarelor „Învăţăturilor lui Neagoe Basarab"), prin I.C. Chiţimia (în „Probleme de bază ale literaturii române vechi"), cu perspectiva evoluţiei specifice şi a forţelor creatoare autohtone. Înainte de ei, „Paginile nescrise..." ale lui Ştefan Bârsănescu aduceau un reazem şi propuneau cîteva ipoteze tulburătoare ; apoi, cercetările de istoriografie pură ale lui Victor Spinei şi Radu Popa stimulau o altfel de înţelegere a obiectului. Şi, astfel, sintezele, de-acum fundamentale, se puteau ivi. „Literatura română în epoca Renaşterii" şi „Proza oratorică în literatura română veche" (vol. 1—2) de Dan Horia Mazilu accentuează o contribuţie a tradiţiei româneşti şi arată adaptarea la formula proprie a unor fenomene culturale „internaţionale" ; o altă periodizare istoriografică începe a se impune. „Noile contribuţii" privitoare la viaţa culturală a Moldovei în secolele XIV—XV, desfăşurate de Ciprian Zaharia într-o excepţională cercetare asupra lui Iosif I Muşat propun „perioada bizantină a literaturii române" şi înlătură vechea formulă a „slavonismului", superficială şi depăşită. Tot aici, se evidenţiază o tradiţie a evoluţiei cu termen propriu şi se întemeiază un model de înaintare culturală verificabilă şi în alte epoci. Cercetătorul, unul dintre cei care, cu probabilitate, vor modifica optica noastră în materie de continuitate culturală românească şi de stăruinţă a formelor literare proprii impune, încă de pe acum, o altă perspectivă, cea îndelung aşteptată de studioşi. Ca pretutindeni, „începuturile" aşează o pecete şi istoriografia despre originile literaturii române vorbeşte, în formularea ei „nouă", despre o cultură cu vechime şi stăruitoare în cadrele ei ; aceasta e o reciştigare a adevărului obiectiv. „Nou", „operă nouă", „noutate" înseamnă, dar, recurs la adevărata ştiinţă.

Luis Buñuel

ULTIMUL MEU SUSPIN

NĂZBÎTII SUPRAREALISTE

Între frumoasele isprăvi ale suprarealismului există una ce mi s-a părut extrem de delicioasă. O datorăm lui Georges Sadoul şi lui Jean Caupenne.

Într-o zi a anului 1930, Georges Sadoul şi Jean Caupenne, neavînd ce face, citeau ziarul într-o cafenea dintr-un oraş de provincie. Deodată, privirea lor se izbeşte de rezultatele examenelor de la Academia Militară din Saint-Cyr. Primul, numărul unu al promoţiei, este un oarecare Keller.

Ceea ce îmi place cel mai mult din această întîmplare este faptul că Sadoul şi Caupenne nu aveau ce face şi că se aflau singuri în provincie. Se plictisesc puţin. Deodată, le vine o idee salvatoare :

— Ce-ar fi dacă i-am scrie o scrisoare acestui cretin ?

Zis şi făcut. Cer hîrtie şi toc de scris chelnerului şi redactează una din cele mai frumoase scrisori de insulte din istoria suprarealismului. Semnează scrisoarea şi o trimit neîntîrziat primului reuşit de la Saint-Cyr.

Acest Keller a primit scrisoarea, a înmînat-o directorului şcolii de la Saint-Cyr care, la rîndul lui, a transmis-o generalului Giraud, în timp ce **Le Sourrealisme au service de la Revolution** a publicat-o.

Cazul a făcut destul zgomot. Sadoul a venit să mă vadă şi mi-a spus că trebuie să fugă, să plece din Franţa. Eu am vorbit despre el cu Noailles, care, totdeauna generos, i-a dat patru mii de franci. Jean Caupenne a fost reţinut. Tatăl lui Sadoul şi tatăl lui Caupenne s-au dus să prezinte scuze la Statul Major din Paris. Totul a fost în zadar. Saint-Cyr cerea o reparaţie publică. Sadoul a plecat din Franţa şi Caupenne, aşa cum mi s-a spus, a cerut iertare în genunchi în faţa elevilor academiei militare în întregul ei. Nu ştiu dacă este adevărat.

Cînd îmi aduc aminte de acest caz, parcă văd expresia de adîncă tristeţe şi părăsire a lui André Breton cînd, în 1955, mi se plîngea că azi scandalul nu mai este posibil.

În legătură cu suprarealismul, am căutat, şi în anumite ocazii am reuşit, să cunosc mai bine pe scriitorii şi pictorii care frecventau o clipă mişcarea, luau contact cu ea, apoi o respingeau şi iarăşi reveneau la ea, pentru a o respinge din nou. Şi pe alţii din ei care erau angajaţi în căutări mai neumblate. În Montparnasse l-am cunoscut pe Fernand Léger pe care îl vedeam destul de des. André Masson nu era văzut aproape niciodată la reuniunile noastre, însă menţinea relaţii prietenoase cu grupul. Adevăraţii pictori suprarealişti erau Dali, Tanguy, Arp, Miro, Magritte şi Max Ernst.

Ultimul, care a fost un foarte bun prieten al meu, aparţinea deja mişcării Dada. Apariţia mişcării suprarealiste l-a prins pe Max Ernst în Germania, aşa cum pe Man Ray în Statele Unite. (...)

Max Ernst, frumos ca un vultur, drept urmare fugise cu sora scenografului Jean Aurenche, Marie-Berthe, aceasta avea un rolişor în **Vîrsta de aur**, şi se căsătorise apoi cu ea. Un an — a fost înainte sau după căsătoria lor ? ; nu-mi amintesc —, el îşi petrecuse vacanţele în acelaşi orăşel unde şi le petrecuse şi Angeles Ortiz. Acesta, o adevărată plagă a saloanelor, nu mai ştia socoteala cuceririlor sale. Întîmplarea făcuse ca în acel an Max Ernst şi Ortiz să se îndrăgostească de aceeaşi femeie, pe care Ortiz reuşi s-o răpească.

Cîtva timp mai tîrziu, Bretón şi Eluard au venit să mă vadă acasă la mine din rue Pascal şi mi-au spus că veneau din partea prietenului meu Max Ernst care mă aştepta în colţul străzii. Nu ştiu precis din ce cauză, Max mă acuza că aş fi intrigat în favoarea lui Ortiz. Şi, în numele său, Breton şi Eluard veneau să-mi ceară explicaţii. Eu le-am răspuns că nu aveam nimic de-a face cu acea poveste şi că niciodată nu am fost consilierul erotic a lui Angeles Ortiz. Ei, apoi, s-au retras.

André Derain nu a avut niciodată nimic de-a face cu suprarealismul. Era mult mai mare ca mine — cel puţin cu treizeci sau treizeci şi cinci de ani — şi obişnuia să-mi vorbească despre Comuna din Paris. A fost primul care mi-a vorbit despre cazul celor împuşcaţi în timpul ferocei represiuni condusă de versaiezi, sub motivul că aveau mîinile bătătorite, semn că aparţineau clasei muncitoare.

Derain, înalt şi bine făcut, provoca în jurul său o vie simpatie. Într-o seară m-a dus la un local pe care îl cunoştea, să bem o bere. Cu noi, venea şi negustorul Pierre Collé. «Bună seara, monsieur André, ce mai faci ? Nu te-am văzut de un car de vreme !», se adresă patroana. Apoi aceasta a mai adăugat :

— Am o fetişcană... Ţi-o aduc imediat. Vei vedea ce nevinovată este. Însă să fii foarte atent, trebuie să te porţi foarte delicat cu ea.

După puţin timp, vedem intrînd un copil cu pantofi cu tocuri joase şi şosete albe. Poartă cosiţe şi se joacă cu cercul. Deziluzie. O pitică de patruzeci de ani.

Dintre scriitori l-am cunoscut foarte bine pe Roger Vitrac pe care Breton şi Eluard nu prea îl stimau, niciodată nu am ştiut de ce. André Thirion, ce forma parte din grup, era singurul cunoscător al politicii. Paul Eluard, la ieşirea de la o reuniune, m-a prevenit : «Pe acesta îl interesează doar politica.»

Ulterior, Thirion, care se declara comunist revoluţionar, a venit să mă vadă în rue Pascal cu o hartă mare a Spaniei. Avîndu-se în vedere că la modă era lovitura de stat, pregătise una în amănunţime pentru a doborî monarhia spaniolă, şi dorea ca eu să-i pun la dispoziţie detalii geografice concrete, cote şi cărări, pentru a le trece pe hartă. Nu am fost în stare să-l ajut.

El a scos o carte despre perioada aceea, intitulată **Revolutionnaires sans révolution**, care mi-a plăcut mult. Se înţelege, el îşi atribuia rolul cel mai important (cu toate că lucrul acesta îl făceam cu toţii, fără să ne dăm seama) şi arăta anumite detalii intime ce mi s-au părut ofensive şi inutile. Însă sînt de acord, fără nici o rezervă, cu cele scrise în privinţa lui André Breton. După război, Sadoul îmi spuse că Thirion îşi „trădase" totul, ideile sale, şi că, din rîndurile gaulliste, era răspunzător de mărirea tarifelor la Metro.

Maxime Alexandre a aderat la catolicism. Jacques Prevert m-a prezentat lui Georges Bataille, autor al **l'Histoire de l'oeil**, care dorea să mă cunoască din cauza scenei cu ochiul tăiat din **Un chien andalou**. Am luat masa cu toţii. Sylvia, soţia lui Bataille, pe care mai tîrziu o voi întîlni recăsătorită cu Jean Lacan, a fost una din femeile cele mai frumoase pe care le-am întîlnit în viaţa mea, alături de Bronja, soţia lui René Clair. Bataille însuşi — pe care Breton nu-l stima prea mult, găsindu-l excesiv de grosolan şi materialist — avea o faţă severă, serioasă. Zîmbetul i se părea ceva irealizabil.

În româneşte de
Esdra Alhasid

Setea de dreptate

● Romancier, povestitor şi critic, Richard Wright (1909—1960) este considerat, atît pentru calităţile creaţiei sale literare, cît şi pentru influenţa decisivă avută asupra evoluţiei romanului negru american, unul dintre cei mai importanţi scriitori de culoare din Statele Unite. Născut la Natchez, în statul Mississippi, el şi-a petrecut cea mai mare parte a vieţii la Chicago şi New York, iar mai tîrziu la Paris.

Anii petrecuţi la Chicago, în cartierul sărac şi sordid South Side, i-au marcat profund existenţa şi formaţia sa de scriitor protestatar, inspirîndu-i cele mai bune creaţii ale sale : Native Son (1940), The Outsider (1953), The Long Dream (1958) şi Land Today (1963).

Impregnată cu elemente autobiografice, opera sa constituie o lucidă explorare a diferitelor faţete ale rasismului, discriminării şi inegalităţii sociale în „ţara tuturor posibilităţilor" şi în acelaşi timp o căutare statornică a identităţii şi valorilor populaţiei de culoare în lupta sa pentru drepturi egale.

RICHARD WRIGHT

Cînd slujba mea la poştă a luat sfîrşit, serviciul de ajutorare a şomerilor mi-a încredinţat un post de om de serviciu într-un institut de cercetări medicale al unuia dintre cele mai mari şi luxoase spitale din Chicago. Curăţam sălile de operaţii, cuştile de ciini, şobolani, şoareci, pisici şi iepuri şi dădeam de mîncare cobailor. Eram patru negri care lucram acolo şi toţi eram surghiuniţi într-o lume inferioară, obligaţi să ne amintim că trebuie să ne limităm, cînd nu eram ocupaţi cu alte îndeletniciri, la culoarele de la subsol, aşa încît să nu ne amestecăm cu infirmierele albe, cu doctorii sau cu vizitatorii.

Linia strictă de demarcaţie rasială stabilită de direcţia spitalului îmi atrase atenţia din prima zi, cînd, circulînd pe culoarul de la subsol, am văzut două şiruri de femei venind spre mine. M-am încrucişat cu un şir de tinere albe, îmbrăcate în uniforme de un alb strălucitor. Ele treceau sprintene, în viteză, cu spatele drept, cu privirea hotărîtă. În urma lor venea un şir dezordonat de negrese în vîrsta, corpolente, îmbrăcate în stambă zdrenţuită, care duceau mături, perii, cîrpe, cutii de tablă cu fulgi de săpun... Mă întrebam ce lege a universului le împiedica să se amestece unele cu altele. Soarele nu ar fi încetat să strălucească dacă s-ar fi aflat cîteva negrese în primul şir, pămîntul n-ar fi încetat să se învîrtească dacă s-ar fi aflat cîteva femei albe în cel de-al doilea şir. Dar cele două şiruri pe care le-am văzut defineau condiţia socială în termeni pur rasiali.

Unul dintre cei trei negri care lucrau cu mine, Bill, era cam de-o vîrstă cu mine. Cea mai mare parte a timpului, dormita sau era beat. Bill îşi întindea părul creţ şi eu îl bănuiam că ascunde o sticlă într-una dintre grămezile de fîn cu care hrăneam cobaii. El nu mă plăcea şi nici eu nu-l plăceam, dar eu făceam mai multe eforturi pentru a-mi ascunde antipatia. Nu aveam lucruri comune în afară de faptul că eram amîndoi negri şi părăsiţi. În timp ce eu îmi înăbuşeam sentimentul de frustrare, el bea pentru a şi-l îneca pe al lui în alcool. Deseori încercam să-i vorbesc în cuvinte simple pentru a-l face să înţeleagă unele dintre ideile mele şi el mă asculta posac. Într-o zi, a venit la mine cu o înfăţişare mînioasă.

— Am găsit, a spus el.

— Ce-ai găsit ? l-am întrebat eu.

— Cum să procedăm cu blestemata asta de problemă rasială despre care îmi tot vorbeşti.

— Ei, cum ?

— Uite ce trebuie făcut, îmi explică el cu seriozitate. Ar trebui ca guvernul să-i dea fiecăruia cîte o puşcă şi cinci gloanţe şi apoi să începem totul de la zero. Vom face ca şi cum am lua-o de la început. Cei ce vor cîştiga, negrii sau albii, aceia vor fi stăpîni.

Simplitatea lui mă înspăimînta. Am încercat să-i insuflu ideile mele de teoria ca aburii alcoolului să nu-l împingă în cine ştie ce capcană întinsă de destin.

Ceilalţi doi negri erau bărbaţi maturi, angajaţi la institut de peste cincisprezece ani. Unul dintre ei, Brand, era scund, morocănos şi celibatar. Celălalt, Cooke, era un individ înalt, deschis la culoare, care îşi petrecea timpul liber urmărind evenimentele din lume în ziarul Daily Tribune de la Chicago. Brand şi Cooke se detestau din motive pe care n-am reuşit niciodată să le lămuresc şi îşi petreceau o bună parte din zi certîndu-se.

Cînd am început munca la institut, mi-am amintit de visul adolescenţei mele cînd vroiam să mă dedic cercetării medicale. În fiecare zi îi vedeam pe tinerii şi tinerele care făceau studii de chimie şi medicină, studii la care majoritatea tinerilor negri nu aveau acces. Cînd eram singur, parcurgeam sălile, puneam degetele în produse chimice ciudate, priveam aparate complicate trasînd linii roşii şi negre pe hîrtie milimetrică. Uneori, rămîneam imobil şi-mi fixam privirea pe pereţii sălilor, pe planşee, pe vastele birouri la care se aşezau doctorii albi şi-mi dădeam seama, cu o senzaţie cu care n-am reuşit să mă obişnuiesc niciodată, că priveam o lume aparţinînd unei rase diferite.

. . . .

Într-o dimineaţă de vară, a venit să mă caute un tînăr cu un cronometru în mînă.

— Doctorul X vrea să cronometrez timpul în care faci curăţenie într-o sală. Noi încercăm să îmbunătăţim organizarea institutului.

— Eu îmi fac treaba şi o termin la timp, i-am răspuns eu.

— Asta-i ordinul patronului, mi-a replicat el.

— De ce nu faceţi voi treaba asta, pentru variaţie ? am exclamat eu furios.

— Ascultă, a spus el, eu fac treaba care mi s-a încredinţat, e rîndul tău s-o faci pe a ta.

Am luat o perie şi o găleată, am stropit o sală cu dezinfectant şi am frecat sîngele coagulat şi excrementele întărite de ciine, pisică şi iepure. Temperatura din încăpere era în mod normal de circa treizeci de grade, dar cum soarele batea direct prin ferestre, căldura ajungea aproape de patruzeci de grade. Am muncit de la şapte dimineaţa pînă la prînz şi eram epuizat, stors.

— Ei, ce spuneţi ? am întrebat eu.

— Ţi-au trebuit şaptesprezece minute pentru a curăţa ultima sală, a spus el. Acesta este timpul necesar pentru fiecare sală.

— Dar ultima sală nu prea era murdară.

— Ai şaptesprezece săli de curăţat, continuă el ca şi cum n-aş fi spus nimic. Şaptesprezece ori şaptesprezece, asta înseamnă patru ore şi patruzecişinouă de minute.

El îşi notă cifra într-un carnet.

— După prînz, vei spăla cele cinci scări de piatră. Pînă la şase trebuie să fii gata.

— Şi dacă am nevoie să fac o pauză ? am întrebat eu.

— O să te descurci, îmi spuse el şi plecă.

Niciodată nu m-am simţit aşa de supus sclaviei ca atunci cînd frecam treptele de piatră în fiecare după amiază. Într-o adevărată cursă contracronometru, udam treptele şi aruncam fulgi de săpun, cînd o asistentă sau un doctor alb, în loc să ocolească treptele pline de săpun, călca şi lăsa urme murdare pe treptele deja spălate. Dacă vreodată am încercat o ură oarbă împotriva albilor, aceasta a fost în acele clipe. Din cînd în cînd, cîte un alb sadic, remarcînd că lăsa urme murdare pe trepte, se întorcea şi privindu-mă de sus cu un surîs, îmi spunea :

— Îţi dăm de lucru, ei, băiete ?

Iar eu eram incapabil să-i răspund.

Conflictul dintre Brand şi Cooke nu contenea.

. . . .

Discordia dintre cei doi bărbaţi în vîrstă atinse punctul culminant într-o zi de iarnă la prînz. Era incredibil de frig şi un vînt glacial mătura străzile oraşului Chicago cu violenţa unei furtuni. Bill şi cu mine stăteam aşezaţi pe nişte lăzi de lemn şi ne luam gustarea de

Dimi Botez : „Natură statică"

prînz ţinută într-o pungă de hîrtie. Brand se spăla pe mîini la chiuvetă, Cooke muşca dintr-un măr şi citea ziarul Daily Tribune.

Din cînd în cînd, un ciine afon îşi ridica botul spre plafon şi urla fără să scoată un sunet. În sală erau aliniate numeroase şiruri de etajere metalice. Pe fiecare etajeră erau cocoţate cuşti de fier în care erau închişi ciini, şobolani, şoareci, iepuri şi cobai. Fiecare cuşcă avea o etichetă cu o inscripţie într-un jargon ştiinţific indescifrabil.

— În ziar scrie că azi e ziua cea mai rece din 1888 încoace, zise Cooke ronţăind o bucată de măr.

Bill şi cu mine n-am avut nici o reacţie. Brand rînji discret.

— Blestematul ăla de ziar nu ştie nimic ! spuse Brand acoperindu-i vocea lui Cooke.

Discuţia se înteţi atît încît Cooke strigă că dacă Brand nu-şi ţine fleanca, el îi va tăia „grumazul împuţit de negru".

— Retrage-ţi cuvintele, îl somă Brand.

— Nu retrag nimic ! Şi ce-ai de gînd să faci acum ? îl aţîţă Cooke zeflemitor.

Cei doi negri îşi schimbară priviri furioase. Deodată Cooke lăsă ziarul Daily Tribune şi scoase un cuţit lung din buzunar. Apăsă pe un buton şi ţîşni o lamă strălucitoare de oţel. Brand se retrase prompt şi puse mîna pe o cazma agăţată de o scîndură de lemn deasupra chiuvetei.

— Lasă cuţitul jos, spuse Brand.

— Du-te de aici sau îţi tai beregata, îl ameninţă Cooke.

Brand învîrti cazmaua de spart gheaţă. Cooke se feri de lovitură. Se învîrteau unul în jurul celuilalt ca doi boxeri în ring.

— Hai, opriţi-vă ! strigai eu alarmat.

— Idioţii ăştia blestemaţi se bat de-adevăratelea, a spus Bill stupefiat.

Pe neaşteptate, Brand scoase un strigăt, îl atacă pe Cooke şi îl împinse violent înapoi. Cooke îi prinse mîna lui Brand pentru a nu-i intra cazmaua în piept. Brand reuşi să se elibereze, îl atacă din nou pe Cooke şi îl proiectă într-o etajeră metalică plină de animale. Etajera se balansă, avu un moment de ezitare, apoi se răsturnă.

Etajerele căzură una peste alta ca nişte popice, apoi se prăvăliră toate la pămînt într-un adevărat vacarm. Ai fi crezut că s-a prăbuşit acoperişul.

Etajerele metalice zăceau la pămînt într-un talmeş-balmeş. Uşile cuştilor erau larg deschise. Şobolanii, şoarecii, ciinii şi iepurii alergau pe podea pradă unei panici nebune.

Ne priveam toţi patru. Ştiam ce ne aşteaptă. Riscam să ne pierdem slujbele. Bill s-a precipitat spre uşă şi s-a asigurat că era bine încuiată. Eu mi-am aruncat privirea spre pendulă şi am văzut că era douăsprezece şi jumătate. Aveam o jumătate de oră la dispoziţie.

— Hai, spuse Bill cu o voce nesigură, trebuie să curăţăm toate astea.

Brand şi Cooke se priveau fix, pradă îndoielii.

A fost destul de greu să-i convingem pe combatanţi să predea armele dar pînă la urmă au consimţit şi am putut să începem să reparăm puţin stricăciunile. Întîi Brand se apleacă şi trase de un colţ etajera metalică. Cooke se apleacă şi el pentru a-l ajuta. Cei doi bărbaţi păreau că acţionează ca prin vis. Curînd, însă, lucram de zor toţi patru, cu ochii la pendulă.

Am pus etajerele la loc şi am rînduit cuştile. Dar apoi am fost puşi în faţa sarcinii imposibile de a tria şoarecii şi şobolanii canceroşi, ciinii diabetici, iepurii suferind de boala Zondek-Aschheim şi cobaii supuşi reacţiei Wassermann. Păstrarea sau pierderea locurilor noastre de muncă depindea de perspicacitatea noastră de a face să dispară orice urmă de încăierare. Era vorba de o muncă făcută la noroc, dar trebuia să ne străduim să punem animalele corect la loc în cuştile lor.

Mai întîi ne-am spus să triem ciinii. Asta era relativ uşor, pentru că ne aminteam mărimea şi culoarea celor mai mulţi dintre ei. Dar şobolanii, şoarecii şi cobaii ne-au provocat cele mai mari dureri de cap.

. . . .

În mai puţin de o oră, sala era în ordine. Am descuiat uşa. Am rămas aşezaţi, aşteptînd şi şuşotind, jurîndu-ne să păstrăm secretul, şi întrebîndu-ne care va fi reacţia doctorilor.

În cele din urmă, sosi un doctor cu părul grizonat, într-o bluză albă, cu ochelari, serios, competent, taciturn, care avea o tavă pe care se găseau o sticlă cu un lichid misterios şi o seringă.

— Şobolanii mei, vă rog.

Cooke s-a dus să-l servească tîrîndu-şi picioarele. Noi ne ţineam respiraţia. Cooke căută cuşca pe care doctorul o cerea întotdeauna la acea oră şi i-o aduse. Unul cîte unul, Cooke scoase şobolanii pe care doctorul îi injecta sub piele cu lichidul misterios.

— Mulţumesc, murmură doctorul.

— Pentru puţin, domnule, bolborosi Cooke cu o voce sugrumată.

Odată plecat doctorul, ne privirăm îndelung, abia îndrăznind să credem că nu se va afla totul. Un alt doctor sosi.

— Daţi-mi iepurele Z-A nr. 14.

— Bine, domnule, am spus eu.

I-am adus iepurele şi el îl duse în sala de operaţii. Am aşteptat reacţiile. N-a venit niciuna. La plecare, am avut cu toţii un sentiment de triumf.

. . . .

Trecu o săptămînă şi ne simţeam în afară de orice pericol. Nu ni se pusese nici cea mai mică întrebare.

Bineînţeles, noi cei patru negri eram mult prea modeşti pentru a ne face cunoscută contribuţia, dar ne întrebam deseori ce se întîmpla în laboratoare după acest dezastru secret. O ipoteză ştiinţifică pe punctul de a fi verificată şi lansată în public a fost oare respinsă din cauza unei neaşteptate descoperiri făcute într-o zi friguroasă de iarnă ? Un principiu deja testat a primit, o dată în plus, o confirmare ciudată şi subtilă datorită unor noi dovezi cu totul deosebite ? Un cercetător adîncit în gîndurile sale — unul din cei care se folosesc de cronometru şi lipăie neglijent pe treptele ude ale scării pe care o spălam cu trudă — a avut oare o străfulgerare a unui nou adevăr ştiinţific ? Orice se va fi întîmplat, noi n-am aflat niciodată.

Fireşte, m-am gîndit dacă să mă duc la director ca să-i povestesc ce s-a petrecut, dar de fiecare dată, mi-am amintit că el fusese cel care ordonase tînărului să mă supravegheze în timpul lucrului şi să cronometreze. El nu mă considera o fiinţă umană. Eu nu aparţineam lumii lui. Eu cîştigam treisprezece dolari pe săptămînă cu care întreţineam patru persoane, puteam pierde aceşti bani din idealism ?

Spitalul ne surghiunea pe noi, cei patru negri, ca şi cum aparţineam strict animalelor pe care le îngrijeam, lumii inferioare a coloanelor subterane, ţinîndu-ne departe de evenimentele importante ale restului spitalului prin vaste spaţii psihologice, la fel cum America ne ţinea închişi în sumbra lume inferioară a vieţii americane de trei sute de ani încoace, astfel încît noi ne făurisem propriul nostru cod moral, de valori, de credinţă.

Prezentare şi traducere de
Valentin Negoiţă

Romeo Cosmovici : „In parc"

● TELEVIZIUNILE DIN FRANŢA ŞI CANADA lucrează în prezent la o coproducţie pe baza romanului „Insula" (L'Ille) al scriitorului francez Robert Merle, autorul între altele al celebrului roman „Moartea-i meseria mea".

Acţiunea filmului se desfăşoară la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în timpul luptelor sîngeroase dintre englezi şi băştinaşi. Filmul va avea şase serii.

● ÎN STAGIUNEA 1987/88 PE SCENELE TEATRELOR DIN R.D. GERMANĂ au fost prezentate peste 250 piese. Circa o treime dintre acestea sînt din dramaturgia originală.

Cea mai jucată piesă pe scenele acestor teatre a fost dramatizarea după romanul „Bună dimineaţa, frumoaso" al scriitorului Max Wander.

● O ECHIPĂ DE CINEAŞTI DOCUMENTARIŞTI AMERICANI au terminat filmările în R.D. Germană, mergînd pe urmele celui care a fost Johann Sebastian Bach. Filmările au fost realizate la Leipzig, Arnstadt, Eisennach şi Weimar, aşezări legate de viaţa şi creaţia marelui compozitor.

Autorul scenariului este M. Bauman, profesor de muzică din New York, care, în anul 1935, împreună cu compozitorul german Hans Eisler, a întreprins un turneu de concerte în S.U.A., în semn de protest împotriva dictaturii naziste din Germania.

● FĂRĂ PUTINŢĂ DE TĂGADĂ : cărţile merg pe urmele tablourilor. Recent, la o licitaţie organizată la Monaco, a fost vîndută cea mai mare colecţie de lucrări de vînătoare din lume. Este vorba despre o colecţie aparţinînd lui Marcel Chanson. Cel mai valoros exemplar, un manual de vînătoare din secolul al XIV-lea, a fost adjudecat pentru suma de 6 milioane franci francezi !

● LA COPENHAGA, ÎN EDITURA „GULDENDAHL" a apărut o interesantă antologie intitulată „Basmele scriitorilor danezi". Volumul este alcătuit de cunoscutul scriitor şi critic literar danez Torben Brostrom.

„Basmul de autor este un gen foarte specific al literaturii daneze", scrie criticul de specialitate al ziarului „Land og folk", Kurt Dall. Remarcabile creaţii în acest domeniu au dat Hans Christian Andersen, dar şi Johannes V. Jensen, Martin Andersen-Nexö, Martin A. Hansen. În prefaţa care însoţeşte antologia, Torben Brostrom aminteşte că, în timpul ocupaţiei naziste a Danemarcei, basmele au fost unul din mijloacele cele mai directe de exprimare a urii şi protestului danezilor împotriva ocupanţilor. Dar acest gen literar este foarte apreciat şi astăzi, printre scriitorii care i se dedică figurînd cîteva dintre personalităţile marcante ale literelor daneze : Olle Rium, Per Hecholtt, A. Matisen.

În articolul său din „Land og folk" criticul Kurt Dall scrie că „antologia «Basmele scriitorilor danezi», care cuprinde treizeci de basme scrise pe parcursul a două veacuri, demonstrează cu prisosinţă faptul că basmul este genul literar care permite îmbinarea în chip fericit a alegoriei cu grotescul, a satirei cu ironia, a realităţii cu fantezia".

POEZIE CROATĂ

ZVONIMIR GOLOB

● Născut în 1927, termină liceul şi facultatea de Filozofie şi literatură la Zagreb. Poet de excepţională înzestrare lirică, **Zvonimir Golob**, din care am mai tradus, îmi trimite ultimul său volum intitulat „Umbra crucii". În afară de munca de traducător, în afară de pasiunea pentru fotografie, poetul poate fi considerat „părintele" şansonetei iugoslave moderne fiind autor de versuri şi compozitor, bucurîndu-se de recunoaştere internaţională.

Poeziile de mai jos fac parte dintr-un ciclu intitulat „În numele trandafirului".

Cu buzele pe trandafiri

Cu buzele pe trandafirul
ce doarme în umbră,
cuibărit aici
la picioarele tale,
nu pot găsi încă
celălalt nume al tău.
Deasupra, cerul ninge
cu stoluri de îngeri.

Întîlnire

În oraşul pustiu
neaua cade-n cascadă.
Tu o aştepţi pe ea,
ea pe altul aşteaptă să vadă.

Umbre

Umbra ciinelui
pe umbra lanţului.
Umbra miinii
pe umbra crucii.
Strigătul umbrei
din ochiul ce plinge.
Lacrima umbrei...

Portret

Două imagini am despre tine :
una care bea,
alta care merge şi vine.
Dar mai există una oare ?
Aceea stă în pragul uşii
aşteptînd s-o omori
sau să te omoare.

Trandafirul

Te-am desfoiat ca pe un trandafir
să-ţi pot vedea sufletul
şi nu l-am găsit.
Totul în jur,
pămîntul, cerul, marea,
întregul Univers
s-a umplut de un parfum
unic şi fără de moarte.

Noaptea

Vrem oare să fim treji
cînd moartea se loveşte cu capul
de uşa odăii noastre ?
De ne-o surprinde-n somn
îmbrăţişaţi,
tu pentru mine vei muri,
eu pentru tine.
Dacă mă va găsi trează
te voi acoperi cu inima.
Dă tîrcoale cineva
pe sub fereastra noastră.
Păsările au amuţit
Şi iarba nu mai creşte.

Buzele

Buzele pe care le-ai adorat odată
nu sînt aceleaşi.
Nu poţi să rupi de două ori
acelaşi trandafir.
Nici să atingi cu faţa
aceeaşi faţă.
Buzele pe care le-ai iubit de două ori
nu sînt aceleaşi buze.
La a doua sărutare
vei simţi parfumul
primului sărut.

În româneşte de
Maria Elena
şi Mircea Micu

REVISTA STRĂINĂ

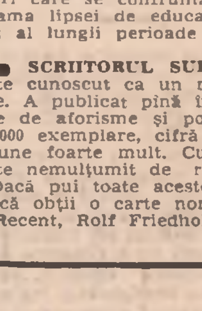

● MIGUEL DELIBES, REPUTAT SCRIITOR SPANIOL, a publicat pînă acum un număr impresionant de volume în proză, dar cele care l-au impus atenţiei generale în ţara sa şi peste hotarele acesteia sînt romanele „Glasul răspicat al domnului Caya" şi „Comoara".

În primul, a cărui acţiune se petrece în satul natal al scriitorului, aşezarea Valladolida din Castillia, un grup de tineri din Madrid pleacă la ţară pentru a face propagandă electorală în favoarea partidului politic din care fac parte. Într-o staţiune părăsită, îl întîlnesc pe bătrînul Caya, care trăieşte într-o izolare totală, departe de oraş, de aşa-zisa lume civilizată. Convorbirile dintre ei se derulează calm, cu interes tot mai mare din partea tinerilor, astfel încît la sfîrşitul romanului aceştia — şi odată cu ei şi cititorul — se întreabă : ce este civilizaţia, unde se află ea, care este baza ei şi cine o deformează ?

Pe aceeaşi linie se desfăşoară şi acţiunea din ultimul roman al lui Miguel Delibes „Comoara". În Castillia soseşte un grup de arheologi din partea Ministerului Culturii al Spaniei, pentru a face săpături în zona dintre satele Gamones şi Pobladura, pe locul în care don Lino a descoperit un mormînt celtic cu podoabe şi bijuterii din secolul I î.e.n. Odată cu aceasta se declanşează un mănunchi de contradicţii. Mai întîi, don Lino tăinuieşte descoperirea, gîndindu-se că ar putea pretinde o recompensă împărătească. Explicaţiile alor săi, potrivit cărora comoara aparţine statului, cad pe un sol arid. Izbucneşte apoi conflictul dintre ţăranii din cele două sate, comoara situîndu-se la graniţa dintre ele. Acesta culminează cu o revoltă generală, în ziua în care arheologii vor să înceapă săpăturile. După ce conflictele sînt aplanate, arheologii constată că mormîntul fusese jefuit...

Comportamentul diferitelor personaje sau grupuri care se confruntă este pus de scriitor pe seama lipsei de educaţie şi civilizaţie ca rezultat al lungii perioade de dictatură franchistă.

● SCRIITORUL SUEDEZ ROLF FRIEDHOLM este cunoscut ca un remarcabil autor de aforisme. A publicat pînă în prezent treizeci de volume de aforisme şi poezii, într-un tiraj total de 90.000 exemplare, cifră care pentru această ţară spune foarte mult. Cu toate acestea, scriitorul este nemulţumit de răspîndirea cărţilor sale : „Dacă pui toate aceste volume la un loc, abia dacă obţii o carte normală", spune el.

Recent, Rolf Friedholm a publicat primul său roman. Acesta se numeşte „Ursul alb" şi a apărut la editura „Tre Dekker" din Goteborg. Romanul este axat pe tematica însingurării, a protejării şi ameliorării mediului înconjurător. Eroul romanului este **ursul alb**, „care se plimbă de unul singur", fără a face cel mai mic şi neînsemnat gest sau efort de a se apropia de celelalte vieţuitoare ale lumii de gheaţă în care trăieşte.

Friedholm, dar şi critica literară suedeză, cred că între autor şi ursul sau alb există o mare asemănare : şi unul şi celălalt nu-şi găsesc locul, nu trăiesc în relaţii cu fiinţele din jurul lor, evident din motive diferite.

„Ursul alb" s-a bucurat de o bună primire din partea criticii, care a remarcat tematica lui de mare actualitate, structura interesantă a romanului, precum şi faptul că Rolf Friedholm se manifestă, şi în acest roman, un mare şi autentic creator de aforisme.

● ADOLF BRANALD, ACUM ÎN VÎRSTĂ DE 78 DE ANI, este unul din numele de rezistenţă ale prozei cehe contemporane. Este autorul unor romane care au făcut epocă : „Bunicul automobil" şi „Regele cailor ferate". Publicarea, în anul 1967, a romanului „Vizita" i-a surprins pe cititori şi pe critici în primul rînd prin tematica abordată, cea a lumii spitalelor. Pe baza acestui roman a fost realizat filmul „Atenţie vizita" în regia lui Karel Kachyna, cu Rudolf Hrušincky (interpretul lui Svejk) în rolul principal. Recenta reeditare a romanului, la cunoscuta editură „Melantrich" din Praga, i-a oferit reporterului Vladimir Suva ocazia unui interviu apărut în publicaţia pragheză „Cărţi noi" şi în care autorul se referă la munca de documentare pentru elaborarea romanului.

„Mediul tentant al spitalelor m-a cucerit, dar pe măsură ce l-am cunoscut mai bine mi-am dat seama că mult mai importanţi sînt oamenii care se mişcă în el cu diferite misiuni. Am început (munca de documentare — n.n.) la psihiatrie şi chiar din prima zi am intrat în vorbă cu pacienţii. Nu voiam ca ei să ştie cine sînt, halatul alb cu care eram îmbrăcat mă apăra destul de bine. M-am apropiat de un bărbat care nu prea vorbea şi despre care aflasem că înainte de a se interna în spital fusese contabil la un JZD (CAP—n.n.). Am început să spun un monolog despre munca în agricultură, să-l întreb cele mai diverse lucruri, dar el continua să tacă cu încăpăţînare. După un timp s-a uitat la mine şi mi-a spus : «V-aţi hotărît să scrieţi despre noi, domnule Branald ?» Am fost demascat şi mi-am dat seama că nu merge cu tertipuri. După aceea am discutat cu pacienţii de la om la om. A meritat. Unii au început apoi să mă caute şi să-mi povestească destinul lor. Cele mai frumoase clipe au fost cele legate de naşterea copiilor. O mamă fericită, care avea trei fetiţe, a adus pe lume un băieţel. I-am devenit naş..."

SPORT

Toamna — colecţie de evantaiuri şi gallé-uri

Ploaia cu grindină de la început de septembrie m-a dezgustat. La ce bun atîtea tunete sparte pe degeaba în capul sec al dovlecilor şi atîtea fulgere arzînd ca inepţii slute pe pereţii toamnei ? Toamna e obligată să ne ademenească pe toţi cu vîltori de aur, cu funigei, melancolie, cîntece colţoase, gen :

trandafire sfranţuzesc,
te-aş iubi, dar nu-ndraznesc...,

cu petreceri la vie, cu nuci sparte în podul palmei, cu must roşu, cu drumuri la Olt şi la Huşi.

Dar iată, după strîmba încruntare din sprînceană, septembrie iarăşi şi-a deschis pe cer colecţia de evantaie şi gallé-uri. Vreme ideală pentru fotbal. Drept pentru care, duminică, am luat drumul spre stadionul din Şoseaua Ştefan cel Mare. Dar la intrările spre masa presei, organizatorii puseseră lacăte ! (ca să nu-şi desmintă renumele ?). Am sărit un gard, două, trei, regretînd că n-am la mine calul de celuloid plin cu castane de sezon al unui nepot de frate şi-am ajuns să mă cuibăresc cu chiu cu vai pe o banchetă. Voiam s-o văd la lucru nu atît pe Dinamo, cît pe Inter Sibiu, care, după victoria de la Craiova, mă băgase la idei. Îmi ziceam : chiar nenăscuţi la Toledo, aceşti băieţi îşi iau cumplit de în serios pumnalele. Însă mai bine mă duceam la lacuri şi băteam apa cu nuiaua ; sau înfundam chipcelul (la Dunăre se mai numeşte şi cîrlionţ) în bulboană şi prindeam o roşioară pe care-o înghiţeam crudă de la coadă la cap, ca să-mi rămînă solzii în gît. Inter Sibiu a luat bătaie cu 8—1 (mai putea primi încă o duzină de goluri !).

De altfel, în etapa de duminică a plouat cu goluri peste toate formaţiile care-au atins desăvîrşirea absolută a mediocrităţii. Dracula însuşi, cu toţi slujitorii lui, n-ar fi în stare, azi, să scoată din trupul a cel puţin zece echipe de A măcar zece boabe de sînge talentat. Peste tot locul unde nu apar Steaua sau Dinamo, numai meciuri cu obrajii scofilciţi, rezultate sfrijite, scheme şcioape, tactici cocoşate. Iar cînd apar Steaua şi Dinamo se fac mici arbitrii şi fluieră, ca nepricopsită, orice mişcare mai avîntată. În materie de arbitraj, nimeni nu mai învaţă nimic, nici din greşeli, nici din izbînzi, întreaga lume ştie că dacă te tragi sub streaşina celor mari poziţia aştrilor ţi-e prielnică în toate împrejurările vieţii. Şi atunci ?

Şi atunci să trecem la etapa de miercuri. Miercuri, dorind eu din tot sufletul ca Rapidul să împuşte un mistreţ alb (se ştie că mistreţii sînt negri, exemplarele albe fiind socotite de către vînători sacre), nu m-am mai înfipt pe drumul spre Giuleşti ; am plecat la un prieten cu casa într-un sat din Bărăgan şi-am ascultat desfăşurarea etapei la radio. Zi adîncă şi curată ca un ţipăt de vulpe într-o rarişte de brazi. Oare vulturul toamnei va fi ciugulind din trupul lor, socotindu-le vinovate de focul aprins în frunzele stejarilor ? Nefiind de faţă, Rapidul a învins. Ceea ce m-a făcut să mă îndrăgostesc de măceşul cu fructe roşii din marginea viei şi să prind cu pălăria fluturi galbeni şi albi pe care i-am suit, împreună cu o libelulă tîrzie, într-o luntre albastră căreia i-am dat drumul pe gîrlă. N-am înţeles nimic din ce se întîmplă pe malul Dunării de la Galaţi. Ştiu de la un prieten de inimă că păunii îşi omoară puii, din care pricină păuniţa ascunde ouăle şi le cloceşte în taină ; de data asta, însă, simt că puii sînt aceia care trag să-l arunce pe păunul din fruntea cîrdului. Povestea s-a mai întîmplat şi la Craiova şi-n Giuleşti. Şi nu are sfîrşit.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

L

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII